

**T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN AHİLİK
SİSTEMİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ**

**EYYÜP KORKMAZ
197A5008**

**TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. MUSTAFA ŞEKER**

**İSTANBUL
2022**

**T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN AHİLİK
SİSTEMİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ**

**EYYÜP KORKMAZ
197A5008
ORCID NO: 0000-0003-3129-7858**

**TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. MUSTAFA ŞEKER**

**İSTANBUL
2022**

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN AHİLİK
SİSTEMİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ**

EYYÜP KORKMAZ
197A5008

Tezin Savunulduğu Tarih: 11.10.2022

Tez Oy Birliği / Oy Çokluğu ile Başarılı Bulunmuştur

	Unvan Ad Soyadı	İmza
Tez Danışmanı	: Doç. Dr. Mustafa Şeker	
Jüri Üyeleri	: Doç. Dr. Şahin Oruç	
	Doç. Dr. Ahmet Katılmış	

İSTANBUL
EKİM, 2022

ÖZ

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN AHİLİK SİSTEMİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİNİN İNCELENMESİ

Eyyüp Korkmaz

Ekim, 2022

Ahilik sistemi faaliyette bulunduğu süre içerisinde milli ve manevi değerleri benimsemiş çalışan, dürüst, ahlaklı, liyakatli, adil ve dindar vatandaşlar yetiştirmeyi amaçlamıştır. Ahilik sistemine mensup kişiler iyiliğe karşı eli, sofrası ve kapısı açık, kötülük ve haramlara karşı gözü, beli ve dili kapalı olma ilkesini benimsemişlerdir. Bu nedenle bünyesinde barındırmış olduğu kardeşlik, cömertlik, yardımseverlik, dayanışma, adalet gibi değerlerle iktisadi, sosyal ve kültürel alanda ideal vatandaş modelini yetiştirmeye çalışmıştır. Yapılan çalışmada Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Ahilik sistemine ilişkin görüşleri elde edilmeye çalışılmıştır. Sosyal Bilgiler eğitimi alanında daha önce bu konunun çalışılmamış olması ve 2018 Sosyal Bilgiler öğretim programında değerler eğitiminin öğretim programının merkezine konulması çalışmanın önemini artırmaktadır. Çalışmanın amacına uygun olarak nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu İstanbul ili Güngören, Bağcılar ve Esenler ilçelerinden 19 Sosyal Bilgiler Öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmanın verilerini elde etmek amacıyla öğretmenlere yarı yapılandırılmış görüşme formuyla hazırlanan sorular sorulmuştur. Yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen veriler içerik analizine tabi tutulmuştur. Araştırmada elde edilen bulgulara göre; öğretmenler, değerlerin öğretimi ve Ahilik sisteminde yer alan değerlerin öğrencilere aktarılmasında sınıfta etkinliklerin düzenlenmesi, rol model olma, örnek şahsiyet üzerinden anlatım, okulda ise disiplinler arası çalışmalar ile öğrencileri ve aileleri bilinçlendirmeye yönelik seminerler ve bilgilendirme faaliyetlerinin olması gerektiğini ifade etmişlerdir. Ayrıca öğretmenler, Ahilik konusunu müfredatta yeterli görmediklerini, Sosyal Bilgilere ayrılan sürenin artırılması, öğrencilerde Ahilik ve değerler bilincinin oluşması için farkındalığı artıracak gezi ve etkinlikler yapılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Araştırmada Sosyal Bilgiler Eğitimi, değerler eğitimi ve Ahilik sistemi arasında önemli bir ilişkinin bulunduğu ve Ahilik sisteminde yer alan değerlerin öğrencilere aktarılması gerektiği, bunun sonraki yaşamlarında onlara olumlu yönde katkıda bulunacağı sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler, Değerler Eğitimi, Ahilik Sistemi

ABSTRACT

EXAMINATION OF THE OPINIONS OF THE SOCIAL SCIENCE TEACHERS ON THE AKHISM SYSTEM

Eyyüp Korkmaz
October, 2022

The Akhism system aimed to raise hardworking, moral, fair, honest, religious and meritorious citizens who adopted national and spiritual values during its operation. Members of the Akhism system have adopted the principle of keeping their hands, tables and doors open against goodness, and keeping their eyes, waist and tongue closed against evil and haram. For this reason, it has tried to raise the ideal citizen model in the economic, social and cultural fields with the values such as fraternity, generosity, benevolence, solidarity and justice. In the study, it was tried to obtain the views of Social Studies teachers about the Akhism system. The fact that this subject has not been studied in the field of Social Studies Education before and that values education in the 2018 Social Studies curriculum increases the importance of the study. The study was designed qualitative research patterns. The study group of the research consists of 19 Social Studies Teachers from Güngören, Bağcılar and Esenler districts of Istanbul. In order to obtain the data of the research, questions prepared with a semi-structured interview form were asked to the teachers. The data obtained as a result of the interviews were subjected to content analysis. According to the findings obtained in the research; The teachers stated that in order to teach values and transfer the values in the Akhism system to students, there should be organizing activities in the classroom, being a role model, narration through an exemplary personality, and seminars and information activities aimed at raising awareness of students and families with interdisciplinary studies at school. In addition, the teachers stated that they did not consider the subject of Akhism to be sufficient in the curriculum, and that trips and activities should be organized to increase the awareness of Akhism and values in order to increase the time allocated to Social Studies and to create awareness of Akhism and values in students. In the research, it was concluded that there is an important relationship between Social Studies Education, values education and the Akhism system, and that the values in the Akhism system should be transferred to the students, and this will contribute positively to them in their next lives.

Key Words: Social Studies, Values Education, Akhism System

ÖN SÖZ

Sosyal Bilgiler dersinin en önemli hedeflerinden biri de kültürümüzü ve tarihimizi oluşturan temel öge ve süreçleri öğrencilere aktararak milli bilinç oluşturma, kültürel mirasın korunmasını ve geliştirilmesini sağlamaktır. Bu sebeple Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Ahilik sistemine ilişkin görüşlerinin alındığı bu çalışmada tarihimizde önemli bir yere sahip olan Ahilik sistemi ve temel insani özelliklerimizi oluşturan değerlerimiz Sosyal Bilgiler dersi açısından ele alınmıştır.

Tez hazırlama sürecinde bana destek veren ve rehberlik eden danışmanım Doç. Dr. Mustafa Şeker'e, bana her zaman destek veren, değerli görüşleriyle yol gösteren Doç. Dr. Şahin Oruç'a, süreç içerisinde sürekli iletişimde bulunduğum, bilgisini ve tecrübelerini hiçbir zaman esirgemeyen Doç. Dr. Genç Osman İlhan'a, bilgi ve tecrübeleriyle bana yardımcı olan Doç. Dr. Mustafa İçen ve Arş. gör. Fatih Özdemir'e teşekkür ederim.

Bütün hayatım boyunca maddi ve manevi daima yanımda olan ve üzerimde emekleri çok olan aileme, abilerime ve özellikle hiçbir zaman desteğini esirgemeyen ve her konuda bilgisine danışabildiğim Mehmet Can Korkmaz abime teşekkür ederim.

İstanbul; Ekim, 2022

Eyyüp Korkmaz

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	iii
ABSTRACT	iv
ÖN SÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar LİSTESİ.....	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xi
KISALTMALAR	xii
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi	1
1.2. Problem Cümlesi.....	2
1.3. Alt Problemler.....	2
1.4. Sayıtlar	3
1.5. Sınırlılıklar	3
2. LİTERATÜR TARAMASI	4
2.1. Sosyal Bilgiler.....	4
2.1.1. Sosyal Bilgiler Dersinin Amaçları	5
2.1.2. Sosyal Bilgiler Eğitiminin Tarihsel Gelişimi	9
2.1.2.1. Dünyada Sosyal Bilgiler Eğitiminin Gelişimi.....	9
2.1.2.2. Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitiminin Gelişimi	10
2.2. Ahilik Teşkilatı	11
2.2.1. Fütüvvet.....	11
2.2.2. Ahilik Sistemi.....	14
2.2.3. Ahi Evran	15
2.2.4. Ahilik Sisteminin Amacı ve Hedefleri	15
2.2.5. Ahilik Sisteminin Temel İlkeleri	16
2.2.6. Ahi Şecerenameleri	18
2.2.7. Ahilikte Eğitim ve Eğitim Ortamları.....	18
2.2.7.1. Zaviyeler.....	19
2.2.7.2. Yaren Odaları	19
2.2.7.3. İş Yerleri.....	20

2.2.7.4.	Sohbet Meclisleri.....	20
2.2.7.5.	Zikir Meclisleri.....	20
2.2.8.	Ahilik Sisteminde Yer Alan Değerler	20
2.2.9.	Ahilik Sisteminin Toplumsal Hayata Katkıları	22
2.2.10.	Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve Ders Kitaplarında Ahilik Sistemi	24
2.3.	Değerler Eğitimi.....	26
2.3.1.	Değer Kavramı	26
2.3.2.	Değerler Eğitimi	28
2.3.3.	Değerler Eğitiminin Amacı, Önemi ve Gerekliliği	28
2.3.4.	Değerleri Kazandırma Yaklaşımları.....	29
2.3.4.1.	Değerlerin Doğrudan Öğretimi	30
2.3.4.2.	Değer Belirginleştirme Yaklaşımı (Değer Açıklama).....	31
2.3.4.3.	Değer Analizi Yaklaşımı	32
2.3.4.4.	Ahlaki İkilem Yaklaşımı	32
2.3.4.5.	Örtük Program	33
2.3.4.6.	Karakter Eğitimi	33
2.3.4.7.	Adil Topluluk Okulları.....	35
2.3.5.	Değerler Eğitiminde Ailenin Önemi	35
2.3.6.	Değerler Eğitiminde Okulun Önemi	37
2.3.7.	Değerler Eğitiminde Öğretmenin Önemi	38
2.3.8.	Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitimi.....	40
3.	YÖNTEM	43
3.1.	Araştırma Deseni.....	43
3.2.	Çalışma Grubu	43
3.3.	Veri Toplama Aracı.....	45
3.4.	Verilerin Analizi.....	45
4.	BULGULAR	47
4.1.	Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	47
4.1.1.	Ahilikle İlgili Çağrışımlar Kategorisi ve Elde Edilen Bulguların Analizi	47
4.1.2.	İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	51
4.1.2.1.	Sosyal Bilgiler Eğitimi ile Ahilik Sisteminin Ortak Özellikleri Kategorisi ve Elde Edilen Bulguların Analizi.....	51
4.1.3.	Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular	54

4.1.3.1. Değerler Eğitimi Hakkındaki Düşünceler Kategorisi ve Elde Edilen Bulguların Analizi	54
4.1.3.2. Değer Eğitimi ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Arasında Bağ Var mıdır? Neden? Sorusuna Yönelik Elde Edilen Bulguların Analizi	58
4.1.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular	60
4.1.4.1. Ahilik Sistemi ve Değerler Eğitimi Arasındaki İlişki Kategorisine Yönelik Elde Edilen Bulguların Analizi	60
4.1.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	63
4.1.5.1. Ahilik Sisteminin İlişkili Olduğu Değerler Kategorisi ve Elde Edilen Bulguların Analizi	63
4.1.6. Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular	77
4.1.6.1. Ahilik Sisteminin Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alması Kategorisi ve Elde Edilen Bulguların Analizi	77
4.1.7. Yedinci Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	85
4.1.7.1. Ahilik Sistemindeki Değerlerin Aktarılma Süreci Kategorisi ve Elde Edilen Bulguların Analizi	85
4.1.8. Sekizinci Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	88
4.1.8.1. Ahilik Sistemine Yönelik Farkındalık Kategorisi ve Elde Edilen Bulguların Analizi.....	88
4.1.9. Dokuzuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular	96
4.1.9.1. Ahilik Sistemi ve Değerlerin Öğretimine Yönelik Okullarda Yapılan Uygulamalar Kategorisi ve Elde Edilen Bulguların Analizi	96
4.1.10. Onuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular	103
4.1.10.1. Ahilik Sistemi ve Değerler Eğitiminin Öğrencilere Katkısı Kategorisi ve Elde Edilen Bulguların Analizi.....	103
5. SONUÇ VE TARTIŞMA.....	110
6. ÖNERİLER	122
6.1. Araştırmacılar İçin Öneriler	123
KAYNAKÇA	124
EKLER.....	131

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Sosyal Bilgiler Değerleri ve Ahilik Sistemi Değerleri	22
Tablo 2: Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler.....	44
Tablo 3: Ahilikle İlgili Çağrışımlar Kategorisine Yönelik Oluşturulan Kodlamalar	47
Tablo 4: Sosyal Bilgiler Eğitimi ile Ahilik Sisteminin Ortak Özellikleri Kategorisine Yönelik Oluşturulan Kodlamalar	51
Tablo 5: Değerler Eğitimi Hakkındaki Düşünceleriniz Nelerdir? Sorusuna Yönelik Oluşturulan Kodlamalar	54
Tablo 6: Ahilik Sistemini Hangi Değerlerle İlişkilendirmektesiniz? Sorusuna Yönelik Oluşturulan Kodlamalar	63
Tablo 7: Ahilik Sistemindeki Değerleri Kazandırmak İçin Neler Yapılabilir? Sorusuna Yönelik Oluşturulan Kodlamalar	66
Tablo 8: Ahilik Sistemindeki Değerleri Kazandırmak İçin Siz Neler Yapıyorsunuz? Sorusuna Yönelik Oluşturulan Kodlamalar	72
Tablo 9: Sosyal Bilgiler Müfredatında Ahilik Konusunu Yeterli Bulmakta Mısınız? Sorusuna İlişkin Oluşturulan Kodlamalar	79
Tablo 10: Ahilik Konusuna Yönelik Daha Fazla Neler Yapılabilir? Sorusuna İlişkin Oluşturulan Kodlamalar	82
Tablo 11: Ahilik Sistemindeki Değerlerin Aktarılması Sürecine Yönelik Oluşturulan Kodlamalar	85
Tablo 12: Öğrencilerde Ahilik Bilinci Oluşturmak İçin Neler Yapılabilir? Sorusuna Yönelik Oluşturulan Kodlamalar	88
Tablo 13: Öğrencilerde Ahilik Bilinci Oluşturmak İçin Siz Neler Yapıyorsunuz? Sorusuna Yönelik Oluşturulan Kodlamalar	92
Tablo 14: Ahilik Sistemi ve Değerlerin Öğretimine Yönelik Sosyal Bilgiler Dersi Adına Okullarda Uygulamalar Yapılmakta Mıdır? Sorusuna Yönelik Oluşturulan Kodlamalar	96

Tablo 15: Ahilik Sistemi ve Değerlerin Öğretimine Yönelik Sosyal Bilgiler Dersi Adına Okullarda İdeal Yaklaşım Nasıl Olmalıdır? Sorusuna Yönelik Oluşturulan Kodlamalar..... 100

Tablo 16: Ahilik ve Değerler Eğitimi Öğrencilere Öğrenim Hayatlarından Sonra Nasıl Katkı Sağlar? Neden? Sorusuna Yönelik Oluşturulan Kodlamalar..... 104

ŞEKİLLER LİSTESİ

- Şekil 1:** 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Değerler 42
- Şekil 2:** Ahilik Sistemi ve Değerler Eğitimi Arasında Bağ Var Mıdır? 60
- Şekil 3:** Sosyal Bilgiler Programında Ahilik Yer Almakta Mıdır? 77

KISALTMALAR

Akt.	: Aktaran
EBA	: Eğitim Bilişim Ağı
Ed.	: Editör
Diğ.	: Diğerleri
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
NCSS	: National Council for the Social Studies
SBÖP	: Sosyal Bilgiler Öğretim Programı
TDK	: Türk Dil Kurumu
Ö	: Sosyal Bilgiler Öğretmeni
www.	: World wide web
yy.	: Yüzyıl

1. GİRİŞ

Araştırmanın giriş bölümünde, araştırmanın amacı ve önemi, problem cümlesi, alt problemler, sayıltılar ve sınırlılıklar yer almaktadır.

1.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bir toplumun temel dinamizmini ve sürekliliğini oluşturan çocukların ve gençlerin hayatın içerisine etkin bir şekilde dahil olabilmesi için gerekli olan bilgi, beceri, tutum ve değerlerin aktarımı eğitim aracılığıyla yapılmaktadır. Bu sayede birbiriyle uyumlu, düzenli bir toplumsal yapının oluşturulması amaçlanır. Bu amacı gerçekleştirebilmek için o toplum içerisinde yaşayan bireylerin ortak değerlere sahip olması gerekmektedir. İnsanları ve toplumları birleştirici gücü bulunan değerler, toplumu ortak hedef ve amaçlar etrafında birleştirmektedir. Hayat boyu öğrenmeyi kapsayan ve insanların yaşamlarına yön veren değerlerin öğretimi ailede başlar ve okullarda devam eder. Okullarda değerler eğitiminin verildiği derslerin başında Sosyal Bilgiler dersi önemli bir yer tutmaktadır.

Sosyal bilimler ise genel olarak, bir toplum içerisindeki insanların birbirleriyle ve diğer toplumdaki insanlarla ilişkilerini inceleyen bir disiplinler topluluğudur (Aydın, 2020, 14). İlköğretim kademesinde yer alan Sosyal Bilgiler dersi konularını sosyal bilimlerden seçilmiş bilgilerden elde ederek bir toplumun geçmişini, bugününe en iyi şekilde aktarma ve geleceğini inşa etmesine yardımcı olma adına önemli göreve sahip disiplinlerin başında gelmektedir. Temel insani özelliklerimizi oluşturan değerlerimiz ve kökü çok eskilere dayanan kültürümüz ve bu iki önemli öğenin süzgecinden yoğrularak geçen kurum ve kuruluşlarımızın öğretimi Sosyal Bilgiler dersinde önemli bir yer tutmaktadır. Geçmiş tamamen bizim tarihimize dayanan ve atalarımızın kurup, uygulamış olduğu Ahilik sistemi ve yaşamımızın her alanında bizim temel insani özelliklerimizi oluşturan ve bu çağda önemi daha çok belirginleşen değerler sistemine ve değerler eğitimine günümüzde daha fazla ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu araştırmanın amacı Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Ahilik sistemine ilişkin görüşlerini tespit etmektir. Bu nedenle öğretmenlerin; Ahilik sistemi hakkında bilgileri ve görüşleri, Ahilik sisteminin Sosyal Bilgiler öğretim programı ve ders kitabında nasıl ele alındığı, öğretmenlerin Ahilik konusunu nasıl ele aldıkları, derste nasıl ve hangi yöntemlerle işledikleri, Ahilik sistemini değerler ve Sosyal Bilgilerle ilişkilendirme biçimleri, Ahilik sistemini günümüz insanı ve toplumuyla ilişkilendirme biçimleri ve görüşleri tespit edilmeye çalışılmıştır.

Okulda ve toplum içerisinde önemli bir konumda bulunan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin bakış açıları ve görüşlerinden elde edilecek veriler büyük önem arz etmektedir. Yapılan araştırmalarda Sosyal Bilgiler Eğitiminde Ahilik sisteminin değerler eğitimi açısından incelenmesine yönelik herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu sebeple çalışmamızın Sosyal Bilgiler alanında bu konudaki boşluğu doldurması beklenmektedir.

1.2. Problem Cümlesi

Bu araştırmanın problem cümlesini “Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Ahilik sistemine ilişkin görüşleri nelerdir?” sorusu oluşturmaktadır. Bu ana problem doğrultusunda aşağıdaki alt problemlere yanıt aranmaktadır.

1.3. Alt Problemler

1. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Ahiliğin tanımı ve Ahilik sisteminin yapısına ilişkin düşünceleri nelerdir?
2. Öğretmenler Sosyal Bilgiler Eğitimi ve Ahilik sistemi arasında nasıl bir ilişki kurmaktadır?
3. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin değerlerin tanımı ve değerler eğitimine ilişkin düşünceleri nelerdir?
4. Sosyal Bilgiler öğretmenleri Ahilik sistemi ve değerler eğitimi arasında bir ilişki kuruyorlar mı? Neden?
5. Sosyal Bilgiler öğretmenleri Ahilik sistemini hangi değerlerle ilişkilendirmektedirler? Neden?
6. Ahilik sistemi Sosyal Bilgiler öğretim programında nasıl yer almaktadır?

7. Ahilik sistemi ve değerler eğitiminin derslerde aktarılma sürecine ilişkin Sosyal Bilgiler retmenlerinin düşünceleri nelerdir?
8. Ahilik sistemi ve değerler eğitimine yönelik bilinç nasıl oluşturulabilir?
9. Ahilik ve değerler eğitiminin öğretimine yönelik okullarda yapılan uygulamalara yönelik retmenlerin düşünceleri nelerdir?
10. Ahilik ve değerler eğitiminin öğrencilere katkısına yönelik retmenlerin görüşleri nelerdir?

Not: Araştırmanın alt problemleri ayrıca araştırmanın kategorilerini de oluşturmaktadır. Araştırmanın kategorilerine yönelik yapılan analizler araştırmanın alt problemlerinin cevaplarını oluşturmaktadır.

1.4. Sayıtlar

Bilimsel araştırmalarda doğruymuş gibi kabul edilen ama kanıtlanamayan akla uygun gelen temel önermelere sayılı denilmektedir (Sönmez, Alacapınar, 2019, 312).

Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler retmenlerinin sorulara samimi cevaplar verdikleri ve kullanılan desen ve yöntemlerin araştırmanın amacına uygun olduğu kabul edilmiştir.

1.5. Sınırlılıklar

Nitel araştırma yöntemlerinden fenomenolojik yaklaşımının kullanıldığı bu araştırma;

- İştanbul ili; Bağcılar, Güngören ve Esenler ilçelerindeki bazı devlet okullarında görev yapan 19 Sosyal Bilgiler retmeni ile sınırlıdır.
- Araştırmanın verileri Sosyal Bilgiler retmenlerinden yarı yapılandırılmış görüşme formuyla elde edilen bilgiler, Sosyal Bilgiler retim programı ve Sosyal Bilgiler ders kitaplarıyla sınırlıdır.
- Araştırma, görüşme sorularını uygulayan araştırmacının kabiliyetleri ile sınırlıdır.
- Araştırma ulaşılan nitel bulguların analizi ile sınırlıdır.

2. LİTERATÜR TARAMASI

Bu bölümde ilgili alan yazın taranarak çalışmanın kuramsal çerçevesini oluşturan bilgilere yer verilmiştir.

2.1. Sosyal Bilgiler

Sosyal Bilgiler, toplumsal gerçekle (yaşamı düzenleyen her türlü etkinlik) kanıtlamaya dayalı bağ kurma süreci ve bunun sonunda elde edilen dirik bilgilerdir. Bir bakıma bütün sosyal bilimlerin kesiştiği alan olarak düşünülebilir (Sönmez, 2010, 3). Sosyal Bilgilerin temel amacı, birbirine bağımlı bir dünyada kültürel alanda çeşitli ve demokratik bir toplumun üyeleri olarak kamu yararını ön planda tutan bilinçli ve mantıklı kararlar alabilme yeteneğini geliştirmek için gençlere yardımcı olmaktır (NCSS, 1994, 9). Bir toplum içerisinde ideal olan, vatandaşların toplumsal yaşamla ilgili temel bilgi, beceri, tutum ve değerlere sahip olarak birbiri ile etkileşim içerisinde olması ve küreselleşen dünyaya ayak uydurabilmeleridir. Bireylerin içerisinde yaşadığı toplumdan ve dünyadan habersiz olması, var olan değer ve kültürel etmenleri benimsememesi, yaşanan değişime ayak uyduramaması, meydana gelen gelişmelere duyarsız davranması onları toplum içerisinde soyutlayarak dışarıda bırakacaktır. Sosyal Bilgiler dersi birey ve toplum arasındaki ilişkiyi ve etkileşimi sağlama açısından önemli bir konumda bulunmaktadır. Sosyal Bilgiler, hemen hemen her yönden değişen ülke ve dünya şartlarında bilgiye dayalı karar alan, problem çözebilen etkin vatandaşlar yetiştirmek amacıyla sosyal ve beşerî bilimlerden elde ettiği bilgi ve yöntemleri kaynaştırıp bir arada kullanan bir öğretim programıdır (Öztürk, 2015, 4). Bu noktalardan hareketle Sosyal Bilgiler dersine ilişkin aşağıdaki çıkarımlarda bulunulabilir:

1. Sosyal bilgiler dersinin temel gayesi vatandaşlık eğitimidir.
2. Bu vatandaşlık eğitiminde dört önemli ve zorunlu boyut bulunmaktadır. Bu boyutlar; bilgi, bilgi işleme becerileri, demokratik değerler ve inançlar, sosyal katılım becerilerini içermektedir.

3. Sosyal bilgilerde bilginin temelini sosyal bilimler ve insanı ilgilendiren bütün bilgiler oluşturmaktadır. Bu bilgiler tarih boyunca insanların birbirleriyle ve çevreleriyle etkileşimlerinin bir neticesidir (Doğanay, 2008, 80).

2.1.1. Sosyal Bilgiler Dersinin Amaçları

Sosyal Bilgiler dersinin tarihi incelendiğinde dönemsel olarak amaçlarında farklılık görülmektedir. Bunun en önemli nedenlerinden biri Sosyal Bilgiler eğitiminin verildiği dönemlerde, bireysel, toplumsal, ulusal ve uluslararası alanda meydana gelen değişimler ve bu değişimlerle başa çıkmak için yapılan tercihlerin farklılık ve çeşitlilik göstermesinden kaynaklanır. Ancak günümüzde Sosyal Bilgiler eğitiminin amaçları ve hedeflerinin ne olması gerektiği konusunda akademik ve eğitimsel boyutta az-çok uzlaşmaya varıldığı görülmektedir. Sosyal Bilgiler eğitimi içerisinde köklü bir geçmişe sahip Ulusal Sosyal Bilgiler Konseyi NCSS'nin (National Council for the Social Studies) yaptığı tanım Sosyal Bilgilerin amacını yansıtmakta ve günümüzde yapılan çalışmaların çoğunda kullanılmaktadır (Aslan, 2016, 40-41). NCSS'e göre Sosyal Bilgiler dersi pek çok çalışma alanını bünyesinde barındıran ve vatandaşlık eğitimi teşvik eden bir çalışma alanıdır. Daha detaylı olarak şu şekilde açıklanabilir:

- Sosyal Bilgiler programlarının temel amacı, öğrencilerde demokratik vatandaşlık yeterliliğini geliştirmek için gerekli olan bilgi, beceri ve tutumları aktarmaktır.
- Sosyal Bilgiler programı, bünyesinde disiplinler arası bilgi, beceri ve tutumları bütünleştirir.
- Her disiplin farklı bir perspektiften bakar. Bu yüzden Sosyal Bilgiler programları, öğrencilere gerçekliği görmenin özel yolları olarak akademik disiplinlerden alınan bir bilgi tabanı oluşturur.
- Sosyal Bilgiler programları, insanlık için önem taşıyan sorunları çözmek için tamamen yeni ve yüksek düzeyde bütünleşmiş yaklaşımları teşvik ederek, bilginin değişen doğasını yansıtır (NCSS, 1994, 24-26).

MEB (2018, 8)'e göre Sosyal Bilgiler dersinin özel amaçları aşağıdaki şekilde ifade edilmektedir:

1. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, millî bilince sahip birer vatandaş olarak yetişmeleri,
2. Atatürk ilke ve inkılaplarının, Türkiye Cumhuriyeti'nin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrayıp demokratik, laik, millî ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olmaları,
3. Hukuk kurallarının herkes için bağlayıcı olduğunu, tüm kişi ve kuruluşların yasalar önünde eşit olduğunu gerekçeleriyle bilmeleri,
4. Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak millî bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul etmeleri,
5. Yaşadığı çevre ile dünyanın genel coğrafi özelliklerini tanıyarak insan ile çevre arasındaki etkileşimi açıklamaları ve mekânı algılama becerilerini geliştirmeleri,
6. Doğal çevrenin ve kaynakların sınırlılığının farkına varıp çevre duyarlılığı içerisinde doğal kaynakları korumaya çalışmaları ve sürdürülebilir bir çevre anlayışına sahip olmaları,
7. Doğru ve güvenilir bilgiye ulaşma yollarını bilen bireyler olarak eleştirel düşünme becerisine sahip olmaları,
8. Ekonominin temel kavramlarını anlayarak kalkınmada ve uluslararası ekonomik ilişkilerde millî ekonominin yerini kavramaları,
9. Çalışmanın toplumsal yaşamdaki önemine ve her mesleğin gerekli ve saygın olduğuna inanmaları,
10. Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesneler, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirlemeleri, değişim ve sürekliliği algılamaları,
11. Bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini kavrayarak bilgi ve iletişim teknolojilerini bilinçli kullanmaları,
12. Bilimsel düşünmeyi temel alarak bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretmede bilimsel ahlakı gözetmeleri,

13. Toplumsal ilişkileri düzenlemek ve karşılaştığı sorunları çözmek için temel iletişim becerileri ile sosyal bilimlerin temel kavram ve yöntemlerini kullanabilmeleri,
14. Katılımın önemine inanmaları, kişisel ve toplumsal sorunların çözümü için görüşler belirtmeleri,
15. İnsan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, laiklik, cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçlerini ve günümüz Türkiye'si üzerindeki etkilerini kavrayarak yaşamını demokratik kurallara göre düzenlemeleri,
16. Millî, manevi değerleri ile evrensel değerleri benimseyerek erdemli insan olmanın önemini ve yollarını bilmeleri,
17. Ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık göstermeleri,
18. Özgür birer birey olarak fiziksel, duygusal özelliklerinin; ilgi, istek ve yeteneklerinin farkına varması amaçlanmaktadır.

Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı uygulanırken şu hususlara dikkat edilmelidir MEB (2018, 9).

- Sosyal Bilgiler öğrenme alanlarında konular bütünleştirilmiş olarak verildiği için konular tarih, coğrafya, vatandaşlık diye ayrı ayrı değil, disiplinler arası bir yaklaşımla ele alınmalıdır.
- Kazanımlar gerçekleştirilirken Sosyal Bilgiler'in temel ilkeleri dikkate alınmalıdır (yansıtıcı sorgulama, güncellik, yerellik, disiplinler arası, geçmiş-bugün-gelecek bağlantısı, esneklik gibi).
- “Sosyal bilimler olarak Sosyal Bilgiler” ve “Yansıtıcı düşünme olarak Sosyal Bilgiler” yaklaşımlarına daha fazla önem verilmelidir. Öğrenciler sık sık çelişkili durumlar ve gerçek yaşam problemleri ile karşı karşıya getirilmeli ve bu problemler üzerine yansıtıcı düşünceleri sağlanmalıdır.
- Değerler ve beceriler hayat boyu öğrenme çerçevesinde ele alınmalıdır.
- Anlam karmaşası, kavram karmaşası ve kavram yanılgılarını giderebilmek için kavram öğretimine önem verilmelidir. Bu sebeple kavram öğretimi yapılırken sınıflamalar yapılmalı ve farklı kavram öğretimi yaklaşımları dikkate alınmalıdır.
- Öğrencilerin tarihsel duyarlılığı ve milli bilinçlerini geliştirmek için milli, dini önemli gün ve haftalardan yararlanılmalıdır.

- Okul dışı ortamlardan yararlanmaya önem verilmelidir. Pazar yerleri, sergiler, resmi daireler, arkeolojik kazı alanları, fabrikalar, atölyeler, müze ve tarihi mekanlara yönelik faaliyetler gerçekleştirilebilir. Ayrıca uygun konularda sözlü ve yerel tarih çalışmaları da yapılmalıdır.
- Öğrencilere konuları sevdirecek ve ilgi uyandıracak roman, hikâye, anı, gezi yazısı ve fıkra gibi edebi ürünler okumaya teşvik edilmelidir. Ayrıca efsane, destan, masal, atasözü, türkü ve şiir gibi edebi türlerden yararlanılarak uygun görülen kazanımlar için resim, minyatür, hat, heykel, sinema, tiyatro, gibi geleneksel ve modern sanat ürünleri ile desteklenmelidir.
- Kazanımlara yönelik güncel ve tartışmalı konular, farklı tartışma teknikleri kullanılarak eleştirel düşünme, kanıt kullanma, problem çözme ve araştırma becerileriyle sınıf ortamına taşınabilir.
- Dijital teknolojiye bağlı olarak vatandaşlık hak ve sorumluluklarla ilgili yeni gelişmelere bağlı olarak öğrencilerin dijital vatandaşlıklarını geliştirme adına ders içi ve ders dışı etkinliklere yer verilmelidir.

Sönmez (2010, 4) çocuğun zihinsel gelişimi tündengelimden tümevarıma doğru olduğu için ilk önce bütünü algılar, ancak daha sonraki yaşlarda ayrıntılara inebilir. Bu nedenle toplumsal yaşamla ilgili istendik davranışlar ve bilgiler aktarılırken, bütünlük içerisinde aktarılırsa çocuğun zihinsel gelişimine uygun olduğu için daha kolay öğrenebilir. Bu doğrultuda Sosyal Bilgiler dersinde şu ilkelere dikkat edilmelidir:

- Yaşam bir bütün olduğu için çocuk tarafından somut işlemler döneminde parça parça algılanmaz. Meydana gelen sosyal bir olayın birden fazla nedeni bulunmaktadır. Öğrencilerin olayların pek çok boyutunu görebilmesi için Sosyal Bilgiler dersi bir bütünlük içerisinde verilmelidir.
- Öğrencilerin günlük yaşam içerisinde karşılaştığı problemleri çözebilmesi, elde ettiği bilgi, beceri ve davranışları olayların çözümünde kullanabilmesi ve kazandığı bilgiyi aktarabilmesi için Sosyal Bilgiler dersi bir bütünlük içerisinde verilmelidir.
- Sosyal Bilgiler dersinin temelinde insan ve toplum olduğu için konular arasında sıkı bir ilişki bulunmaktadır. Bu yüzden öğrencilerin olaylar

arasındaki ilişkileri görebilmesi ve gerçeği bir bütün olarak görmesi sağlanmalıdır (Sönmez, 2010, 4).

2.1.2. Sosyal Bilgiler Eğitiminin Tarihsel Gelişimi

2.1.2.1. Dünyada Sosyal Bilgiler Eğitiminin Gelişimi

Sosyal Bilgiler eğitiminin ilk olarak ne zaman ve nerede ortaya çıktığı tam olarak bilinmese de tarihsel zaman içerisinde fen bilimleri ve sosyal bilimlerin varlığından söz edilebilir. Doğal ve toplumsal bir varlık olan insan, yaşamını daha anlamlı hale getirebilmek için hem doğayı anlamaya çalışmış hem de etkileşimde bulunduğu insanlarla birlikte yaşamının yollarını aramıştır. Bu arayışlar hem fen bilimleri hem de sosyal bilimlerin meydana çıkmasını gerektirmiştir (Safran, 2015, 10).

Sosyal Bilgiler dersinin kapsamına giren konular, batı toplumlarında büyük medeniyetler kuran Eski Yunan ve Roma’da ilk çağdan beri okullarda okutulmuştur. Aristoteles, Thukydides, Herodotes ve Eflatun aynı zamanda öğretmen olarak da öğrencilere ders vermişlerdir. Arap-İslam toplumlarında ise Taberi önemli bir şahsiyettir. Selçuklu devletinde Nizamiye medreseleri ve daha sonra gelen Türk ve İslam devletleri ve Osmanlı Devleti bünyesinde bulunan medreselerde de Sosyal Bilgiler konularına yer verilmiştir (Bilgili, 2019, 24-25).

Sosyal Bilgiler dersinin bir gereksinim olarak ortaya çıkmasında dünya tarihinde dört önemli gelişme belirleyici olmuştur (Aslan, 2016, 9). Bunlar:

1. 18.yy. da eğitimde meydana gelen gelişmeler ve yenilikler. Ayrıca bu dönemin bir pedagoji çağı olarak isimlendirilmesi
2. İngiltere’de meydana gelen Sanayi Devrimi’nin oluşturduğu yeni siyasal, kültürel ve toplumsal koşullar ve bu koşullara benzer durumların bir süre sonra Amerika’da ortaya çıkması
3. Fransa’da ortaya çıkan ve çok uluslu imparatorlukları hızlı bir şekilde etkisi altına alan Fransız İhtilalinin sonuçları
4. Tüm bu tarihsel gelişmelerin ortaya çıkardığı yeni kültürel, toplumsal, siyasal ve ekonomik gelişmelerin sonuçlarını anlama faaliyeti içerisine giren sosyal bilimlerin her bir alanında meydana gelen önemli dönüşüm ve gelişmeler

Bu gelişmeler Sosyal Bilgiler dersinin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Meydana gelen bu gelişmeler ile devletler eğitim organizasyonlarına daha fazla önem göstermeye başlamışlardır (Aslan, 2016, 9-10).

Sosyal Bilgiler adıyla ilköğretimde bir dersin okutulması 18.yy. da aydınlanma çağının önemli düşünürlerinden Fransız Marquis de Condorcet tarafından ilk olarak ortaya atılmıştır (Bilgili, 2019, 25). Sosyal Bilgiler bir kavram olarak ise ilk kez 19.yy. başlarında Amerika’da ortaya çıkmıştır (Doğanay, 2008, 78). Sosyal Bilgiler tarihi açısından en önemli gelişme ise 1916 yılında bir ders ismi olarak okul programlarında ilk defa Amerika’da “Sosyal Bilgiler Komitesi”nin yayınladığı “Ortaokulda Sosyal Bilgiler Eğitimi” başlığını taşıyan rapor ile birlikte kullanılmıştır (Aslan, 2016, 9). 1916 yılında yürürlüğe giren Sosyal Bilgiler eğitimi programı Tarih, Coğrafya ve Vatandaşlık bilgisi olarak çok disiplinli bir yaklaşımla ele alınmıştır. 1930 ve 1940’lı yıllara gelindiğinde yeniden kurmacılık ve çocuk merkezli eğitim anlayışını benimseyen eğitimciler Sosyal Bilgileri geliştirmeye çalışmışlar ama yine de 1960’lı yıllara kadar Coğrafya ve Tarih ağırlıklı olarak devam etmiştir. 1960-1970 yıllarına gelindiğinde “Yeni Sosyal Bilgiler” adı altında birtakım düzenlemelere gidilmiştir. Bruner’in buluş yolu öğrenme teorisinin etkisiyle Sosyal Bilgiler disiplinler arası yaklaşımı benimsemeye başlamıştır. ABD dışında Türkiye, Güney Kore, Avustralya, Kanada, Japonya gibi ülkelerde de Sosyal Bilgiler dersini görmek mümkündür. Bazı ülkelerde ise ilköğretim kademesinden başlayarak Tarih, Coğrafya, Vatandaşlık şeklinde ele alınmaktadır. İngiltere, Lüksemburg, Danimarka gibi ülkeler örnek verilebilir (Safran, 2015, 11).

2.1.2.2. Türkiye’de Sosyal Bilgiler Eğitiminin Gelişimi

Türkiye’de Sosyal Bilgiler adıyla bir dersin okutulması ilk kez 1968 yılında olmuştur. Ancak Sosyal Bilgiler dersinin kapsamına giren konuların öğretimi çok öncelere kadar gitmektedir (Aslan, 2016, 18). Sosyal Bilgiler dersinin kapsamına giren konuların öğretimi ilk defa II. Abdülhamit döneminde ilkokul programlarına girmesiyle başlamıştır. Ama programlarda yalnız Tarih ve Coğrafya dersleri yer almaktaydı. 1913 yılında ise Tarih ve Coğrafya derslerin yanı sıra Malumatı Medeniye ve Ahlakiye ve İktisadiye dersi ilköğretim programına dahil edilmiştir. Cumhuriyetin ilan edildiği tarihten Sosyal Bilgilerin ilkokul programına girdiği 1968 yılına kadar Osmanlı devletinden miras kalan ve Batı Avrupa’nın da benimsediği tek

disiplinli program yaklaşımı benimsenmiştir. 1926, 1936, 1948 ilkokul programlarında Tarih, Coğrafya, Yurttaşlık ya da Yurt Bilgisi olarak adlandırılan Vatandaşlık dersleri ayrı birer ders olarak okutulmuştur 1960'lı yıllarda ABD'de “Yeni Sosyal Bilgiler” oluşumunun ortaya çıktığı dönemlerde Türkiye’de disiplinler arası yaklaşım ve bütünleştirilmiş bir vatandaşlık anlayışının geliştirilmesine yönelik ilk çalışmalar başlamıştır (Öztürk, 2015, 26). 1962 yılında yayınlanan İlköğretim Program Taslağı’nda Tarih, Coğrafya ve Vatandaşlık dersleri “Toplum ve Ülke İncelemeleri” adı altında birleştirilmiştir. Bu ders daha sonra 1968 yılında ilköğretim programında Sosyal Bilgiler dersi olmuştur (Sönmez, 2010, 7). 12 Eylül 1980 darbesini izleyen yıllarda Sosyal Bilgiler dersi yerine Milli Tarih ve Milli Coğrafya gibi dersler tek disiplinli olarak okutulmuştur. Bu anlayış 1998 yılında terk edilerek tekrardan Sosyal Bilgiler olarak okutulmaya başlanmıştır. Bu yıllara kadar Sosyal Bilgiler dersi geleneksel yaklaşımlara göre yürütülüyordu. Dünyadaki gelişmelere paralel olarak yeni arayışlar içerisine girilmiş ve programların geliştirilmesi için yoğun çaba sarf edilmiştir. Bu çalışmalar sonucunda tematik öğrenme, problem çözme ve işbirlikli öğrenmeye ağırlık veren sosyal yapılandırmacılık esas alınarak 2005-2006 yıllarında 4. ve 5. sınıflar Sosyal Bilgiler öğretim programı bütün illerde uygulamaya konulmuştur. (Öztürk, 2015, 27).

2.2. Ahilik Teşkilatı

2.2.1. Fütüvvet

Feta kelimesinden türeyen fütüvvet sözcüğü Arapça kökenlidir. Feta; cömert, yiğit, delikanlı, eli açık ve huyu güzel kişi anlamlarına gelmektedir (Güner, 2017, 19). Fütüvvet teşkilatı, Ahilik sisteminden önce Müslüman gençleri bir araya getiren, onları eğiten ve meslek sahibi olmalarını sağlayan bir kurumdur. Müslüman gençliğin eğitimi, becerikli, genç, atılgan, cesaretli ve cömert bireyler olarak yetişmelerine büyük katkıda bulunmuştur (Yeşil, Kart, Aslander, 2020, 27).

- Radavi fütüvvetnamesi
- Burgazi fütüvvetnamesi
- Sühreverdi fütüvvetnamesi

önemli fütüvvetnamelerden bazılarıdır.

Torun (1998, 101-110)'unda ifade ettiği gibi fütüvvet ehlinde bulunması ve bulunmaması gerekenler şunlardır:

Fütüvvet ehlinde bulunması gerekenler:

- Hakka inanmak (fütüvvet ehlinin ilk vasfıdır)
- Ahde sadakat gösterme (ikinci olarak gelir)
- Kendini ve diğer arkadaşlarını kötülüklerden alıkoyma
- Cömert olma
- Dostluğu ve düşmanlığı Allah için yapmak
- Nefsine hâkim olma
- Sabretme
- Şükretme
- Dünyaya ait işlerden dolayı ahiretini ihmal etmeme
- Verdiği sözü yerine getirme ve sır saklama
- Güler yüzlü ve tatlı dilli olma
- Başkasının ayıp ve kusurunu görmemezlikten gelme
- Şeriata ve tarikata göre amel etme
- Edep ve haya sahibi olma
- Dindar olma ve Müslümanlık vazifelerini yerine getirme
- Halka tevazu ve ikramda bulunma
- Ölmeden önce kendini ölmüş bilme
- Takva sahibi olma

Fütüvvet ehlinde bulunmaması gerekenler:

- Kimsenin hakkına girmemek
- Hırsızlık yapmamak
- Harama bulaşmamak
- Gıybet etmemek
- Başkasının namusuna ve ırzına göz dikmemek
- Kin gütmemek
- Kötü sözü ağzına almama ve boş konuşmama
- Öfkelenmemek
- Kibirli olmamak

gibi özellikler fütüvvet ehlinde bulunmaması gereken özelliklerdir. Ve Anadol (1991, 38; Çağatay, 1997, 163)’e göre

- İçki içmek
- Hile yapmak
- Zina yapmak
- Livata yapmak
- Münafıklık
- Yalan söylemek
- Gıybet etmek
- Haram yemek
- Gammazlık yapmak
- İftira atmak

gibi durumlarda bulunanlar fütüvvetten düşürülürdü. Ayrıca;

- Kafirler
- Münafıklar
- İçki içenler
- Cullah (bugün yarın yaparım diye sözünü yerine getirmeyen kimseler)
- Ameldarlar (kötü yasa çıkaranlar)
- Yavuz nazarlılar (başkasının mahremine ve malına kötü gözle bakanlar)
- Muhtekirler (haksız kazanç peşinde koşan istifçiler, stokçular)
- Bahiller (cimri olanlar)
- Bühtanda bulunanlar (suçsuz kişiye suç atanlar)
- Cahiller (fütüvvet ehli ilim sahibi olmalı)

fütüvvetin kabul etmediği durumlar ve bu özellikte olan kişiler kesinlikle fütüvvete alınmazdı (Çağatay, 1997, 160; Torun, 1998, 111-113).

Ahilik sistemi ise Fütüvvet teşkilatının kapsamını oluşturan fütüvvetnamelerden esinlenilerek temel kaynağını dini kurallar, ahlak kuralları, örf-adetler ve Fütüvvetnamelerin oluşturduğu, Türkler tarafından geliştirilen, kendilerine özgü bir biçimde faaliyette bulunan ve Anadolu coğrafyasında yoğun olarak kendini gösteren bir teşkilattır (Yeşil, Kart, Aslander, 2020, 28). Bu sebeple Ahilik sistemi ve Fütüvvet bire bir aynı şeyi karşılamamakla birlikte Fütüvvetin Ahiliğe kaynaklık eden en önemli yapı olduğu da şüphesizdir (Köksal, 2008, 65).

2.2.2. Ahilik Sistemi

Asırlarca faaliyette bulunan etkisini ekonomi, siyasi, sosyal ve kültürel alanlarda önemli ölçüde hissettiren; temelini fedakârlık, cömertlik, dostluk, yardımlaşma ve dayanışma gibi değerler üzerine kuran Ahilik sistemi 13. yy. da Ahi Evran tarafından kurulmuştur. Ahiliğin kelime anlamı hakkında genel olarak iki görüş bulunmaktadır. Birinci görüşe göre; Ahi kelimesinin kökeni Arapçadan gelir ve kelime anlamı “kardeşim” demektir. İkinci anlamı ise Ahi kelimesinin ilk olarak Divan-ı Lügati’t-Türk’te geçen ve Türkçede “eli açık, cömert, yiğit” anlamlarına gelen “Akı” sözcüğünden geldiği ve “Ahi” kelimesine dönüştüğüdür (Köksal, 2008, 53).

Neşet Çağatay (1997, 1)’e göre Ahilik sisteminin sözlük, terim ve örgüt olmak üzere üç anlamı bulunmaktadır.

1. Ahi kelimesinin kökeni Arapçadır ve sözlük anlamı “kardeşim” anlamına gelir.
2. Terim olarak, belli bir dönem içerisinde esnaf ve sanatkârlar topluluğu anlamına gelir.
3. Örgüt olarak Ahilik ise 13. yy. ikinci yarısından başlayarak 20. yy. başlarına kadar Anadolu’daki şehirlerde esnafı eleman yetiştiren ve onları kontrol eden bir kurumdur.

Güner (2017, 61-62) Ahilik sisteminin Türk kültürü ve sosyal hayatı içerisinde kendi değerleri ile meydana geldiğini belirtmektedir. Bu yüzden Ahilik düşüncesinin İslamiyet öncesi dönemlere kadar uzandığı, Ahilik adıyla olmasa bile “Akı ya da Akılık” olarak bilindiğini ifade etmiştir.

Ahilik sistemi; toplum içerisinde ahlaklı, güvenilir, dürüst ve üretken insanlar yetiştirmek için ahlaki değerler ve mesleki becerileri kazandırarak toplumsal bütünlük ve gelişmeyi amaçlamıştır (Şan ve diğ., 2021). Terbiye, ahlak ve temel yaşam kurallarını insanlara öğretmek genel bir vatandaşlık anlayışı oluşturmak isteyen Ahiler, ahlak ile sanatı birleştirerek tüketici ve üretici arasındaki çıkarları güvence altına almış, Türk esnaf ve sanatkârlık alanına itibarlı ve şerefli bir yön belirlemiştir (Anadol, 1991, 51). Müslüman Türkler tarafından kurulan Ahilik sistemi, sadece kendi toplumunun değil aynı zamanda bütün insanlığa yönelik mesajları olan bir hareket olarak nitelenebilir (Yeşil, Kart, Aslander, 2020, 14).

2.2.3. Ahi Evran

Ahilik sisteminin kurulmasında ve devam ettirilmesinde önemli şahsiyetlerin etkisi bulunmaktadır. Ancak bu sistemin kurucusu ve öncüsü Ahi Evran-ı Veli olarak kabul edilmektedir (Yeşil, Kart, Aslander, 2020, 14). Ahi şecerenamelerinde 93 yıl yaşadığı belirtilen Ahi Evran'ın asıl ismi Şeyh Nasiru'd-Din Ebü'l-Hakayık Mahmud bin Ahmed el-Hoyi (Hoylu Ahmet'in oğlu Mahmut) dir (Bayram, 2008a, 32-36). Lakabı olan Nasirü'd-Din dinin yardımcı demektir. Debbağlık mesleğinin piri ve öncüsü olarak kabul edilen Ahi Evran 1205 yılında kayınpederi ve hocası Şeyh Evhadu'd-Din Hamid el-Kirmani ile Anadolu'ya gelerek Kayseri, Konya ve Kırşehir gibi dönemin önemli vilayetlerine yerleşerek ilmi ve fikri çalışmalarını buralarda sürdürmüştür (Güner, 2017, 88-91). Ahi Evran hakkındaki eski eserlere bakıldığı zaman onun Ahiliğin sultanı, debbağların piri ve farklı mesleğe sahip 32 çeşit esnafın önderi olduğu geçmektedir (Bayram, 2008b, 49).

2.2.4. Ahilik Sisteminin Amacı ve Hedefleri

Din insanın hem bu dünyasına hem de ahiret hayatına yönelik düzenlemeler ve yaptırımlar getirmektedir. Ahiret hayatını kazanmanın yolu ancak bu dünyadan geçmektedir. Bir imtihan yeri olan bu dünyada insanların ahiretini kazanmaları için yaptıkları fillerin ve davranışların neticeleri etkili olacaktır. Bundan dolayı Ahiler, hiç ölmeyecekmiş gibi bu dünya için, yarın ölecekmiş gibi ahiret için çalışma ilkesini benimsemişlerdir (Ceylan, 2016, 20).

İslamiyet'in temel esasları üzerine kurulan Ahilik sistemi ahlak ve sanatı birleştiren önemli bir kurumdur. Ahilik sisteminin temel amacı; Anadolu'ya gelen Türk ve Müslümanların kendilerine özgü bir sanat anlayışına sahip olma ve uğraştıkları ticari faaliyetlerine göre yeni bir yaşam ve çalışma kültürü oluşturmalarını sağlamanın yanı sıra bu görüşleri hayata geçirme çabaları olarak ifade edilebilir (Balcı, 2019, 372). Esnaf yetiştirirken iyi bir iş ahlakı kazandıran Ahiler aynı zamanda şehirlerin savunmasında ve idaresinde de etkili oldukları görülmektedir (Şimşirgil, 2016, 93). Türkiye Selçuklu Devleti döneminde şehirlerde dini ve iktisadi esaslara dayanan Ahilik Teşkilatı sadece ticaret ve sanat hayatını değil devletin zayıf dönemlerinde siyasi düzeni de muhafaza ediyordu. XIV. asrın birinci dönemlerinde İbni Battuta'nın hayranlıkla müşahade ettiği Ahilik sistemi, diğer müesseseler gibi Osmanlı döneminde şehir hayatı ve Loncaların temeli

olmuştur (Turan, 2009, 346). Ayrıca Ahilik kurumu tüm esnaf ve sanatkarları tek bir çatı altında toplayarak onlara mesleki, ahlaki ve askeri eğitim vermiştir. Ahilik teşkilatı bünyesinde bulundurmış olduğu değerler ve ilkelerin toplumun geneline yayılmasını amaçlayarak toplumsal refah ve huzuru sağlamaya çalışmış ve başarılı olmuştur.

2.2.5. Ahilik Sisteminin Temel İlkeleri

Ahilik sisteminde insan bütün yönleri ile ele alınmış ve bir bütün olarak gelişmesi için çalışılmıştır. Bu sebeple özellikle yamak ile çırakların ve bünyesinde bulunan diğer üyelerinin sadece mesleki olarak eğitilmesiyle yetinmemiş, dini, ahlaki ve toplumsal olarak da eğitilmelerine önem vermişlerdir. Bunun için ilkelerinin toplumun geneline yayılmasını amaçlamıştır. Ahilik sisteminin temel ilkeleri şu şekilde sıralanabilir:

- Dürüst ve namuslu olma
- Çalışkan ve üretken olma
- Toplumun ihtiyaçlarını giderecek meslek ve sanat sahibi olma
- Gerekğinde vatanını savunma
- Dindar olma
- Ahlaklı ve faziletli olma
- Erdemli ve ilim sahibi olma
- Alçakgönüllü olma
- İyi huylu olma ve bu huylarını geliştirme
- Kimseye kötü gözle bakmama
- Başkasının ayıbını görmemezlikten gelme
- Hak ve adaletten yana olma
- Kimsenin aleyhinde konuşmama
- Yaptığı iyiliğin karşılığını beklememek
- Riya ve iki yüzlülükten uzak durmak

gibi nitelikler Ahilik sisteminin temel ilkeleri olarak gösterilebilir (Çağatay, 1997, 158-163; Kaya, 2013, 47; Çoban, 2018, 93-95).

Balcı (2019, 372-373)'e göre Ahilerde bulunması gereken ilkeler;

- Küçüklerine sevgi gösterme, büyüklerine karşı saygılı ve edepli olma
- Emanete hıyanet etmeme

- Sözünde durma ve sır saklamasını bilme
- Kanaat ehli olma, şükretme
- İyiliği emretme ve kötülükten alıkoyma
- Nasihatte bulunma
- Eli, kapısı ve sofrası açık olma
- Hakkı koruma ve haksızlığı önleme
- Hileli ve çürük mal satmama
- İçki içmemek, zina yapmamak, kumar oynamamak
- Dedikodu yapmamak
- Yalan söylememek
- Sahte ve kalitesiz mal üretmeme
- Eksik tartmama ve bozuk terazi kullanmama

Ahiliğin temel ilkeleri arasında sayılabilir.

Uçma (2003, 86-89)'e göre Ahiler;

- Misafirperver olma
- Tevazu sahibi olma
- Yardımlaşma
- Cömert olma ve ikramda bulunma
- Herkesi bir görüp kendini onlardan aşağı tutma

ilkelerine sahip olmalıdır.

Ekinci (2008, 18-19)'e göre Ahilik sistemine mensup kişilerin sahip olması gereken ilkeler;

- Muhtaç olanlara yardım etme
- Başkasının ayıbını örtme, hatasını yüze vurmama ve affetme
- Yaptığı iyiliği ve işleri başa kakmama
- İyi komşu olma
- Gelmeyene gitme
- İç, dış ve sözü bir olma
- Yaptığı davranışlarda samimi olma
- Güvenilir olma

gibi ilkeler Ahilik sisteminin temel amacını oluşturmaktadır.

Anadol (1991, 61-62)'e göre Türk kültür tarihinde önemli bir yer edinmiş olan Ahilik sisteminin ana ilkelerini;

- Güçlü durumdayken affetme
- Sinirliyken yumuşak davranma
- Düşmanlık edene dostluk, kötülük edene iyilikte bulunma
- İhtiyacı varken elindekini başkasına verme

olarak dört maddede sıralayabiliriz.

2.2.6. Ahi Şecerenameleri

Bir kimsenin veya bir sülalenin soy ağacını gösteren yazı ve kitaplara şecerename denir. Hacıgökmen (2007, 107)'e göre şecerenameleri iki kısma ayırmak mümkündür. Birinci kısımda birinin veya bir grubun soyunun nereden geldiği anlatılırken ikinci grupta ise bir sanatın kutsallığı ve onu icra eden kişiye ait bilgiler yer almaktadır. Ahi şecerenameleri de ikinci kısma girmektedir. Ahi şecerenameleri; fütüvvet içerisinde yer alan usul ve erkan konularının özet olarak ele alındığı, Ahilerin tekke ve ocaklarında kural ve kaidelerin yer aldığı, Ahilerin günlük hayat içerisindeki sosyal ve ekonomik faaliyetlerine yönelik yazılmış Ahi tüzüğü sayılabilecek eserlerdir (Köksal, 2015, 14). Ahi ocaklarında, pazarda veya Ahiler arasında çıkan problemlerde başvuru bir kaynak niteliğinde olduğu için Ahi şecerenameleri bir yasa ve kılavuz olarak görülebilir.

2.2.7. Ahilikte Eğitim ve Eğitim Ortamları

Ahilik sisteminin uygulanması ve başarılı olmasında sahip olduğu eğitim anlayışının rolü büyüktür. Hiç ölmeyecekmiş gibi bu dünya için yarın ölecekmiş gibi ahiret için çalışma prensibini benimseyip eğitim anlayışını buna göre şekillendirmiştir. Bu sebeple dünya ve ahiret hayatını birbirinden ayırmayarak vermiş olduğu mesleki eğitimin yanında üyelerinin dindar, terbiyeli, ahlaklı ve Allah'a karşı sorumluluklarının bilincinde bireyler olarak yetişmesini amaçlamıştır (Balcı, 2019, 374). Ahilik sistemi vermiş olduğu dini, ahlaki ve mesleki eğitim sayesinde asırlar boyunca etkinliğini sürdürmüş, teşkilata mensup kişilere mesleki bilgi, mesleki becerinin yanı sıra İslamiyet'in temel değerlerini öğretmeyi esas kılarak Ahi tipi insanların yetişmesini amaçlamıştır (Yeşil, Kart, Aslander, 2020, 75). Toplumun sanat ve ekonomik hayatını geliştirmek isteyen Ahilik sistemi kaliteli

usta ve teknik elemanlar yetiştirmiş ve toplumsal huzuru sağlama adına da ahlaklı, terbiyeli, faziletli bireyler yetiştirmeyi temel amaç haline getirmiştir (Demirpolat, Akça, 2004, 369). Ahilik sistemi içerisinde eğitim alan gençler öğrenmiş oldukları ahlaki ve dini kurallar ile mesleki becerileri uygulayarak örnek ve model insanı oluşturmuşlardır. Ahilikte yer alan önemli eğitim ortamları şu şekildedir:

2.2.7.1. Zaviyeler

1205 yılında Ahi Evran ve Evhadü'd-din Kirmani Anadolu'ya geldiğinde ilk örnekleri ortaya çıkan Ahi zaviyeleri; Ahilerin bir araya gelerek toplandığı, sorunların konuşulduğu, karşılıklı fikir alışverişinde bulundukları ve ortak faaliyet içerisinde bulundukları mekanlardır (Hacıgökmen, 2013, 68). Çalıştığı işyerinde işini bitiren gençler Ahi zaviyelerine gelerek burada dini ve ahlaki eğitim görürlerdi. Ahi zaviyelerinde gençlere eğitim vermenin yanı sıra yolcular ve misafirlerin ağırlandığı bir “Konuk Evleri” görevi de görmekteydi. Karşılıksız ve ücretsiz bir şekilde yiyecek, içecek ve yatacak yeri temin edilirdi (Köksal, 2008, 114). İbni Battuta yaptığı gözlemlerde ahi zaviyelerinin esas görevlerinden birinin yolcuları üç gün barındırma ve yedirip-içirme olduğunu vurgulamıştır (İnalcık, 2008, 87). Zaviyelerde teorik bilgi aktarmadan ziyade değerler ve ahlaka yönelik uygulamalı eğitim tercih edilirdi. Üyeler arasında dayanışmayı ve desteği artıracak toplantılar yapılırdı. Daha sonra ahlaki, dini ve mesleki konularda Fütüvvetnameler okunur, sohbetler edilir ve meslekleri ile ilgili konularda bilgi alışverişinde bulunurlardı.

2.2.7.2. Yaren Odaları

Genellikle köylerde gençlerin eğitimi için kullanılmaktadır. Çoğunluğunu gençlerin oluşturduğu mecliste yaşlılar ve orta yaşlı bireylerde yer almaktadır. Özellikle uzun kış geceleri düzenlenirdi. Muhammediye, Ahmediye, Siyer-i Nebi, Battalgazi gibi eserleri okumanın yanı sıra birtakım oyunlarda oynanmaktaydı. Gençler bir araya gelerek kendi içlerinden bir yaren başı ve bir yaren kahyası seçerlerdi. Toplantıları yaren başı idare ederdi ve gerekirse cezalandırma yetkisine de sahipti. Sohbetten ihraç edilme en ağır cezalar arasında bulunmaktaydı (Ekinci, 2011, 53; Ünsür, 2020, 317).

2.2.7.3. İş Yerleri

Ahiler, gündüz vakitlerini genellikle iş yerlerinde geçirirlerdi. O dönem içerisinde dükkanların bedestende bir arada bulunması eğitimi daha kolay ve etkili kılmaktaydı. Akşam zaviyelerde ve toplantılarda alınan kararlar sabah iş yerinde uygulamaya dönüştürülürdü. Böylelikle ticaret ahlakını kazanarak, dürüst çalışma, müşteriye hile yapmama ve saygı gösterme, diğer esnaf ve sanatkarların haklarına riayet etme ve onların da kazanmalarını sağlama, çıraklarını daha iyi yetiştirme gibi davranışların kazandırılmasını hedeflemekteydiler. Usta-kalfa-çırak arasında hayat boyu öğrenme ilkesi benimsenirdi (Yeşil, Kart, Aslander, 2020, 192). Usta, mesleki eğitimin yanında İslamiyet'in şartlarını, Ahiliğin ahlak kurallarını ve o sanat dalındaki önemli şahsiyetleri ve manevi liderlerinin yaşam hikayelerini zaman zaman çocuğa öğretirdi (Köksal, 2008, 117).

2.2.7.4. Sohbet Meclisleri

Ahilik sisteminde sohbet meclisleri önemli yer tutmaktadır. Sohbet meclislerinde eğitim genellikle sözlü olarak yapılırdı. Çoğunlukla zaviye ve iş yerleri dışında kalan mekanlar olarak değerlendirilebilir. Ahiliğe üye olanlar burada bir araya gelerek mesleki ve toplumsal konular konuşulurdu (Yeşil, Kart, Aslander, 2020, 193). Yaren sohbetleri, helva sohbetleri, oda sohbetleri, sıra geceleri, gezekler, arfeneler, kış ve barana sohbetleri, gece sohbetleri, selamlık sohbetleri özellikleri ve uygulanış biçimleri bakımından sohbet meclislerine örnek olarak gösterilebilir (Uçma, 2003, 132-142).

2.2.7.5. Zikir Meclisleri

Bireyi bir bütün içerisinde ele alan Ahilik sisteminde zikir meclisleri önemli bir yer tutmakta ve bireyin farklı yönlerinin gelişmesini sağlamaktaydı. Zikir meclisleri bireylerin nefis eğitimini gerçekleştirmenin yanı sıra işini düzgün yapma, kul hakkı, mesleki sorumluluğunun farkına varma, kin ve hırstan arınma açısından önemli bir eğitim ortamı olmuştur (Yeşil, Kart, Aslander, 2020, 194).

2.2.8. Ahilik Sisteminde Yer Alan Değerler

Ahilik sisteminde yer alan değerler fütüvvetnamelerde belirtilmektedir. İslamiyet'in temel esaslarına göre belirlenmiş bu değerler üyelerinin manevi ve sosyal yönünü geliştirmeyi amaçlamıştır. Bu nedenle Ahilik sistemi üyelerinin, her

zaman Allah'ın emir ve yasaklarına göre hareket eden, dinini gözeten ve Hazreti Muhammed'in sünnetine uyan ve icra ettikleri mesleği layıkıyla yapan kişiler olmasına dikkat etmişlerdir. Ahilerin uyması gereken ahlaki ve ticari kurallar fütüvvetnamelerde yer almaktadır. Bu nedenle Ahi olacak kişinin belirtilen kuralları bilmesi ve bu kurallara uyması zorunlu tutulmuştur. Çağatay (1997,163)'e göre fütüvvetnamelerde insanın yaşantısı 740 kurala bağlanmıştır. Bunları bilme ve uygulama kişinin derecesine göre belirlenmiştir. Enbiya, evliya, padişah ve Ahi şeyhleri 740 edebi bilmeleri fakat Ahiliğe yeni girmiş olanların ise 124 edebe uyması gerekmektedir. Bu edepler; yeme, içme, giyinme, konuşma, misafirlik, yürüme alışveriş yapma ve seyahat etme gibi konuları içermektedir. Fütüvvetnamelere göre Ahi'nin üç şeyi açık, üç şeyi kapalı olması gerekmektedir.

Açık olanlar;

1. Eli açık olmalı – cömert olmalı, yardımsever olmalı
2. Kapısı açık olmalı – misafirperver olmalı
3. Sofrası açık olmalı – aç olanları doyurmalı, ikramda bulunmalı

Kapalı olanlar;

1. Gözü kapalı olmalı – kimseye kötü gözle bakmamalı, ayıpları görmemeli
2. Dili bağlı olmalı – ağızından kötü söz çıkmamalı, yalan söylememeli
3. Beli bağlı olmalı – kimsenin namusuna ve ırzına göz dikmemeli (Anadol, 1991, 62).

Ahilik sistemi teşkilata mensup olacak kişilerde dürüstlük, cömertlik, vefa, tevazu, kardeşine nasihatta bulunma, affetme ve tövbe etme gibi ahlaki özelliklere sahip olma; yalan, gıybet, dedikodu, içki, zina, hile gibi kötü davranışlardan sakınmalarını gerektirmekteydi (Ünsür, 2020). Kurallara uymayıp ahlak dışı davrananlar meslekten atılırdı.

2018 Sosyal Bilgiler öğretim programında değerlere önem verilmiş ve öğretim programının merkezine konulmuştur. Aşağıda Tablo 1'de Sosyal Bilgiler öğretim programında yer alan değerler Ahilik değerleri ile karşılaştırılmıştır.

Tablo 1: Sosyal Bilgiler Değerleri ve Ahilik Sistemi Değerleri

Sosyal Bilgiler değerleri	Ahilik sistemi değerleri
Adalet	Adaletli olma, Hak ve hukuku gözetme
Aile birliğine önem verme	Yuva kuracak gençlere yardım etme
Bağımsızlık	İnsan üzerine başka hiçbir insanın veya zümrenin tahakküm kurmasına izin vermeme
Barış	Başkalarının canı ve malına kastetmemek, İnsan sevgisi
Bilimsellik	Bilgiye ve alime önem verme ve yeni bilgileri öğrenme
Çalışkanlık	Meslek sahibi olma, Helal kazanç sağlama
Dayanışma	Kardeşlik, Müşterisini sifatah yapmamış komşusuna yönlendirme
Duyarlılık	Şefkatli ve merhametli olma, Emri ve hizmeti altındakilerin hakkını gözetme, Yaptığı işleri samimi ve içten yapma
Dürüstlük	Yalan söylememek, Hile yapmamak, Sözünü tutmak, Emanete sahip çıkma, İçi dışı bir olmak, Güvenilir olma
Estetik	Yaptığı işe özen gösterme, Hoş sözlü olma, Sanat ve meslek sahibi olma
Eşitlik	Kendi malını kardeşinin malı gibi gören, Başkasına karşı kendini üstün görmemek
Özgürlük	Kimsenin hakkına girmeme, Başkasının hakkını gözetme
Saygı	Saygılı ve edepli olma, Siz diye hitap etme, Büyüklere öncelik tanıma, Hürmet gösterme
Sevgi	Küçüklerine sevgi göstermek
Sorumluluk	Allah'a karşı görevlerini bilen, Mesleğinin gerekliliklerini yerine getiren, Ahdine sadık olma
Tasarruf	İsraf yapmama
Vatanseverlik	Vatanını koruma ve savunma
Yardımseverlik	İhtiyaç sahiplerine yardım etme, Yeni dükkân açan ve evlenenlere yardım etme

2.2.9. Ahilik Sisteminin Toplumsal Hayata Katkısı

Ahilik sistemi; temelini Kuran-ı Kerim ve Hazreti Muhammedin hadisleri üzerine kurarak başta gençler olmak üzere meslek ve sanat erbabını mesleki ve

teknik yönden geliştirerek manevi ve ahlaki yönlerini yükseltmeyi amaçlamıştır. Bünyesinde barındırmış olduğu değerleri ön plana çıkararak Anadolu Selçuklu ve Osmanlı Devleti dönemlerinde varlığını sosyal, kültürel ve ekonomik alanda önemli ölçüde göstermiştir (Korkmaz, Şeker, 2021, 194). Özellikle göçebe gelen Türkmenlerin yerleşik hayata geçmesinde ve sosyal hayata uyum sağlamasında önemli katkıları olmuştur. Böylelikle farklı kültürel değerlere sahip kitleleri bir arada tutarak sosyal dokunun bozulmasını önlemiştir (Demirpolat, Akça, 2004, 365). Ahilik sistemi, göçmenler içerisinde bir meslek, iş ve sanat sahibi bireyleri korumuş, kendi sanatlarını icra edebilmesi için gerekli olan şartları sağlayarak sosyal ve kültürel hayata önemli katkılarda bulunmalarını sağlamış ve meslek sahibi olmayanlara da bir sanat öğretmek, o sanatın nimetlerinden toplumun istifade etmesini sağlamıştır (Kızıler, 2015, 413). Ahilik sistemi, devlet otoritesine gerek kalmadan dini, ahlaki ve toplumsal yaşam üzerinde kuşatıcı bir rol üstlenerek esnafın kendi kendini idare etmesi, şehir ve diğer yerleşmelerin gelişimine katkıda bulunması, yeni yerleşim yerlerinin kurulmasına katkıda bulunma, işsizlere iş ve meslek edindirme gayretleri, şehirlerde düzenin ve güvenliğin sağlanmasındaki faaliyetleri, standart ve kaliteli mal üretiminin sağlanması, üretici ve tüketici haklarını koruma, mesleklerin gelişimini sağlama ve üretimi artırma, toplumun emniyet ve asayiş, toplumsal huzur ve refahı sağlamıştır. Ahilik sisteminin toplumsal hayata katkılarının yanında Türk ve İslam kültürünün korunması ve aktarımı konusunda da önemli yararları bulunmakta, Müslüman bir Türk ve Ahiliğe üye olan birinin sahip olması gereken özellikler ve ahlaki kuralların aktarılması Ahilik teşkilatı aracılığıyla sağlanmıştır. Güner (2017, 138)'e göre Ahilik sisteminin toplumsal ahlaki kuralları belirleyen kaideleri şu şekilde sıralanabilir.

- Gayrimeşru ilişkilerden sakındırmaya yönelik şalvar giyme ile ilgili emir
- İslamiyet'in yenilmesini yasakladığı yiyecek ve içecekleri kapsayan mide ile ilgili emirler
- Yalan söyleme, dedikodu yapma, boş laf söyleme ve gıybetten sakındıran dil ile ilgili emirler
- Görülmemesi gereken olay ve durumlardan sakındıran göz ile ilgili emirler
- Duyulmaması gereken söz ve durumlardan sakındıran kulak ile ilgili emirler
- Kötülüğe giden yollar, harama uzanan eller ve kötülük etmekten sakındıran el ve ayak ile ilgili emirler

- Ahireti unutturacak kadar dünya malı ve nimetlerine bağlanılmamasını öğütleyen hırs ile ilgili emirler

Toplumsal düzenin sağlanması ve toplumun ilerleyişinde önemli katkıları bulunan yukarıdaki toplumsal ahlaki kaideler halk arasında “eline, beline, diline hâkim ol” şeklinde özetlenmiştir.

2.2.10. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve Ders Kitaplarında Ahilik Sistemi

2018 Sosyal Bilgiler öğretim programını incelediğimizde bütün ders kazanımları içerisinde sadece 7.sınıf, 5. öğrenme alanı, 4. kazanımının (SB.7.5.4) Ahilik sistemi ile ilgili olduğunu görmekteyiz. Kazanım şu şekilde yer almaktadır:

“(SB.7.5.4.) Tarih boyunca Türklerde meslek edindirme ve meslek etiği kazandırmada rol oynayan kurumları tanır.

Ahilik ve Lonca teşkilatı ile meslek odaları ve meslek okulları üzerinde durulur.”

Ahilik sisteminin Sosyal Bilgiler ders kitaplarında nasıl ele alındığı incelendiğinde MEB yayınevi ve özel bir yayınevi tarafından hazırlanan iki farklı Sosyal Bilgiler ders kitabının bulunduğu görülmektedir.

MEB yayınevi tarafından hazırlanmış 4.sınıf, 5.sınıf ve 6.sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarında Ahilik sistemi ile ilgili herhangi bir içeriğin yer almadığı görülmektedir.

Gültekin ve diğ. (2021) tarafından hazırlanan Sosyal Bilgiler ders kitabının “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanında “İşinin Ehli İnsan Yetiştirmek” konusu altında Ahilik sistemine yer verilmiştir. Giriş bölümünde “Meslekte Ustalaşma” ile ilgili bir paragrafa yer verilerek Ahilik sistemi ile ilgili açık uçlu sorular yönlendirilmiştir. Genel olarak ahilik sisteminin ekonomik boyutu ön plana çıkarılarak “ne zaman kurulduğu, neden kurulduğu, sistemin nasıl işlediğine, Şed kuşanma törenine” değinilmiş ve görsellerle desteklenmiştir. Daha sonra Lonca Teşkilatının Ahilik sisteminin devamı olarak faaliyette bulunduğu, Tanzimat’ın ilan edilmesi ve yabancı devletlerle yapılan antlaşmalar sonucunda önemini kaybederek zamanla sona erdiğinden bahsedilmiştir. Öğrenme alanı sonunda yer alan kavram haritası ve değerlendirme sorularında da Ahilik sistemine yer verilmiştir. Ayrıca “Kültür ve Miras” öğrenme alanında “Beylikten Cihan Devletine” konusu içerisinde Osmanlı Devletinin ekonomik ve toplumsal olarak güçlü hale gelmesinde Ahilerin öneminden bahsedilmektedir. Değerlendirme sorularında ise yer

verilmemiştir. Aynı öğrenme alanında “İnsanı Yaşat Ki Devlet Yaşasın” konusu içerisinde “Şeyh Edebalı’nın Osman Gazi’ye Nasihati” adlı okuma parçasında Ahilerden bahsedilmiş ve Osmanlı Devletinin kuruluşunda oynadıkları önemli role değinilmiştir. Devamında küçük paragraflar şeklinde “Seyyah İbn Battuta ve Ahiler” ve Ahi Evran’ın eşi Fatma Bacı’nın kurduğu “Bacıyan-ı Rum” teşkilatına da değinilmiştir. Değerlendirme sorularında “Bacıyan-ı Rum” ile ilgili açık uçlu bir soru yer almaktadır.

Açıl ve diğ. (2019) tarafından hazırlanan 7.sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında ise “Türk Tarihinde Yolculuk” öğrenme alanında “Bir Devlet Doğuyor” konusu içerisinde Osman Gazi’nin Ahi lideri Şeyh Edebalı’nın kızıyla evlenmesi sonucu Osmanlı Devleti’nin kuruluşunda Ahilerin verdiği destek ve önemden bahsedilmektedir. Ayrıca “Ekonomi ve Sosyal Hayat” öğrenme alanında “Geçmişten Geleceğe Mesleki Eğitim” konusunda “Ahilik ve Meslek Eğitimi” başlığı altında Ahilik sisteminin kaynaklarla ve görsellerle desteklenerek ele alındığı görülmektedir. “Her seherde besmele ile açılır dükkânımız, Ahi Evran-ı Veli’dir pirimiz, üstadımız” sözü ile giriş yapılarak “Ahilik sisteminin etimolojisine, Ahi Evran’ın hayatına, Ahilik sisteminin amacı, işleyişi, hiyerarşik yapısı ve yükselişine, Şed kuşanma töreni, pabucun dama atılması ve meslek ahlakına” değinilmiş ve Ahilik sistemi ile ilgili açık uçlu sorulara ve “HİMM... İLGİNÇ!” bölümü altında “iflas topu atmak” deyiminin ne anlama geldiği açıklanmıştır. Daha sonra Lonca Teşkilatının Ahilik sisteminin yerini aldığını ve günümüzde meslek odalarının Ahilik sistemi ve Lonca Teşkilatının devamı olduğu belirtilmiştir. Öğrenme alanı sonunda eşleştirme ve değerlendirme sorularında Ahilik sistemine yer verilmiştir.

Özel yayınevleri tarafından basılan Sosyal Bilgiler ders kitaplarına bakıldığında ise 5, 6 ve 7. sınıf seviyeleri için birer adet ders kitabı bulunduğu görülmektedir. Ata yayıncılık tarafından hazırlanan 5.sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında Ahilik sistemi ile ilgili herhangi bir içeriğin yer almadığı görülmektedir.

Anadol yayıncılık tarafından hazırlanan 6.sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında “2. Ünite Tarihe Yolculuk” ünitesinde “Yeni Yurt Anadolu” konusu altında Türkiye Selçuklu Devleti işlenirken Türklerin Anadolu’yu yurt edinmede “Ahi Evran’ın katkıları, Ahilik sisteminin meslek edindirmedeki önemine ve tüccarlar arasında dayanışmayı sağlamasına” kısaca değinilmiştir. Ünite değerlendirme sorularında Ahilik sistemi ile ilgili bir adet açık uçlu soru yer almaktadır. Diğer

bölümlerde ise değinilmemiştir. Ayrıca “6.Ünite Yönetime Katılıyorum” ünitesinde “Toplumsal Hayatta Kadının Yeri” konusu içerisinde Osmanlı Devletinin kuruluş döneminde toplumsal hayatta önemli bir öneme sahip olan “Bacıyan-ı Rum” teşkilatından bahsedilmiş ve Ahilik sisteminin kurucusu Ahi Evran’ın hanımı Fatma Bacı tarafından kurulduğu tahmin edilmektedir şeklinde ifade edilmiştir. Ünite değerlendirme sorularında ise değinilmemiştir.

EKOYAY Eğitim Yayıncılık tarafından hazırlanan Sosyal Bilgiler 7.sınıf ders kitabında ise “5. Ünite Ekonomi ve Sosyal Hayat” ünitesinde “Meslek Edindiren Kurumlar” konusu altında Ahilik sisteminin Türkiye Selçuklu Devleti zamanında kurulduğu, genel olarak iyi insan olmak ve meslek etiği kazandırmaya çalıştığı ifade edilmiştir. Devamında İbni Battuta’nın Büyük Dünya Seyahatnamesi eserinden Ahiler ile ilgili bir yazı yer almıştır. Daha sonra Lonca Teşkilatından bahsedilmiş ve Ahilik sisteminin devamı olduğu belirtilmiştir. Etkinlik zamanı bölümünde Ahilik sistemi ile ilgili açık uçlu bir soruya yer verilmiş, diğer etkinlik zamanı bölümünde belirli kavramlar verilerek Ahiliği ya da Lonca Teşkilatını tanıtıcı bir yazı yazılması istenmiş, diğer etkinlik zamanı bölümünde kavram haritası verilerek eksik kalan kısımların doldurulması istenmiştir. Öğrenme alanı sonunda yer alan “Öğrendiklerimi Değerlendiriyorum” bölümünde boşluk doldurma sorularında Ahilik sistemine yer verilmiştir.

2.3. Değerler Eğitimi

2.3.1. Değer Kavramı

Değer kavramının anlamı ile ilgili yapılan birden fazla tanım ve açıklama bulunmaktadır. Bu yüzden tek bir tanımdan söz etmek mümkün değildir. Ulusoy ve Dilmaç (2020, 15)’a göre değer; bir şeyin kıymetini belirleyen soyut ölçü veya bir şeye verilen önemdir. Silver (1976, 13)’a göre değerler, geniş anlamda insanların aradığı ve tercih ettiği olaylardır. Poyraz (2011, 63)’e göre değerler; insanların nasıl yaşayacağını gösteren anlam haritalarıdır ve eylemleri için bir ufuk noktasıdır. Aktepe ve Gündüz (2019, 72) değerleri, arzu edilen, kişinin yaşamına yön veren ve önem dereceleri farklı olan kavramlar olarak ifade etmişlerdir. Fichter (2001, 142-150) ise değerlerin anlamlandırılmasında kesin bir tanım yerine betimsel tanımlamalar kullanıldığı için karışıklıklara yol açtığını belirtmiştir. Değerler kişiler ve gruplar tarafından arzulanan, faydalı görülen, beğenilen ve istenilen her şeydir.

Ayrıca değerler bir kültür ve topluma anlam ve önem katar. Değerler bir toplum içerisinde kavram olarak bilinse de coşkulu bir şekilde yaşatılırlar, ciddiye alınırlar ve ortaklaşa paylaşırlar.

İnsanların hayatlarında yer alan ve önem verdikleri değerlerden bazıları şunlardır:

- İnsan sevgisi
- Uyumlu olma (iç dünyası ile ahenkli olma)
- Hırslarını kontrol edebilme (mükemmel bir insan olmayı isteme)
- Başkalarının da mutlu olmasını isteme
- Kendini kontrol etme
- İyi bir birey olma
- Manevi değerlere inanma (insanın kötü özelliklerini yok eder)
- Yardımsever olma
- Bilgili ve tecrübeli olma (topluma faydalı olma)
- Evlat yetiştirme (dürüst, saygılı bireyler yetiştirme)
- Eser oluşturma/bırakma (Dilmaç, 1999, 16-17).

Spranger'e (1928)'e göre değerler şu başlıklar altında sıralanabilir:

Teorik Değerler: Kritik düşünmeye, hakikate ve bilgiye önem vermektedir. Birey eleştirel düşünmeyi ön plana alarak kendini nesnelerin estetiği ve faydalarına ilişkin düşüncelerden arındırır.

Ekonomik Değerler: Birey zengin ve güçlü olmayı ön plana alarak kendisi için yararlı ve pratik olana önem verir. İş dünyasında ekonomik güvenceye ağırlık vererek pratik değerleri kullanır.

Estetik Değerler: Biçim ve uyuma önem vererek her türlü izlenimden zevk alır. Bireyde üretkenlik ön plandadır ve kendine yeterlik en önemli özelliğidir.

Politik Değerler: Kişisel güç ve şöhreti her şeyin üstünde tutarak güçlü ve kuvvetli olmaya önem verir.

Toplumsal Değerler: Onun için insanları sevmek en önemli şeydir. İnsanlara yardım etmeyi sever.

Dini Değerler: Mistik konu ve yaşantılara ilgi duyarak dinsel doyumunu ön plana alır ve bunun için yaşamın nimetlerini göz ardı edebilir.

başlıkları altında değerleri sınıflandırmıştır.

2.3.2. Değerler Eğitimi

İnsanlar doğduğu andan itibaren çevresiyle sürekli etkileşim halindedir ve öğrendikleri değerler sayesinde içerisinde bulunduğu topluma uyum sağlarlar. Bu nedenle insanlığın var olduğu günden beri değerler eğitiminin olduğu söylenebilir. Değerler eğitimi bireylerin, insana özgü imkanları, insanı diğer canlılardan ayıran ve insanı insan yapan ve insana ait bütün faaliyetleri amaçlarına uygun olarak gerçekleştirebilecek duruma gelmelerine yardımcı olur (Ulusoy, Dilmaç, 2020) Bireyler bilinçli veya bilinçsiz bir şekilde değerleri edinirler. Toplumda yaşanan hızlı değişimler, giderek artan sosyal olaylar ve yitirilen değerler karşısında değerler eğitiminin önemi giderek artmıştır (Aktepe, 2016). Değerler eğitimi aracılığıyla bireylere doğrudan veya dolaylı bir şekilde içerisinde olduğu toplumun değer yargılarını benimseme ve uyum sağlamaları için gereken değerler bilinçli bir şekilde aktarılır. Bir toplum içerisinde bütünlüğün sağlanması ve huzurun devam ettirilmesi sahip olunan değerlerin aktarılması ile mümkündür. Buradan yola çıkarak değerler eğitiminin temel amacı; yaşanabilir bir dünya oluşturmak için kendini geliştirebilen bir nesil yetiştirmektir, denilebilir (Katılmış, 2017, 1233).

Değerler eğitimi ile bireylere, bilginin yanında kişiliğinin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi, topluma karşı sorumluluklarının farkına varılması sağlanır. Sorumluluklarının farkına varan ve ortak değerleri benimseyen bireyler topluma daha hızlı uyum sağlar ve kültürel olarak da aidiyet duygusuna sahip olmayı öğrenir. Hayatın her safhasında görülen değerler eğitimi ailede başlar ve okullarda devam eder. Aile kurumu, bireyin okula gelmeden ilk eğitimi almaya başladığı ve değerleri kazandığı yer olması nedeniyle değerler eğitiminde önemli bir rolü bulunmaktadır. Bu nedenle ailede alınan değerler, bireyin kişiliğinin yapılanması ve şekillenmesi açısından önemli bulunmaktadır (Gözel, 2018, 34-35).

2.3.3. Değerler Eğitiminin Amacı, Önemi ve Gerekliliği

Birçok problemi beraberinde getiren ırkçılık, şiddet, cinsiyet ayrımcılığı, tahammül edememe, nefret ve kin besleme duygularının artması hem küresel olarak hem de yerel boyutta toplumda derin yaralar açmaktadır. Bu problemlerin temel noktası toplum içerisinde belirli ilke ve kuralların yeteri kadar özümsememesinden kaynaklanmadır. Toplum içerisinde genel-geçer ve kabul edilen belirli değerlerin olması bu problemleri ortadan kaldıracaktır. Değerler eğitimi bu noktada büyük bir

öneme sahiptir (Pırnaz, 2020, 25). Değerler eğitiminin temel amacı öğrencilerin hem kendine hem de topluma yararlı birer vatandaş haline gelmeleri için dürüst, adil, liyakatli, saygılı, cesaretli, iyilikte bulunan, çevresine duyarlı, sorumluluk sahibi bireyler olarak yetişmesini hedeflemektedir (Kılıç, 2020, 10).

Değerler eğitimi benimsemenin bireysel ve toplumsal anlamda önemli faydaları bulunmaktadır. Aktepe (2016, 81)'e göre değerleri öğrenmenin bireysel ve toplumsal faydaları şu şekilde sıralanabilir:

- Bireyin ve toplumun hareketlerine yön vererek, temelini oluşturur
- Bireye sorumluluk duygusu kazandırarak kendisi veya toplumun diğer fertleri hakkında karar verirken beklentileri dikkate alarak karar verir
- Bireyin doğru yolu bulmasına yardımcı olur, rehberlik eder
- Bireyin hareketlerini ve davranışlarını kontrol eder
- Bireye kazandırdığı değerler sayesinde iyi ve kötüyü, doğru ve yanlış ayırt etmesine yardım edere
- Toplumsal yaşamın mevcudiyetini korur, işleyişini belirler ve toplumun devamlılığını sağlar
- İdeal duygu ve düşünceye ulaşması için bireye kılavuzluk eder
- Toplumda kötü düşünce ve davranışların yerine güzel düşünce ve davranışların artması ve yaygınlaşmasını sağlar

2.3.4. Değerleri Kazandırma Yaklaşımları

Eğitimin insanda vücuda gelmesi ve davranışa dönüşmesi için ailede başlaması, okulda koordineli hale gelmesi ve hayatın her aşamasında yaşanması gerekir (Şeker, 2018, 95). Bunun için eğitim aracılığıyla ideal nesiller ve buna bağlı olarak ideal toplumların oluşturulması hedeflenmektedir. Bu hedefe ulaşmak isteniyorsa eğitim sisteminin muhteviyatında bulunan değerlerin öğretimi başarıyla gerçekleşmesi gerekiyor. Bunun için değerlerin öğretimi kadar değer öğretiminin nasıl ve hangi yollarla yapılması gerektiği de üzerinde önemle durulması gereken bir konudur. Değer aktarımı yapılırken bugüne kadar çeşitli yaklaşımlar benimsenmiştir (Yeşil, Kart, Aslander, 2020, 136; Ulusoy, Dilmaç, 2020, 68). Bunlar:

2.3.4.1. Değerlerin Doğrudan Öğretimi

Bu öğretim anlayışı, eğitimde sıkça kullanılan ve büyük oranda öğretmenin merkezde olduğu bir yaklaşımdır. Bünyesinde anlatım, alıştırma-tekrar yapma, gösteriler ve öğretici soru sorma gibi yöntemler barındırmaktadır. Bilginin verilmesinde etkili olan doğrudan öğretim yaklaşımı, tümdengelimci bir yapıya sahip olduğu için ilk başta kural veya genellemeler verilir, sonrasında ise verilen örneklerle bu kural ve genellemeler desteklenir (Taşpınar, Atıcı, 2002, 211). Bu yaklaşımda aktarılan değerler, dünden bugüne yetişkinler tarafından tecrübe edilerek elde edilen sosyal ve kültürel yönden kabul edilen davranış kurallarıdır. Bu yüzden bu yaklaşımda çocuklara ahlaki değerlerin doğrudan öğretilmesi, davranışlarının biçimlendirilmesi ve müspet alışkanlıklar kazandırılmasında yetişkinler büyük bir sorumluluğa sahipler. Bu kurallar toplumsal yaşamın devam ettirilmesinde olumlu yönden katkı sağlayacağı için öğrencilere de kazandırılması gerekir. Bu yaklaşım icra edilirken amaçlar açık bir şekilde belirlenmeli, davranış pekiştiricileri belirlenmeli, yöntem uygulanırken tartışmalardan uzak durulmalı ve gerekli görüldüğünde tekrarlar yapılmalıdır. Öğretmenler doğrudan öğretim yaklaşımını benimserken uygulama kolaylığı açısından öğrencilere esneklik oluşturmali, değerlerin anlamını özümsemelerini sağlamalı ve baskıcı bir tutum sergilememelidir. Değerlerin doğrudan öğretimi yaklaşımında tarihi tecrübelerle dayanması sebebiyle geleneksel bir yöntem olduğu ve deneyimin oldukça fazla olduğu söylenebilir (Yeşil, Kart, Aslander, 2020, 137). Değerlerin doğrudan öğretimi yaklaşımında telkin ve davranış değiştirme yöntemleri bulunmaktadır. Telkin yaklaşımında; öğrencilerin neyi öğrenmesi gerektiği sorgulama yapılmadan, öğretmen ve yetişkinler tarafından tekrar yoluyla aktarılır (Ulusoy, Dilmaç, 2020, 70-71). Davranış değiştirme yönteminde ise; amacın belirlenmesi, ölçütün belirlenmesi, yöntemin seçilmesi, seçilen yöntemi uygulanması ve değerlendirme yapma hatta gerekirse tekrar etme şeklinde beş adımlık işlem uygulanarak, bireylerin aktarılmak istenen değerlerle tutarlı bir davranış göstermesi amaçlanır (Sarı, 2007, 61). Değerlerin doğrudan öğretimi yöntemi okullarda uygulanırken, öğretmenler tarafından anlatılan ahlaki durumları dinleme, ilham verici hikayeler okuma, topluma hizmet uygulamalarına katılma faaliyetleri bulunmaktadır. Ayrıca istenilen değerlerin kazandırılmasında ahlaki yönü bulunan tarihsel ve kurgusal hikayeler kullanılmaktadır. Bu hikayeler

istenilen davranışları telkin eder ve bireylerin davranışta bulunurken ahlaki sorumlulukları hakkında düşünmelerini sağlar (Aktepe, Gündüz, 2019, 80-81).

2.3.4.2. Değer Belirginleştirme Yaklaşımı (Değer Açıklama)

1970'lerde popülerlik kazanmaya başlayan değer belirginleştirme yaklaşımının temel hedefi bireylerin kendi yaşamları içerisinde hangi değerlerin önemli olduğu ve bu değerleri nasıl belirlediklerine dayanmaktadır (Aladağ, 2009, 29). Hümanist (İnsancıl) eğitim anlayışına dayanarak ortaya çıkan değer belirginleştirme yaklaşımı, bireyin kendini gerçekleştirme süreci olarak belirtilmektedir. Yetişkinler tarafından yönlendirilen gençler kendi değerlerinin farkına varamamakta bu yüzden değerlerini seçme sürecini öğrenmeyerek baskı altında kalmaktadır. Bu yaklaşımda bireye kendi değerlerinin farkına varması için yardımda bulunulmalıdır. Değer kazanma süreci bireyin alternatif değerlerin sonuçları üzerinde dikkatlice düşünme ve içerisinde özgürce seçim yapma, kıymet takdir etme, değerini doğrulama ve yaptığı seçime uygun davranış gösterme süreçlerinden oluşmaktadır (Alver, Kesicioğlu, 2019, 163-164). Değer belirginleştirme yaklaşımında öğretmenin dikkat etmesi gereken hususlar şunlardır:

- Öğretmen öğrencinin değer tercihinə saygı göstermeli ve kendi değerini belli etmemelidir.
- Öğrencilerin değer yargılarını, duygu ve düşüncelerini ifade edebilecekleri güvenilir ve rahat bir ortam oluşturmalıdır.
- Öğrencilerin var olan değerleri ve yükselen değerlerinin farkına varmasına yardım etmelidir.
- Öğrenciye değerleri kazandırırken herhangi bir dayatma ve zorlama yapmadan seçimleri içerisinde teşvik yapmalı ve alternatifler sunmalıdır.
- Öğrencilerin meraklarını gidermek için sorularını ve cevaplarını eleştirmeden dinlemelidir.
- Öğrencileri özgürce seçim yapmaya cesaretlendirmelidir.
- Öğrencinin yaşamın anlamını keşfetmesine ve yaşam becerileri geliştirmesine yardım etmelidir.
- Öğrenciye değer seçiminde yeni fırsatlar vermeli ve alternatifler sunmalıdır.
- Öğrencinin seçtiği değerler kınanmamalı aksine ödüllendirilmelidir (Aktepe, Gündüz, 2019, 81-83).

2.3.4.3. Değer Analizi Yaklaşımı

Değer analizi yaklaşımı, Amerikan Sosyal Bilgiler Ulusal Kurulunun geliştirmiş olduğu bir yaklaşımdır (Ulusoy, Dilmaç, 2020, 74). Bu yaklaşımda temel amaç, öğrencilerin değerler ile ilgili karşılaştıkları sorunlara karar vermeleri için mantıksal düşünme ve bilimsel incelemeler yapmalarına, kendi değerlerini oluşturmalarına, bunlar arasında bağlantılar kurmaları için mantıksal ve analitik süreci kullanabilmelerine yardımcı olmaktır (İşcan, 2007, 46). Sınıf içerisinde ya da toplum içerisinde öğrencilere nasıl davranacaklarını açıklamak veya öğütlemek yerine, kendi değerlerini oluşturmalarını ve benimsemelerini öngörülür. Karşılaşılan problemler “Neden?/Niçin?” soruları ve kanıtlarla birlikte analiz edilerek karar verme esasına dayanmaktadır (Alver, Kesicioğlu, 2019, 162). Sosyal Bilgiler öğretimi için oldukça kullanışlı bir anlayış olan değer analizi yaklaşımı, öğrencilere değer konularıyla ilgili eleştirel düşünme ve bilimsel araştırma yöntemlerini kullanmalarında yardımcı olmaktadır. Öğrenciler değer konuları ile ilgili kanıtlanabilir gerçekler elde etmeye teşvik edilirler. Analiz yönteminin değer açıklamadan farkı öğrencilerin burada kendi değerlerini savunmaları istenir. Ahlaki ikilemden farkı ise ahlaki ikilemden ziyade öncelikli olarak sosyal konuları içermesidir (Aktepe, Gündüz, 2019, 83-84).

2.3.4.4. Ahlaki İkilem Yaklaşımı

Ahlaki ikilem yaklaşımı, Lawrence Kohlberg tarafından ortaya atılmıştır. Piaget’in ahlak kuramını yeniden anlamlandırarak çalışmalarını 6 aşama ve 25 temel ahlak konsepti üzerine kurmuştur. Çocuklara ve yetişkinlere ahlaki ikilemlere sahip belirli durumlar vererek onların bu durumları nasıl yorumladıkları ve nasıl davranışta bulunduklarına yönelik tepkilerini ölçmeye çalışmıştır (Yeşil, Kart, Aslander, 2020, 138). Kohlberg ahlaki kuramında bireylerin;

- Gelenek öncesi dönemde, ceza ve itaat eğilimi ile saf çıkarıcı
- Geleneksel dönemde, karşılıklı beklentiler (kişiler arası uyum) ile toplumsal vicdan (kanun ve düzen)
- Gelenek sonrası dönemde, toplum sözleşmesi ve toplumsal fayda ile evrensel etik değerler

dönemlerinin olduğunu söyler. Birey bu dönemleri sıralı bir şekilde takip eder. En son döneme ulaşabileceği gibi ilk dönem içerisinde de kalabilir.

2.3.4.5. Örtük Program

Gizil program ya da gayri resmi program olarak da bilinen örtük program, resmi olarak okul programı içerisinde yer almamasına rağmen genellikle okullarda yapılan etkinlik ve öğretim faaliyetlerini kapsayarak “okul kültürü” içerisinde yer alır (Pınaz, 2020, 37). Örtük program; ders dışı faaliyetleri de içerisinde bulunduran geniş bir kavramdır. Resmi programda belirtilen amaçların haricinde, öğrencilere kazandırılmak istenen, açık bir şekilde belli edilmemiş, yazısız, öğrenme-öğretme süreci içerisinde ortaya konulan bilgi, düşünce ve uygulamalardan oluşmaktadır (Aktepe, Gündüz, 2019, 87). Değerlerin örtük programla kazandırılmasını savunanlara göre, resmi program; yönetici, öğretmen, öğrenci ve toplumdaki görüş ve düşüncelere göre şekillendiği için ne kadar iyi hazırlanırsa hazırlansın yeterli olmayacaktır. Resmi program değer ve normları kazandırmada teori olarak yararlı olabilir ama değerlerin toplum içerisinde kalıcılığını sağlamak için okullarda örtük programın olması lazımdır. Bu yüzden resmi program ile birlikte örtük programında devreye girmesi gerekmektedir (Ulusoy, Dilmaç, 2020, 78).

2.3.4.6. Karakter Eğitimi

Toplumların geleceği, düzgün karakterli ve iyi yetişmiş bireylere bağlıdır. Bireylerin yalnız başına iyi karakterli insanlar olabilmeleri ise zor gözükmemektedir. Bu yüzden eğitim aracılığıyla öğrenci davranışlarında olumlu değişiklikler oluşturmak için ulusal ve uluslararası değerlerin kazandırılması amaçlanır. Ayrıca eğitim uygulamalarında değerler eğitimi yerine karakter eğitimi, etik, davranış ve ahlak kavramlarının da kullanıldığı görülmektedir (Şahin, İlhan 2015, 1227). Bu nedenle okullar aracılığıyla, olması istenilen karakterde bireylerin yetişmesi için arzu edilen ahlaki değerlerin aktarımı yapılır. Okullar öğrencilerin değerlerini, alışkanlıklarını ve sosyal davranışlarını etkilediği için değerlerin kazanılmasında ve olumlu karakterin elde edilmesinde öğrencilere doğru tercihler yapabilmeleri için seçenekler sunmalıdır. Karakter eğitiminde, öğrencilere açık ya da örtük program aracılığıyla temel insani değerleri benimsetme, değerlere hassasiyet göstermelerini sağlama, sorumluluk bilinci aşılama ve değerleri davranış biçimi haline getirmelerine yardımcı olunur. Bireyin sahip olduğu karakterin iyi veya kötü olması ise kendi değerleriyle ilişkili olarak belirlenir. Toplum içerisinde iyi kabul edilen tutum, değer ve alışkanlıklarda süreklilik ve tutarlılık gösteren kişiler iyi karakterli olarak

değerlendirilirken tutarsız ve sürekliliği olmayan kişiler karakersiz olarak değerlendirilir (Yeşil, Kart, Aslander, 2020, 140-141). Bir kişinin karakterini sahip olduğu değerler belirlemektedir. İyi bir karaktere sahip olmak ise sahip olunan değerlere uygun davranışlar göstermekle olur. Lickona, Schaps, Lewis, (2007)'e göre karakter eğitiminin temel ilkelerini şu şekilde sıralayabiliriz:

- Karakter eğitimi, iyi karakterin temelini oluşturmak için temel etik değerleri ve destekleyici performans değerlerini teşvik etmeli.
- Karakter düşünme, hissetme ve davranışı içererek kapsamlı bir şekilde tanımlanmalı.
- Öğrencilerin hayatını bir bütün olarak ele almalı ve okuldaki eğitimi karakter gelişimi için bir fırsat olarak değerlendirmeli.
- Öğrenci ile ailesi, arkadaşları ve okuldaki personeller arasında karşılıklı sevgi, saygı, adalet ve iş birliği içerisinde değerlerini geliştirerek iyi bir insan olmasını sağlamalı.
- Öğrenciler karakter kazanmada en iyi yaparak-yaşayarak öğrendikleri için ahlaki eylemde bulunmalarına fırsat verilmeli. Böylelikle öğrenci gerçek hayatta karşılaşacağı zorluklarla kazandığı deneyimler sayesinde baş edebilecektir.
- Karakter eğitiminin etkili olabilmesi için öğrencilerin ilgi alanlarına hitap edecek, iş birliği içerisinde çalışma, problem çözme, yaratıcı düşüncelerini sağlayacak bir müfredatı sahip olmalı
- Karakter eğitimi, öğrencilere ödül ve ceza olmaksızın ya da yalnız başınayken başkalarının haklarına ve ihtiyaçlarına saygı gösteren içsel bir bağlılığa sahip olmasını kazandırmalı
- Karakter eğitiminin etkili olabilmesi için okul personellerini karakter eğitiminden sorumlu tutarak öğrencilere rehberlik eden aynı temel değerlere sahip bireyler olmasını sağlamalı
- Okullarda planlama, uygulama ve destek için karakter eğitimi topluluğu kurulmalı
- Ev ve okul arasındaki ilişkiyi artırmak ve karakter eğitiminde bütünlük sağlamak için aile ile iletişim güçlendirilmeli

- Karakter eğitimi; okulun karakteri, okul personellerinin karakteri ve öğrencilerin karakterlerini hem nitel hem de nicel yöntemleri kullanarak değerlendirip, ilerlemesini takip etmeli (Lickona, Schaps, Lewis, 2007).

2.3.4.7. Adil Topluluk Okulları

Kohlberg'in gelişim kuramına dayanan adil topluluk okulları geleneksel eğitim yöntemlerinin aksine temel değerleri sorgulama, toplumda etkileşimi sağlama, akıl yürüterek mantıksal çözümler üretme, sorumluluğu eşit olarak paylaşmayı amaçlamaktadır. Bunları yaparken de demokratik bir ortam sağlamayı esas tutmaktadır. Bu yüzden bu yaklaşımda öğretmenin rolü de farklıdır. Öğretmenin görüşü uyulması gereken bir ölçüt olmanın aksine diğerleri gibi farklı bir görüş olarak sunulmaktadır (Ulusoy, Dilmaç, 2020, 75). Sağlıklı bir toplum yapısının oluşturulabilmesi için okul yapılarının değerler eğitimi ile yapılanması gerektiğini savunan adil topluluk okullarında, okullarda uyulması gereken kuralların, tüm personellerin katılımıyla alındığı ve sorumlulukların bütün personeller tarafından paylaşıldığı demokratik bir paylaşımdır. Bu yüzden bu yaklaşımın uygulayıcıları demokrasinin ilkelerine ve kurallarına ne kadar bağlıysa yaklaşımda etkisini ve önemini o denli gösterecektir (Pırnaz, 2020, 37). Özetle temeli demokrasiye ve demokratik ilkelere dayanan bu yaklaşım değerlerin birlikte belirlenmesi, birlikte uygulanması, problemlerin beraber çözülmesi yani herkesin birlikte sürece dahil olmasını amaçlamaktadır.

2.3.5. Değerler Eğitiminde Ailenin Önemi

Değerler eğitiminin aktarıldığı ve birey üzerinde önemli etkisinin olduğu üç sosyal kurum bulunmaktadır. Bu kurumlar aile, toplum ve okuldur. Birey doğduğunda kendini içerisinde bulduğu, ilk değerlerini almaya başladığı ve üyeleri arasında değer alışverişinin üst düzeyde olması nedeniyle aile kurumu değerlerin aktarımı açısından önemlidir. Günkan Pala (2007, 9)'a göre aile; aynı amaç uğruna bir araya gelen, aralarında evlilik, kan veya evlat edinme bağlarıyla birbirine bağlı anne-baba, kız ve erkek çocuklardan oluşan ve birbirlerini karşılıklı olarak etkileyen ve toplumda etkileşim içerisinde bulunarak ortak bir kültür oluşturan, paylaşan ve bunu devam ettirip gelecek nesillere aktaran temel kurumdur. Sosyal bir kurum olma özelliği gösteren aile kurumu içten ve yakın ilişkilerin kurulup devam ettirildiği bireyin ilk duygu, davranış, düşünce ve eğitimi kazandığı yerdir. Toplumun en

önemli kurumu olan aile, sağlıklı olursa toplumda sağlam ve güçlü temeller üzerine inşa olur, yükselir ve gelişir. Bu sebeple değerler eğitiminde aile önemli bir yer tutmaktadır. Çünkü birey ailesine güvenir, ailesini örnek alır ve genelde onların değerlerini benimserler. Değerler eğitiminin amacına ulaşması ve bireye aktarılacak istenen değerlerin gerçekleşmesi ve davranış haline dönüşmesi için ailenin de aynı değerlere sahip olması gerekir (Kınacı, 2018, 19-21). Aktepe (2016, 86)'e göre ailede değerler aktarımı yapılırken şu hususlara dikkat etmek gerekir:

- Aile her şeyden önce çocuğuna “rol model” olmalı
- Öğreteceği değerler hakkında bilgi ve beceri sahibi olmalı
- Öğretimini yapacağı değerleri bilmenin yanı sıra onları nasıl öğreteceğini de bilmeli
- Değer öğretimini yapabilme ve etkili olabilmek için ilk önce kendileri değerleri içselleştirmiş olmalı
- Değerleri davranışlarına yansıtmalı ve tutarlı olmalı
- Değerler ve eğitimi konusunda çocuğunu bilinçli bir şekilde yetiştirmeli
- Konu, amaç, yöntem, süreç ve değerlendirmeyi iyi planlamalı ve sonuçlarıyla birlikte ortaya koyabilmeli
- Empati yapabilmeli
- Değer aktarımı yaparken sevgi, saygı ve hoşgörü çerçevesinde çocuğa yaklaşmalı.

Ayrıca Şahin (2013, 48-49) ailelerin değerleri çocuklara aktarırken şu konulara da dikkat etmesi gerektiğini ifade etmiştir:

- Aileler her çocuğu özel kabul edip iyi tanımalı
- Çocukların kişilik ve öğrenme farklılıkları dikkate alınarak değerler aktarımı yapılmalı
- Değerler eğitimi kolaylaştırmak için sevgi, ilgi ve çocuğun isteklerine duyarlı olunarak çocuklar ciddiye alınmalı
- Değerlerin kişisel, ailevi ve toplumsal işlevleri ve önemi doğru bir şekilde aktararak öğretilmek istenen değerleri açıklamalı. Bu sayede çocukların değerleri benimsemesi ve uygulaması daha kolay olacaktır.
- Aile arası iletişim ve davranışlarda karşılıklı güven duygusu sağlamalı
- Söyledikleri ve yaptıkları arasında tutarlılık olmalı

- Çocukların içinde bulunduğu zaman ve yaşı dikkate alınarak gelişim düzeyine uygun değerleri öğretmeli
- Değerler eğitimi yaparken çocuğun çevresel faktörlerini düzenleyerek uygun yaşantı çevresi oluşturmali
- Ahlaki konulardaki değerleri anlamlandırmak için çocuklara yardım etmeli ve günlük yaşamda uygulama imkânı tanınmalı
- Çocukların doğruyu ve yanlış ayırt edemediği dönemlerde topluma ait olmayan, farklı ve huzursuzluğa sebebiyet verecek değerlere maruz kalmasını önlemeli
- Çocuğun ruhsal, bedensel ve sosyal gelişiminin sağlıklı olması için aile arası ilişkilerin samimi ve düzenli olduğu bir ortam oluşturmali
- Aşırı baskıcı veya aşırı serbestiyetçi tutumlardan kaçınmalı
- Aileler tavır ve davranışlarında değerler için güzel örnek oluşturarak çocukları için rol model olmalı
- Öğrenmede kalıcılığı ve sürekliliği artırmak için çocukların kazandığı değerleri uygulama fırsatları oluşturmali (Şahin, 2013, 48-49).

2.3.6. Değerler Eğitiminde Okulun Önemi

İnsanlar doğdukları andan itibaren farkında olarak veya olmayarak değer eğitimiyle sıkı bir ilişki içerisindeyler. Ailesi ve içerisinde bulunduğu toplumda farkında olmayarak değer yargıları ile iç içe büyür.

Değerler eğitiminin bilinçli, planlı ve programlı bir şekilde verilmesinde ise okullar önemli bir yer tutmaktadır. Her devletin eğitim politikalarında vatandaşlarına aktarmak istediği değerler bulunmaktadır. Bunu okullarda eğitim politikaları aracılığıyla gerçekleştirirler (Ulusoy, Dilmaç, 2020, 58). Değerler eğitiminde aile en büyük paya sahip olsa da günümüzün değişen şartları, hizmet ve sanayi sektörünün yaygınlaşması, anne-babanın çalışması ve okullaşma oranının artarak eğitimin anaokulu seviyesine kadar inmesi değerler eğitiminde okulların önemini artırmıştır. Okullar, öğrencilerde bulunan değerleri geliştirme ve yeni değerler kazandırma işlevinin yanı sıra bu değerleri yaşamlarının bir parçası haline getiren sistemli ve programlı bir kurumdur. Bu nedenle öğrencilerin sahip oldukları değerlerin farkına varması, onları yaşamlarının bir parçası haline getirmesi ve yeni değerleri benimsemelerinde okulların önemli bir işlevi bulunmaktadır. Okulların misyonu,

vizyonu, içerisinde bulunduğu fiziki, sosyal ve ekonomik çevre, okulda uygulanan eğitim politikası ile okuldaki çalışanların değeri benimsenme durumları değeri kazanılmasında belirleyici olmaktadır (Özdaş, 2013, 47). Okullarda değeri eğitimi yapılmasını gerektiren nedenler şunlardır:

- Değerler eğitimi aileler, öğrenciler ve toplum için faydalıdır
- Değerler eğitimi toplum için gerekli olan davranışları geliştirir
- Değerler eğitimi aracılığıyla öğrencilerdeki ahlaki anlayış gelişir
- Değerler eğitimi öğrencilerin mantıklı ve bilinçli kararlar almalarında onlara yardımcı olur
- Değerler eğitimi öğrencilerde empati duygusu geliştirerek kendilerinin ve diğer insanların davranışlarını değerlendirebilmelerini sağlayan kriterler oluşturur
- Değerler eğitimi öğrencilerin farklı sosyal çevrelere uyum sağlamasını ve farklı yetenekteki öğrencilerle bireysel ve grup çalışmalarına hazırlanmaları için yardım eder
- Değerler eğitimi, kişisel ve toplumsal vatandaşlık değerlerini benimseyen ve destekleyen demokratik bir toplumun üyeleri olan öğrenciler yetiştirir (Deroche and Williams, 2001, 19).

2.3.7. Değerler Eğitiminde Öğretmenin Önemi

Değerlerin öğretiminde bireyin ailesinden sonra en önemli çevresini okul oluşturmaktadır. Burada da şüphesiz en büyük pay öğretmenlere düşmektedir. Çünkü öğrenciler eğitimsel boyutta ailelerinden sonra en fazla öğretmenleriyle vakit geçirirler. Öğretmenler okulda eğitim sürecinin ve değer aktarımının uygulayıcısı konumundadır. Bu yüzden değerlerin bilinçli ve gizil bir şekilde kazanılmasında öğretmenlere büyük sorumluluk düşmektedir.

Lickona (1991, 68-70) “*Character for Education*” isimli kitabında öğretmenlerin etkili ve kapsamlı bir değerler eğitimi yapabilmesi için dikkat etmesi gerekenleri şu şekilde sıralamıştır:

- Rehber, model ve yetiştirici olarak hareket etme: Öğretmen, öğrencilere sevgi ve saygıyla davranmalı, iyi bir örnek oluşturmalı, toplum yanlısı davranışları destekleyerek zararlı faaliyetleri düzeltmelidir.

- Sınıfın içinde ahlaki bir topluluk oluşturma: Öğretmen, öğrencilerin birbirlerini tanımalarına, birbirlerine saygı duymalarına, birbirlerine değer vermelerine ve grup içinde kendilerini değerli hissetmelerine yardımcı olmalıdır.
- Ahlaki disiplin uygulama: Öğretmen, kuralların oluşturulması ve uygulanmasında, öğrencilerin ahlaki akıl yürütmeyi kullanarak kendi kendilerini kontrol etmeyi ve diğerleri için genelleştirilmiş bir ortak değerler sistemi oluşturmalarına yardımcı olmalıdır.
- Demokratik bir sınıf ortamı oluşturma: Öğretmen, sınıfı iyi öğrenme ortamı haline getirmek için öğrenciye sorumluluk vermeli ve karar verme süreçlerine öğrenciyi de dahil etmelidir.
- Müfredat aracılığıyla değerleri öğretme: Öğretmen, ahlaki konuları açıklamada akademik konuları bir araç olarak kullanmalı. Alkol, uyuşturucu, cinsiyet eğitimi gibi geneli ilgilendiren konularda okul çapında eş zamanlı olarak hareket edilmelidir.
- İşbirlikçi öğrenmeyi kullanma: Öğretmen çocuklara birbirlerine yardım etme, birlikte çalışma eğilimi ve becerilerini öğretmelidir.
- Zanaat bilinci geliştirme: Öğretmen, öğrencilere çalışma ve öğrenmenin değerine saygı göstermelerini ve akademik sorumluluğu almalarını teşvik etmelidir.
- Ahlaki yargılarını yansıtmaları için teşvik etme: Öğretmen, okuma, yazma ve tartışma aracılığıyla öğrencileri karar verme ve müzakere faaliyetlerine karşı cesaretlendirmelidir.
- Çatışmaların çözümünü öğretme: Öğrencilerin, anlaşmazlıkları adil, şiddet içermeyen yollarla çözme kapasitesine ve kararlılığına sahip olmalarını öğretmelidir (Lickona, 1991, 68-70).

Öğretmenler, değerlerin öğretimi ve öğrencilerin kendi değerlerini açıklamaları için rahat bir ortam oluşturmalıdır. Öğretmen hangi değerlerin kazandırılması gerektiği konusunda öğrencilere baskı yapmamalı ve kendi fikirlerini ortaya koymamalıdır. Değerlerin öğrenilmesi gönüllülük esasına dayanmalı, baskı, tehdit ve zorlama gibi yöntemler kullanılmamalıdır. Bu nedenle öğretmenler değerleri sevdirek kazandırmayı esas tutmalıdır (Özdaş, 2013, 51). Etkili ve kalıcı bir değer öğretimi yapılabilmesi için öğretmenlerin rolleri şu şekilde sıralanabilir:

- Bir eğitimci olarak, sözlerine ve davranışlarına dikkat ederek öğrenciler ve programın değerleri için model olmalıdır.
- Bir eğitimci olarak, öğrencilerin değerleri öğrenme ve başkaları üzerinde uygulamalarına yardımcı olmalıdır.
- Bir eğitimci olarak, okuldaki ahlak/karakter eğitiminin boyutları hakkında öğrencileri eğitmelidir.
- Bir eğitimci olarak, öğrencilerin diğerleri ile iletişim kurmasını, takım oluşturmalarını, güç ve statülerini paylaşmalarını ve onların sorumluluk almalarını sağlamalıdır.
- Bir eğitimci olarak, kendini değerlendirebilen, tartışmalara açık ve tartışmalara katılan, geri bildirimine açık, iyi bir dinleyici ve öğrenmeye istekli olmalıdır.
- Bir eğitimci olarak, öğrenenler topluluğu olarak herkesin bir arada olduğu okulda, birbirinize öğrenme ve değişme konusunda yardım etme ve birbirinize ilgi gösterme ve paylaşma konusunda yardımcı olma bilincini oluşturmak için çalışmalıdır.
- Bir eğitimci olarak, okulun hem geçmiş (gelenekler) hem de şimdiki kurallarını ve prosedürlerini açıklayarak okulun karakter eğitimi programının altını çizen değerleri diğerleriyle paylaşmalıdır (Deroche and Williams, 2001, 37-38).

2.3.8. Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitimi

Eğitim aracılığıyla teknik bilgi ve beceri aktarımının yanında kültürel ve toplumsal değerlerin, ahlaki tutum ve davranışların aktarımı da yapılmaktadır. Geçmiş, gelecek ve bugün arasında güçlü bağlar kurmak için öğrencileri, tarihini, kültürünü ve değerlerini bilen, yaşatan ve gelecek nesillere aktaran bireyler olarak yetiştirmeyi esas yapmak gerekmektedir. Bu nedenle değerler düzenli ve sağlıklı bir toplumsal yapı oluşturma ve devam ettirmede önemli bir yere sahiptir. İdeal ve ortak değerleri benimsemiş toplumlar tarihte daha kalıcı olmuşlardır (Kan, 2010, 138).

Değer eğitiminin yapıldığı en önemli kurumlar arasında okullar yer almaktadır. Okullarda ise değer aktarımının yapıldığı derslerin başında Sosyal Bilgiler dersi önemli bir yer tutmaktadır. 2018 Sosyal Bilgiler öğretim programında MEB, (2018, s.4) *“Değerlerimiz öğretim programlarının perspektifini oluşturan ilkeler*

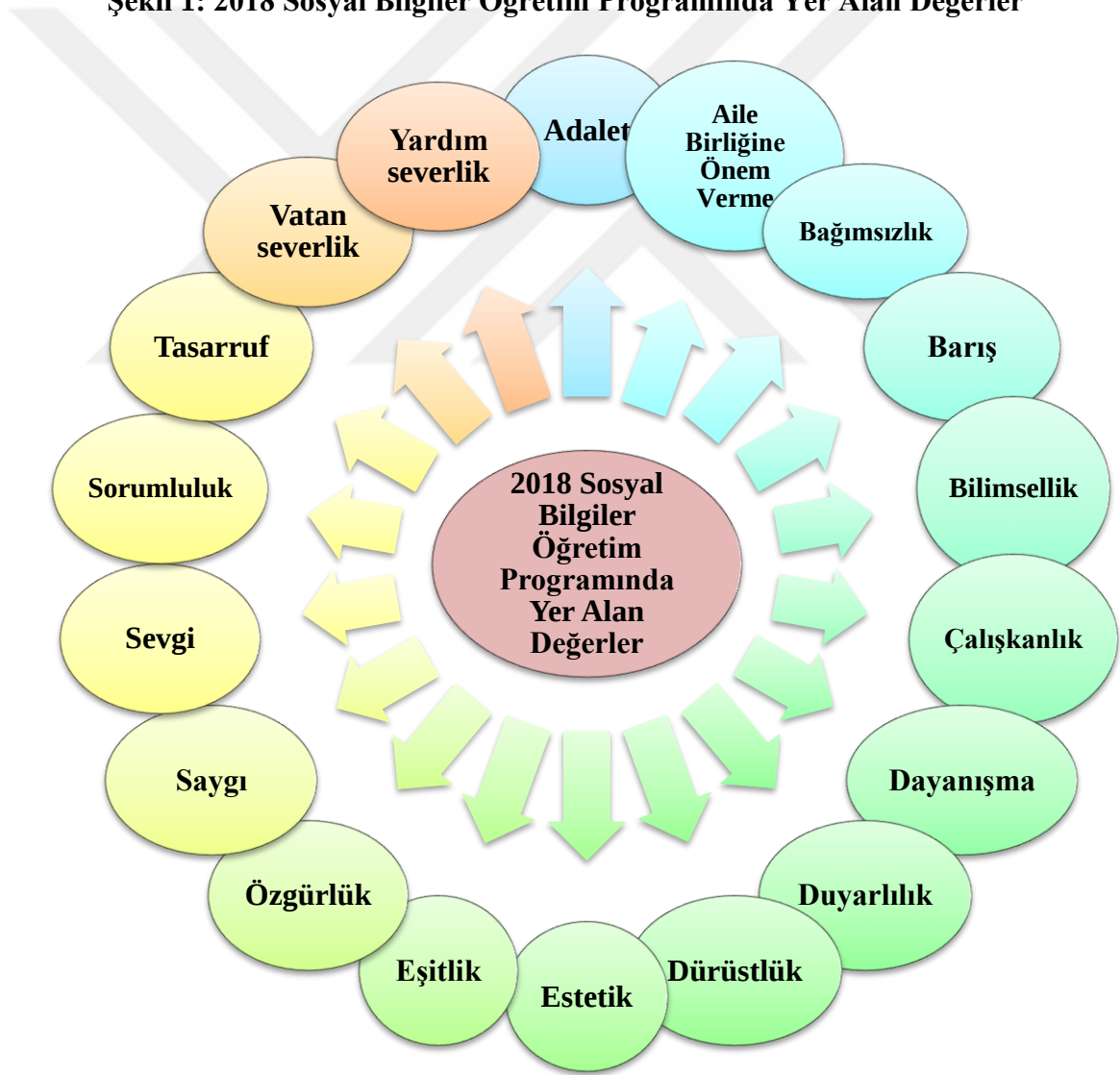
toplamıdır. Kökleri geleneklerimiz ve dünümüz içinde, gövdesi ve dalları bu köklerden beslenerek bugünüme ve yarınlarımıza uzanmaktadır. Temel insani özelliklerimizi oluşturan değerlerimiz, hayatımızın rutin akışında ve karşılaştığımız sorunlarla başa çıkmada eyleme geçmemizi sağlayan kudretin ve gücün kaynağıdır’’ ifadeleriyle değerlerin önemi ve gerekliliği belirtilerek Sosyal Bilgiler öğretim programının merkezine konulmuştur (Turan, 2018, 306). Bağımsızlık, sevgi, saygı, dayanışma, dürüstlük, sorumluluk, duyarlılık, yardımseverlik, vatanseverlik, aile birliğine önem verme gibi değerlerin bulunduğu 2018 Sosyal Bilgiler öğretim programında 18 değer bulunmaktadır. 2018’de uygulamaya giren bütün öğretim programlarında dolaylı yoldan da olsa değerlerin aktarımına ve önemi üzerinde durulmuştur. Sosyal Bilgiler dersi bu görev ve sorumluluğu doğrudan üstlenerek, okullarda değerler eğitiminin verildiği önemli derslerin başında gelmektedir (Yıldırım, Becerikli, Demirel, 2017; Ünlü, Kaşkaya, 2018, 2659). Sosyal Bilgiler dersi öğrencilere bilgi ve beceri kazandırmanın yanında değerlerin aktarımına da büyük önem vermektedir. MEB (2018, 8) Sosyal Bilgiler öğretim programı özel amaçları ile öğrencilerin;

- Ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konu ve olaylara duyarlılık göstermesi gerektiği ve Türk kültürü ve tarihini oluşturan öğeleri kavrayarak kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi ve insan ile çevre arasındaki etkileşimi tanınması ve açıklaması ile ilgili = Duyarlılık değerine
- Türkiye Cumhuriyetinin bir vatandaşı olarak milletini ve vatanını seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını bilen ve yerine getiren birer vatandaş olarak yetişmesi gerektiği ile ilgili = Vatanseverlik ve sorumluluk değerlerine
- Hukuk kurallarının herkes için kapsayıcı ve bağlayıcı olduğu ve herkesin yasalar önünde eşit olduğu ile ilgili = Eşitlik değerine
- Doğru ve güvenilir bilgiye ulaşma yollarını bilme ile ilgili = Bağımsızlık değerine
- Çalışmanın toplumsal yaşam içerisindeki önemine ve bütün mesleklerin gerekli ve saygın olduğu ile ilgili = Çalışkanlık değerine
- Bilgiyi işleme ve üretmede bilimsel ahlakı göz önünde bulundurarak bilimsel düşünmeyi temele alma ile ilgili = Bilimsellik ve dürüstlük değerlerine

- Toplumsal ilişkileri düzenleme ve karşılaştığı sorunları çözme ile ilgili = Yardımlaşma ve dayanışma değerlerine
- Milli, manevi ve evrensel değerleri özümseyerek erdemli insan olmanın önemi ile ilgili = Sevgi, Saygı, Barış ve Duyarlılık değerlerine
- Özgür bir kişi olarak ilgi, istek ve yeteneklerinin farkına varması gerektiği ile ilgili = Özgürlük değerine
- Çevreye duyarlı olarak doğal kaynakları korumaya çalışması ve sürdürülebilir bir çevre anlayışına sahip olma ile ilgili = Tasarruf ve Duyarlılık

değerlerinin önemine değinerek Sosyal Bilgiler ve değerlerin iç içe olduğunu göstermiştir.

Şekil 1: 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Değerler

2018 Sosyal Bilgiler öğretim programında 18 değer yer almaktadır (Şekil 1).

3. YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde, araştırmanın deseni, çalışma grubu, veri toplama aracı ve verilerin analizi yer almaktadır.

3.1. Araştırma Deseni

Sosyal Bilgiler dersinin özel amaçlarından biri de kültürümüzü ve tarihimizi oluşturan temel öge ve süreçleri öğrencilere aktararak milli bilinç oluşturma ve kültürel mirasın korunmasını ve geliştirilmesini sağlamaktır. Bu nedenle tarihimizde önemli bir yere sahip olan Ahilik sistemi ve sahip olduğu değerlere yönelik yapılan çalışma önem taşımaktadır. Bu çalışmada, Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Ahilik sistemine ilişkin görüşleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışmanın amacına uygun olarak nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Yıldırım, Şimşek (2018, 41)'e göre nitel araştırma; algı ve olayları doğal bir ortam içerisinde gerçekçi ve bütüncül bir şekilde ortaya koymak için gözlem, görüşme, doküman analizi gibi veri toplama yöntemlerini kullanarak ortaya konmasına yönelik izlenilen nitel bir süreçtir.

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu gönüllülük esasına göre belirlenmiştir. Öğretmenlerin uygun gördükleri zaman ve mekanda gerçekleştirilmiştir. Bu bilgilerden hareketle araştırmanın çalışma grubunu İstanbul iline bağlı Esenler, Güngören ve Bağcılar ilçelerinde yer alan 6 devlet ortaokulunda görev yapan 19 Sosyal Bilgiler Öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin tecrübeli olması ön koşul olarak belirlenmiş ve öğretmenlerin en az 5 yıl tecrübeli olmaları ölçüt olarak kabul edilmiştir. Ölçüt örneklemede temel nokta, araştırmacı tarafından oluşturulan ya da daha önceden hazırlanan ölçütlere uygun özellikleri ve nitelikleri karşılayan en iyi durum ve kişilerle çalışmanın yapılmasıdır (Baltacı, 2018, 254).

Tablo 2: Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler

Katılımcı	Yaş	Cinsiyet	Mezun Olduğu Bölüm	Tecrübe	İlçe
Ö 1	36	Erkek	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	7	Bağcılar
Ö 2	55	Erkek	Tarih Bölümü	26	Güngören
Ö 3	44	Erkek	Coğrafya Bölümü	20	Bağcılar
Ö 4	50	Erkek	Coğrafya Bölümü	28	Bağcılar
Ö 5	40	Erkek	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	19	Bağcılar
Ö 6	39	Kadın	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	9	Bağcılar
Ö 7	38	Erkek	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	9	Bağcılar
Ö 8	53	Kadın	Coğrafya Bölümü	28	Güngören
Ö 9	43	Erkek	Tarih Bölümü	20	Esenler
Ö 10	44	Erkek	Tarih Bölümü	23	Esenler
Ö 11	35	Erkek	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	10	Güngören
Ö 12	43	Erkek	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	14	Güngören
Ö 13	41	Erkek	Coğrafya Bölümü	20	Güngören
Ö 14	38	Kadın	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	11	Güngören
Ö 15	50	Erkek	Coğrafya Bölümü	22	Güngören
Ö 16	32	Erkek	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	9	Esenler
Ö 17	36	Kadın	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	10	Esenler
Ö 18	41	Kadın	Coğrafya Bölümü	20	Esenler
Ö 19	54	Erkek	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	31	Esenler

Tablo 2’de katılımcılara ait (yaş, cinsiyet, tecrübe yılı, mezun olduğu bölüm ve görev yaptığı ilçe gibi) demografik bilgiler yer almaktadır. “Ö” Sosyal Bilgiler Öğretmenini temsil etmektedir. Araştırmaya katılan öğretmenlerden 10’u Sosyal Bilgiler Öğretmenliği, 6’sı Coğrafya Bölümü, 3’ü Tarih Bölümü mezunudur. Katılımcıların 14’ü erkek, 5’i kadın öğretmendir. Bütün öğretmenler Sosyal Bilgiler dersine girmektedir. Öğretmenlerin 6’sı Bağcılar, 6’sı Esenler, 7’si Güngören ilçesinde görev yapmaktadır. Öğretmenlerin tecrübe yılı 7 ile 31 yıl arası değişmektedir.

3.3. Veri Toplama Aracı

Araştırmaya başlarken alan yazın ile ilgili tarama yapılarak araştırmanın kuramsal çerçevesi oluşturulmuş ve elde edilen verilere göre sorular hazırlanmıştır. Hazırlanan sorular ilk önce belli bir havuzda toplanarak, taslak haline getirilmiştir. Daha sonra Sosyal Bilgiler alanında 3 uzman, 3 araştırma görevlisi, 2 Öğretmen ve 2 yüksek lisans öğrencisinin görüşleri alınmıştır. Gerekli düzeltmeler yapılarak tekrardan uzman görüşüne sunulmuştur. Böylece araştırma sorularının kapsam geçerliliği sağlanmaya çalışılmıştır. Yapılan geri dönüşlere göre düzeltmeler yapılarak görüşme sorularının son hali belirlenmiştir. Veri toplama aracı olarak 10 sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Gürbüz, Şahin (2018, 184)'e göre yarı yapılandırılmış görüşmede; araştırmacıya hem hazırladığı sorular çerçevesinde ilerleme hem de gerek duyulduğunda sınırlı bir şekilde araştırma soruları dışına çıkılmasına izin verilir. Bu nedenle ihtiyaç duyulduğunda sorularda derinlemesine gidilebilir. Yarı yapılandırılmış olarak hazırlanan sorular görüşme tekniği kullanılarak araştırmacı tarafından öğretmenlere uygulanmıştır. Türnüklü (2000, 544)'e göre görüşme tekniği; Bir kişinin duygularını, düşüncelerini, görüşlerini daha detaylı bir şekilde öğrenmek ve davranışlarının sebeplerini ortaya çıkarmak için açık uçlu sorular kullanılarak gerçekleştirilen bir tekniktir. Görüşmeler gönüllülük esasına göre yapılmıştır. Öğretmenlerin uygun gördükleri ve kendilerini güvenilir hissettikleri ortamda birebir olarak gerçekleştirilmiştir. Görüşmeye hata karışmaması için öğretmenlerin onayı alınarak ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmıştır. Araştırmanın görüşme soruları EK-1'de verilmiştir.

3.4. Verilerin Analizi

Uzman görüşleri dikkate alınarak hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme soruları Sosyal Bilgiler öğretmenlerine uygulanmıştır. Yapılan görüşmeler ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmıştır. 19 öğretmen ile yapılan görüşmelerin ses kayıtları ortalama 17 dakika sürmüştür. En kısa süreli kayıt 11.24 dakika sürmüş, en uzun süreli kayıt 26.51 dakika olarak kaydedilmiştir. Elde edilen ses kayıtları araştırmacı tarafından bilgisayar ortamında metin haline getirilmiş ve 84 sayfa yazı elde edilmiştir. Elde edilen veriler araştırmanın amacına uygun analiz edilerek içerik analizine tabi tutulmuştur. Yıldırım ve Şimşek (2018, 242)'e göre içerik analizi; Elde edilen verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmak için derinlemesine

inceleme yapmaktır. Birbirine benzeyen verileri, belirli kavram ve temalar altında bir araya getirerek anlamlı bir şekilde düzenlemektir. Elde edilen veriler 2 tema ve 10 kategori altında incelenmiştir.

4. BULGULAR

Bu bölümde Ahilik ve değerler eğitimine yönelik yarı yapılandırılmış görüşme formuyla elde edilen verilerin analizine yönelik bulgular yer almaktadır. Elde edilen veriler kodlanarak kategorilere, kategorilerden temalara ulaşılmıştır. Bu temalar şu şekildedir; “Ahilik Sistemi ve Değerler Eğitimi” ile “Ahilik Sistemin Sosyal Bilgiler Değerler Eğitimi ile İlişkisi”. Aşağıda ulaşılan bu temalara ilişkin bağlamlar alt problemler çerçevesinde sunulmuştur.

4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

4.1.1. Ahilikle İlgili Çağrışımlar Kategorisi ve Elde Edilen Bulguların Analizi

Bu kategori altında Sosyal Bilgiler Öğretmenleri ile yapılan görüşmelerde *Ahilik kavramı size neler çağrıştırmaktadır?* şeklinde sorulan soruya yönelik elde edilen veriler analiz edilmiş ve kodlamalar oluşturulmuştur. Aşağıda Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Ahiliğe yönelik vermiş oldukları cevaplara yönelik oluşturulan kodlamalara yer verilmektedir (Tablo 3).

Tablo 3: Ahilikle İlgili Çağrışımlar Kategorisine Yönelik Oluşturulan Kodlamalar

Kategori	Kodlar	Katılımcılar	f
Ahilikle İlgili Çağrışımlar	Esnaf teşkilatı	Ö5, Ö6, Ö7, Ö9, Ö12, Ö16, Ö17, Ö18, Ö19	9
	Meslek Öğreten Kurum	Ö1, Ö2, Ö4, Ö8, Ö13, Ö14, Ö15, Ö18	8
	Dayanışma	Ö7, Ö10, Ö11, Ö12, Ö14, Ö16, Ö17	7
	Ahlaki Değerler	Ö2, Ö3, Ö6, Ö8, Ö9, Ö12,	6
	Yardımlaşma	Ö2, Ö7, Ö11, Ö14, Ö17	5
	Ahi Evran	Ö3, Ö15, Ö16, Ö17, Ö18	5
	Dindarlık	Ö8, Ö11, Ö12	3
	Ekonomik Sistem	Ö4, Ö17, Ö18	3
	Türk Kültürü	Ö10, Ö14	2
	İslamiyet	Ö10, Ö19	2
	Lonca Sistemi	Ö2, Ö18	2
	Toplumsal Yarar	Ö12, Ö19	2

Eğitim Kurumu	Ö10	1
Dürüstlük	Ö9	1
Selçuklu	Ö2	1
Üretim	Ö18	1
İnsan Yetiştirme	Ö1	1
Kültür Aktarımı	Ö1	1
Ahlaklı Esnaf	Ö3	1
Dönemin Önde Gelen İnsanları	Ö4	1
Kurallara Uyan	Ö9	1
Değer	Ö9	1
Tarikat	Ö10	1
Kültürel Değerler	Ö12	1
İnanç	Ö12	1
Kaliteli Mal Üretme	Ö12	1
Usta-Çırak İlişkisi	Ö15	1
Toplam	27	69

Sosyal Bilgiler Öğretmenleri Ahilik hakkında vermiş oldukları cevaplara göre 27 farklı kod oluşturulmuştur. *Esnaf teşkilatı* ($f=9$), *meslek öğreten kurum* ($f=8$) *dayanışma* ($f=7$), *ahlaki değerler* ($f=6$), *yardımlaşma* ($f=5$), *Ahi Evran* ($f=5$) öne çıkan kodlamalardır (Tablo 3). Ahilik sistemi ile ilgili 27 farklı toplamda 69 tane kod yer almaktadır.

Öğretmenler Ahilik sistemini daha çok bir *esnaf teşkilatı* ($f=9$) olarak nitelendirmişlerdir. Öğretmenlerin *esnaf teşkilatı* ile ilgili görüşlerine dair alıntılar şu şekildedir:

Ö5: *Ahilik deyince meslek gruplarının çalışmalarını, sadece onların işi ahlakını değil de onların aynı zamanda insani değerlerini de içine alan bir dayanışma grubu diyebiliriz. Yani bir esnaf teşkilatı.*

Ö6: *Osmanlı Devleti döneminde bulunan bir esnaf teşkilatı. Tabi bu esnaf teşkilatının sadece esnaflık yani bulunmamakta aynı zamanda ahlaki değerleri kazandırma adına birtakım çalışmalarda bulunmaktadır.*

Ö7: *Öncelikle Ahilik Anadolu'da bir yardımlaşma, dayanışma ve esnafların bir araya geldiği, esnafların haklarının savunulduğu, meslek ahlakının öğretildiği bir kurum.*

Ö9: *Ahlak, esnaf bu ikisi. Çıraklıktan çocukluktan itibaren düzgün temellerin atıldığı ve denetlemenin ciddi bir şekilde yapıldığı esnafın işini düzgün, doğru yapması, ahlaklı değerlere, normlara, görünmeyen kurallara, görünen kurallara hepsine uymasını denetleyen kurum.*

Ö12: *Esnafklar arasında bir dayanışma teşkilatı olmasına rağmen, aynı zamanda dini yönü de bulunan bir kurum. Esnafklar arasında ahlaki, işte iyi mal üretmeyi ve kaliteli mal üretmeyi ve halka yararlı olmayı öngören aynı zamanda esnafklar arasında dayanışmayı sağlayan, çok eski bir örgüttür.*

Ö16: *Ahilik, Ahi Evran tarafından kurulan bir esnaf teşkilatı. Daha detaylı söylemek gerekirse o dönemlerde esnafın içinde bulunduğu belirli değerlere bağlı olarak esnaflık sürecini yaptıkları bir dayanışma teşkilatı.*

Ö17: *Bir esnaf ve zanaatkar örgütlenmesi olduğunu biliyorum. Ama sadece ekonomik bir yapı değil aynı zamanda bir dayanışma, yardımlaşma yönünün de olduğunu biliyorum. Bu teşkilatlanma yapısı geliyor aklıma.*

Ö18: *Ahilik, Lonca, Ahi Evran, ticaret, esnaf, üretim. Şu andaki Esnaf Odalarına benzemektedir. Ülkedeki ekonomiye canlılık kazandırmak ve ticareti canlandırmak için yapılan çok güzel bir sistem o dönemde.*

Ö19: *Esnaf teşkilatıdır Ahilik. Bildiğim kadarıyla Osmanlı Devleti döneminde, Selçuklu zamanından beri hatta günümüzde de farklı şekillerde hayatını devam ettiren bir esnaf teşkilatıdır.*

Sosyal Bilgiler Öğretmenleri Ahilik sistemini ikinci olarak *meslek öğretici kurum* (f=8) olarak ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin *meslek öğretici kurum* ile ilgili görüşlerine dair alıntılar şu şekildedir:

Ö1: *Ahilik denilince aklıma gelen Anadolu Selçuklu zamanından beri süregelen insanları özellikle çocukları eğiten onlara kültürümüzü aktaran ve aynı zamanda onlara meslek kazandıran bir kurum olarak düşünüyorum.*

Ö2: *Selçuklu geliyor. Osmanlı'ya evrilmiş sistemi olan Lonca sistemi, yardımlaşma, üstün ahlak, meslek öğrenme geliyor.*

Ö8: *Ahilik deyince aklıma gelen etik değerleri olan, meslek öğretici, dini anlamda da kurallara uygun, mesleğini doğru düzgün yapan esnafkların gençlere meslek öğretici bir kuruluş aklıma geliyor.*

Ö13: Ahilik bir meslek kuruluşudur. Meslek elemanı yetiştirme kurumu olarak aklıma gelmektedir. Anadolu Selçuklu döneminde kurulan bir kuruluş.

Ö14: Ahilik deyince bir canlılık, insanların birbirine desteği, yardımlaşması gelir. Mesleki anlamda örgütlenmesi dayanışması gelir.

Ö15: Ahilik deyince Ahi Evran'ın kurmuş olduğu ve Anadolu'ya taşıdığı meslek örgütü aklıma geliyor. Bu sistemi usta-çırak ilişkisi olarak tanımlarım.

Ö18: Çünkü hatta şimdiki gibi teknolojik bir durum yok el emeği ile üretim var mesleki eğitimi küçük yaştan edindirmek ve bu mesleğin devamlılığını sağlamak için bir sistem. Çok güzel bir sistem bence.

Ahilik sisteminin kurucusu Ahi Evran'a yönelik beş tane görüş bulunmaktadır. Öğretmenlerin görüşleri aşağıda olduğu gibi aktarılmıştır:

Ö3: Ahi Evran. Ahi Evran'ın kurmuş olduğu sistem aklıma geliyor.

Ö15: Ahilik deyince Ahi Evran'ın kurduğu Anadolu'ya getirdiği meslek teşkilatı aklıma geliyor.

Ö16: Ahilik Ahi Evran tarafından kurulan bir esnaf teşkilatı.

Ö17: Ahilik deyince 13. yy. da Ahi Evran tarafından kurulan bir Ahi teşkilatı var o geliyor aklıma.

Ö18: Ahilik, Lonca, Ahi Evran, ticaret, esnaf, üretim.

Ö12 en fazla görüş belirten öğretmen olmuştur. Öğretmenin görüşleri aşağıda olduğu gibi verilmiştir:

Ö12: Şimdi Ahilik dediğimizde Anadolu'nun en eski kültürel değerlerinden bir aklıma geliyor ve aynı zamanda inanca da ilişkin bir durum söz konusu. Esnaflar arasında bir dayanışma kurumu olmasına rağmen, aynı zamanda dini yönü de bulunan bir kurumdur. Esnaflar arasında ahlaki, işte iyi mal üretmeyi ve kaliteli mal üretmeyi ve halka yararlı olmayı öngören aynı zamanda esnaflar arasında dayanışmayı sağlayan, çok eski bir örgüttür.

4.1.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

4.1.2.1. Sosyal Bilgiler Eğitimi ile Ahilik Sisteminin Ortak Özellikleri

Kategorisi ve Elde Edilen Bulguların Analizi

Bu kategori altında öğretmenler ile yapılan görüşmelerde *Sosyal Bilgiler Eğitimi ile Ahilik sistemi arasında bir bağ kurulabilir mi? Nasıl?* şeklinde sorulan soruya yönelik elde edilen veriler analiz edilmiş ve kodlamalar oluşturulmuştur. Aşağıda Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin vermiş olduğu cevaplara yönelik oluşturulan kodlamalara yer verilmektedir (Tablo 4).

Tablo 4: Sosyal Bilgiler Eğitimi ile Ahilik Sisteminin Ortak Özellikleri Kategorisine Yönelik Oluşturulan Kodlamalar

Kategori	Kodlar	Katılımcılar	f
Sosyal Bilgiler Eğitimi ile Ahilik Sisteminin Ortak Özellikleri	Değer Aktarımı	Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö10, Ö11, Ö16, Ö19	8
	Ahlaklı Birey Yetiştirme	Ö5, Ö7, Ö8, Ö12	4
	Kültür Aktarımı	Ö11, Ö14, Ö19	3
	Toplumsal Bütünlük	Ö13, Ö15, Ö19	3
	Vatandaşlık Aktarımı	Ö5, Ö7, Ö9	3
	Vatanseverlik	Ö5, Ö7,	2
	Dürüstlük Bilinci	Ö7, Ö8	2
	Eğitim	Ö16, Ö17	2
	Meslek Bilinci Kazandırma	Ö1, Ö2	2
	Topluma Hazırlama	Ö1	1
	Meslek Ahlakı Kazandırma	Ö2	1
	Ahlak Aktarımı	Ö4	1
Toplam	12	32	32

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin vermiş oldukları cevaplara göre 12 farklı toplamda 32 tane kod oluşturulmuştur (Tablo 4). Öğretmenler Sosyal Bilgiler ve Ahilik sisteminin özellikle *değer aktarımı* ($f=8$), *ahlaklı birey yetiştirme* ($f=4$), *kültür aktarımı* ($f=3$), *toplumsal bütünlük* ($f=3$), *vatandaşlık aktarımı* ($f=3$) konularında aynı vizyona sahip olduklarını belirtmişlerdir. Öğretmenler Ahilik sisteminde var olan değerlerin büyük çoğunluğunun Sosyal Bilgiler dersi ile bağlantılı olduğunu vurgulamışlardır.

Öğretmenler Ahilik sistemi ve Sosyal Bilgiler eğitiminin *değer aktarımı* (f=8) konusunda daha çok kesiştiklerini ifade etmişlerdir. Öğretmenler *değer aktarımı* konusunda ifade ettikleri görüşlerine dair doğrudan alıntılar aşağıda verilmiştir.

Ö2: *Her türlü eğitimde Ahilik model alınabilir. Bir şeylerin teknik olarak öğretilmesi eğer ki içerisine bazı değerler katıyorsa bu her meslek grubunda öğretilir. Her şey para değil nasıl ki Ahilikte dayanışma değeri varsa, mesleki ahlak varsa, yardımlaşma varsa bu değerlerle yapılabilir.*

Ö3: *İlişkilendirilebilir. Ahiliğin getirmiş olduğu değer yargısını çocuklarda da ortaya koyabiliriz. Bu değer yargıları çocuklara da aktarılabilir.*

Ö4: *Sosyal Bilgiler adı üstünde bütün toplumu etkileyen bir ders. Çok dar bir alanı yok. Her şey giriyor bunun içine. Coğrafyadan, tarihe kadar giriyor. Meslek gruplarından hastalıklara kadar her şey giriyor. Bu da bir şekilde sosyal bir konu olduğu için bu da vardır. Biz burada ancak değerlerini verebiliriz. Yani mantığını verebiliriz, ahlaki boyutunu verebiliriz, sebep-sonucunu verebiliriz.*

Ö10: *Kesinlikle. Şöyle bir şey var toplumda özellikle dayanışma, birlik, beraberlik duyguları, Türklük duygusu mesela ya da İslam dinini öğrenme mantığında bakarsak tohuma çok büyük faydaları var. Sosyal Bilgiler dersi ile nasıl bir bağlantı kurarız? O değerler eğitimi dediğiniz şey aslında ta atalarımızdan başlayan bir süreç Orta Asya'dan başlayan bir süreç, esnafların böyle birbiri ile dayanışması gibi gözüküyor ama ne yapıyorlar orada insanlara meslek öğretiyorlar, öğrenmek isteyene. Orada güzel ahlaki öğretiyorlar, orada dini öğretiyorlar, orada ne bileyim toplumsal dayanışmayı öğretiyorlar, birlik beraberliği öğretiyorlar bu anlamda Sosyal Bilgilerin aslında alanı aslında konusu.*

Ö11: *Kesinlikle bir bağ kurulabilir. Sosyal Bilgilerin temel disiplinlerinden bir tanesi tarihtir. Sosyal Bilgiler aynı zamanda ortaokulda değerler eğitimini en yoğun şekilde aktarabileceğiniz derslerden bir tanesidir. Çünkü içerisinde tarih var, toplum var, kültür var. Bunların hepsi değerleri ilgilendiren kavramlardır. Bu değerleri ilgilendiren kavramlar neticesinde insanlar Sosyal Bilgilerle daha doğrusu öğretmenler ve öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersinden bekledikleri genellikle değerlerin aktarılmasıdır. Değerlerin aktarılması konusunda da çok önemli bir konudur.*

Ö16: Ahiler kendi aralarında usta-çırak-kalfa ilişkisi olduğu için Ahiliğin içinde de bir eğitim ve değer öğretimi bulunmakta ve Sosyal Bilgiler Eğitimi ile genel manada hayatı ve yaşamı ilgilendiren değerler barındırdığı için olabilir bu yönden.

Ö19: Tabii ki, çünkü Sosyal Bilgiler demek toplum demek, toplum bilinci demek, toplumu inşa etmek demek Ahilikte gerçekten kaynaştırıcılık açısından ülkemizin geçmiş kültürlerini, değerlerini yaşatması günümüze devam ettirmesi açısından oldukça önemlidir.

Sosyal Bilgiler Öğretmenleri, Ahilik sistemi ve Sosyal Bilgiler eğitiminin ahlaklı birey yetiştirme (f=4) yönünden kesiştiğini ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin ahlaklı birey yetiştirme ile ilgili görüşlerine dair alıntılar şu şekildedir:

Ö5: Şöyle, şimdi Ahilikte bir meslek bir zanaat öğretiliyor. Tabii öğretilirken onun ahlakı da öğretiliyor. Biz hani meslek olarak ne diyelim, insanları bilinçlendirme ahlakı yönden topluma faydalı olma yönünden değerlendirirsek bu anlamda bağlantı kurulabilir.

Ö7: Yani iyi bir vatandaş olma yönünde, ahlaklı bir vatandaş olma yönünde, dürüst bir esnaf olma yönünde evet Sosyal Bilgiler Eğitimi ile Ahilik sistemi arasında bir ilişki bulunmaktadır.

Ö8: Kurulabilir tabii ki. Ahilik teşkilatı Selçukludan günümüze kadar gelmiş Osmanlıda Lonca teşkilatı olmuş. Günümüzde de bunun devam etmesi anlamında mesleğini doğru düzgün yapan, ilkelerine göre davranan etik kurallara uyan toplumda da sosyal anlamda da esnaflar arasında da bunun yapılması gerektiğini düşünüyorum.

Ö12: Ahlaki açıdan tabi ki bağ bulunmaktadır. Yani şimdi dürüst ve ahlaklı olmak, işini doğru ve düzgün yapabilmek adına bütün bunlar zaten her toplum için gerekli olan özelliklerdir. Bu Anadolu'da çok ciddi bir biçimde uygulandığı için zaten Türkiye Selçuklu Devleti ya da Osmanlı Devleti olsun bu temeller üzerinde yükselmişlerdir.

4.1.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

4.1.3.1. Değerler Eğitimi Hakkındaki Düşünceler Kategorisi ve Elde Edilen Bulguların Analizi

Bu kategori altında öğretmenler ile yapılan görüşmelerde *Değerler hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?* ve *Değer eğitimi ve Sosyal Bilgiler eğitimi arasında bağ var mıdır? Neden?* şeklinde sorulan sorulara yönelik elde edilen veriler analiz edilmiş ve kodlamalar oluşturulmuştur.

Aşağıda Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin *Değerler hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?* sorusuna yönelik vermiş olduğu cevaplar analiz edilerek oluşturulan kodlamalara yer verilmektedir (Tablo 5).

Tablo 5: Değerler Eğitimi Hakkındaki Düşünceleriniz Nelerdir? Sorusuna Yönelik Oluşturulan Kodlamalar

Kategori	Kodlar	Katılımcılar	f
Değerler Eğitimi Hakkındaki Düşünceler	Toplumun Yapı Taşı	Ö1, Ö2, Ö3, Ö5, Ö7, Ö14, Ö15, Ö19	8
	Toplumsal Bütünlük	Ö10, Ö17, Ö18, Ö19	4
	Olmazsa Olmazlarımız	Ö2, Ö8	2
	Toplumun Devamlılığı	Ö2, Ö4	2
	Dürüstlük	Ö8, Ö9	2
	Ahlak	Ö8, Ö9	2
	Toplumun Görünmeyen Kuralları	Ö9	1
	İnsan Sevgisi	Ö3	1
	Düzen	Ö3	1
	Diğerkamlık	Ö6	1
	Topluma Şekil Veren	Ö10	1
	Kültürel Bütünlük	Ö11	1
	Tecrübe Aktarımı	Ö12	1
	Kültür Aktarımı	Ö13	1
	Köklerimiz	Ö14	1
	Özümüz	Ö14	1

İyi İnsan Yetiştirme	Ö16	1
Güvenli Yaşam	Ö18	1
Manevi Güç	Ö18	1
Toplam	19	33

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin vermiş oldukları cevaplara göre 19 farklı toplamda 33 tane kod oluşturulmuştur (Tablo 5). Öğretmenler değerlerin özellikle *toplumun yapı taşı* ($f=8$), *olmazsa olmazlarımız* ($f=2$) olduğunu ve *toplumsal bütünlük* ($f=4$), *toplumun devamlılığını* ($f=2$) sağladığını ifade etmişlerdir.

Öğretmenler değerler ve değerler eğitimi en fazla *toplumun yapı taşı* ($f=8$) olarak ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin *toplumun yapı taşı* ile ilgili olarak görüşlerine ait alıntılar aşağıda aktarılmıştır:

Ö1: *Değerler toplumu ayakta tutan unsurlardır. Bizde şimdi 2021 yılında yaşıyoruz değerlerimizin kısmen kaybolduğu bir dönem, gençlerde özellikle bunu sık görüyoruz. Bu yüzden orta yaş insanların ve daha yaşlı insanların değerleri gençlere ve çocuklara gerek okul aracılığıyla gerek toplum aracılığıyla gerek ailede, başlayarak verilmesi gerektiğini düşünüyorum.*

Ö2: *Bir toplumun insanlık değerler sistemi olmazsa Atom gibi havada boş gezer, yani toplumun ortalama kabul ettiği değerler olması gerekir. Bizi biz yapan değerlerin olması gerekiyor. Her toplumun her kültürün ayrı değerleri vardır. Bizim de kendimize has değerlerimizin olması gerekir ve o değerlere sahip çıkılması gerekiyor Ayağımız yere sağlam basmalı.*

Ö3: *Toplumu ayakta tutan en büyük kriterlerin başında geliyor. Değersiz toplumda insanında önemi kalmıyor. Değer yargısı olmadığı zaman birbirlerini sevmezler, anlaşmacı, uzlaşmacı olmazlar. Çok farklı tavırlara giriyorlar. Toplumdaki karmaşa artıyor. Karşısındakine değer vermeyen hep bencil, benim olsun der.*

Ö5: *Değerler bence bir toplumdaki en önemli unsurlardır.*

Ö7: *Değerler toplumu oluşturan en temel unsurlardır. Toplumun omurgası ve toplumu ayakta tutan güçtür. Değerlerin zaman içinde değişmesi kaçınılmazdır ama genel anlamda değerler toplumu ayakta tutma noktasında korunmalıdır. Devam ettirilmelidir.*

Ö14: Değerlerimiz bizim köklerimiz, bizim özümüz, biz oradan besleniriz. Tıpkı ağaçların kökleri ile toprağa tutunması ve beslenmesi gibi. O yüzden biz de öz kültürel değerlerimizden besleniriz. Bizi besler o kültür.

Ö15: Değerler hakkında, değerlerimizin kaybolmaması lazım, nesilden nesile aktarılması lazım. Değerlerimiz önem olarak toplumun yapı taşıdır. Bu yapı taşlarını ortadan kalkmaması lazım yoksa bina sallanır.

Ö19: Değerler gerçekten toplumumuzu toplum yapan çok önemli yapılardır. Bunlara sahip çıkarak, yaşatmak ve geleceğe aktarılmasını sağlamak bizim boynumuzun borcudur. Bunlardan uzaklaştığımız, gördüğümüz süre içerisinde hakikaten toplumun da kötüye gittiğini görüyoruz şu andaki gibi bir kokuşmuşluk bir çöküntü varsa bu değerlerden uzak olmaktan kaynaklanıyor bence. Çünkü Ahiliğin değerleri işte eline, beline, diline sahip ol demek gibi böyle işte doğruluk, dürüstlük, müşteriye kandırmamak insanlara doğru ve güzel mal satmak.

Öğretmenler değerlerin toplumsal bütünlük (f=4) sağladığını ve bizim olmazsa olmalarımız (f=2) olduğunu ifade ederek onların önemine vurgu yapmışlardır. Öğretmenlerin görüşlerine dair alıntılar aşağıda aktarılmıştır:

Ö10: Yani toplumda insanların işte o genel karakterini oluştururken, ahlak yapısını oluştururken, burada değerler eğitimi olmalı. Yani nedir? orada bir cömertliği öğrenmen lazım, yardımlaşmayı öğrenmen lazım, atasözlerimiz var mesela ‘‘Komşusu açken tok yatan bizden değildir’’. Bu İslam dinin bize öğrettiği bir şey düstur ya da ilke. Toplum içerisinde hiç mi fakir insan yok? Yani hiç mi düşkün insan yok? Hiç mi ihtiyacı olan insan yok? Var.

Ö17: Bunların bizim toplumumuz için önemi toplumda bulunan insanların bir arada huzur içinde yaşaması ve mutlu olabilmesi adına gerekli olan değerlerdir.

Ö18: Türk milleti olarak değerlerimize çok düşkün bir milletiz mesela. Değersiz bir toplum birlikte duramaz bence yani devleti devlet yapan ve toplumu toplum yapan, bir arada tutan dahası güvenli bir biçimde yaşamayı sağlayan en büyük değerdir.

Ö19: Değerler hakikaten toplumumuzu toplum yapan çok önemli olgulardır. Bunlara sahip çıkmak yaşatmak ve geleceğe taşımak bizim boynumuzun borcudur. Bunlardan uzaklaştığımız, gördüğümüz süre içerisinde hakikaten toplumun da kötüye gittiğini görüyoruz şu andaki gibi bir kokuşmuşluk bir çöküntü varsa bu değerlerden uzak olmaktan kaynaklanıyor bence.

Ö2: *Bir toplumun insanlık değerler sistemi olmazsa atom gibi havada boş gezer, yani toplumun ortalama kabul ettiği değerler olması gerekir. Bizi biz yapan değerlerin olması gerekiyor. Her toplumun her kültürün ayrı değerleri vardır. Bizim de kendimize has değerlerimizin olması gerekir ve o değerlere sahip çıkılması gerekiyor. Ayağımız yere sağlam basmalı. Gelenegimiz, göreneğimiz, tarihimiz bunları bileceğiz ve gençliğe de sağlam bir şekilde aktarmamız gerekiyor. Eğer ki bir şeyleri değiştirmek istiyorsak.*

Ö8: *Bu değerler insani değerlerdir. Olmazsa olmazlarımızdır. Mesleğini ilkeli yapan, doğru düzgün yapan, alıcı-satıcı arasında ilişki kuran, haramdan korkan, bunları yapıyorsa zaten vicdanen de rahat yapıyordur. Doğru düzgün yapıyordur, bir kere iyi bir insandır. Toplumda sevilen sayılandır. Takdir edilen kişidir. Bunlar olmazsa olmazlarımız olmalı ve devam etmeli diye düşünüyorum.*

Sosyal Bilgiler Öğretmenleri ayrıca değerlerin tecrübe aktarımı ($f=1$) ve manevi güç ($f=1$) yanının olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmenlerin görüşlerine dair alıntılar aşağıda aktarılmıştır:

Ö12: *Şimdi değerler her türlü tecrübenin üzerine kurulmuş şeylerdir. O dünyanın tecrübeleri üzerine kurulmuştur, ama dünya değiştikçe bu değerlerde değişebilir. Yani o dünyanın, o zamanın, o insanların yaşadığı tecrübelerle dayanan bir şeydir.*

Ö18: *Türk Milleti olarak değerlerimize çok düşkün bir milletiz mesela. Değerleri olmayan bir toplum bir arada duramaz bence yani devleti devlet ve toplumu toplum yapan, bir arada tutan dahası güvenli bir biçimde yaşamayı sağlayan en büyük güç değerlerdir. Ya da değerler en büyük manevi desteği sağlamaktadır diyeyim. Çünkü çoğumuz yazılı kurallardan ziyade belki de bu değerlere ters geldiği için yanlışları yapmıyoruzdur. Bu yönden değerler insana manevi bir şeyler katıyor, sorumluluk veriyor ya da güzellik veriyor yani insani değerlerini hatırlatıyor.*

Ö16 Okulda sadece saf bilgi ile öğrenci yetiştirmenin yetersiz olacağını belirtmiş ve değerlerin önemine vurgu yapmıştır.

Ö16: *Tabii ki okulda sadece saf bilgiyi öğretmenin çocuklara çok bir yararı yok. Ben her zaman kendi dersimde de bilgiyi öğretmekten ziyade hem iyi bir insan olabilmek, bu da bu değerlerle aslında var olabilir. Hem iyi bir insan olabilmek hem bu ahlaki değerleri öğrenebilmek düsturu ile hareket ettiğim için değerler eğitimi önemli bir yere sahip.*

Ö19, değerlerin bir toplum için çok önemli olgular olduğunu ve bunlara sahip çıkılıp geleceğe aktarılması gerektiğini, değerlerimizi terk ettiğimiz zaman toplumumuzun bozulacağını ifade etmiştir.

Ö19: *Değerler gerçekten toplumumuzu toplum yapan çok önemli öğelerdir. Bunlara sahip çıkmak yaşatmak ve geleceğe taşımak bizim boynumuzun borcudur. Bunlardan uzaklaştığımız, gördüğümüz süre içerisinde hakikaten toplumun da kötüye gittiğini görüyoruz şu andaki gibi bir kokuşmuşluk bir çöküntü varsa bu değerlerden uzak olmaktan kaynaklanıyor bence. Çünkü Ahiliğin değerleri işte eline, beline, diline sahip ol demek gibi böyle işte doğruluk, dürüstlük, müşteriye kandırmamak insanlara doğru ve güzel mal satmak. Hani pabucunu dama atmak var mesela biliyorsunuz burada teşrif ederek doğruya yönlendirmek açısından oldukça önemli.*

4.1.3.2. Değer Eğitimi ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Arasında Bağ Var Mıdır?

Neden? Sorusuna Yönelik Elde Edilen Bulguların Analizi

Değerler eğitimi hakkındaki düşünceler kategorisi altında Değer eğitimi ve Sosyal Bilgiler Eğitimi arasında bağ var mıdır? Neden? sorusu yönlendirilmiştir. Öğretmenler değer eğitimi ve Sosyal Bilgiler arasında yakın ilişki olduğunu ifade etmişlerdir.

Ö12: *Zaten ana konusu Sosyal Bilgilerin, değerler eğitimidir. Sosyal Bilgiler bir tutum sergilemeyi ortaya koymayı amaçlamıştır. Diğerlerinde sosyal alan yoktur.*

Ö14: *Bağ kurulabilir Sosyal Bilgiler içerisinde her şey vardır. Ben öğrencilerime ders anlatırken de her zaman derim Sosyal Bilgiler dersini, birçok çeşitli baharat ve lezzetlerin biri aradığı olduğu çorbaya benzetirim. Aş derim, yemek derim ve her şey vardır onun içinde. Biraz ekonomi vardır, biraz sosyoloji vardır, biraz tarih, biraz coğrafya. O yüzden bu bahsettiğimiz konuştuğumuz tüm o değerler olsun, kültürel gelenek görenek olsun, Ahilik olsun, hepsi ilintilidir, bağlantılıdır, içinde vardır. Böyle daha lezzetli olur derim öğrencilerimize ve öyle de olduğunu düşünüyorum.*

Ö15: *Tabii ki de vardır. Sosyal Bilgiler dersi aracılığıyla değerlerimizi öğrencilerimize aktarıyoruz. Öğrencilerde yarın öbür gün geleceğin bireyleri olacağı için bu görevler sayesinde toplum daha sağlıklı bir şekilde ayakta durur.*

Ö19: *Kurulabilir tabii ki çok önemli. Çünkü değerler, Sosyal Bilgiler az önce de dediğim gibi yani toplumu inşa etme, toplumda birlik ve beraberliği sağlayacak en*

güzel şey değerlerdir. Yani ahlak, güzel ahlak, saygı, sevgi, anne babaya sevgi, saygı, görüyoruz ki günden güne yok olmakta, kaybolmakta örnekleri bunlar.

Öğretmenlerin görüşleri dikkate alınarak; disiplin alanları içerisinde Sosyal Bilgiler eğitiminin değerler ile daha fazla bağlantılı olduğu ve değerlerimizin aktarılması hususunda en önemli derslerin başında Sosyal Bilgilerin geldiğini vurgulamışlardır.

Ö9: Çok bağ var aslında değerlerin bütün derslerle bağlantısı var. Ama Sosyal Bilgiler ile birazcık daha fazla olabilir çünkü dediğim gibi değerler insanlara verilmesi gereken insanların hayatlarında uygulaması sunucu hayatını daha güzelleşebileceği bir bütün. Sosyal Bilgilerde insanla ilgili bir bilim olduğu için direkt çok alakası var. Özellikle Sosyal Bilgiler dersinin her yerinde gizil ya da açık bir şekilde değerleri öğrenciye yansıtabilirsin.

Ö16: Değerler eğitimi Sosyal Bilgiler eğitimi ikisi de bence hayata hazırlayan bir matematikten farklı olarak matematikte sayıları öğretirken atıyorum işte toplamayı, çıkarmayı, çarpmayı, bölmeyi öğretirken biz daha çok günlük yaşam becerilerini öğretmeye çalışıyoruz bir anlamda. Bu yüzden tabii ki ikisi yine iç içe diyebilirim.

Ö10 ve Ö11 değerlerin; Sosyal Bilgiler ile bağlantısının fazla olmasına rağmen diğer disiplinler içerisinde de değer aktarımının yapılması gerektiğini dikkat çekmişlerdir.

Ö10: İnkılap tarihi dersi anlatıyorsun mesela vermek zorundasın. Mesela matematik dersinde bile bununla ilgili şeyler var, planlama var, onların programlarında bile değerler eğitimi var. Sadece din kültürü, sadece Sosyal Bilgiler ile olacak iş değil zaten o yüzden olaya genel bakmak lazım. Sadece Sosyal Bilgilerin alanı olarak görmemek lazım yani bir dürüstlüğü mesela sınıf ortamında öğretebilirsin. Yani bunu matematik öğretmeni de öğretebilir yani illaki Sosyal Bilgiler öğretmeni ya da din kültürü öğretmeni değil, bunu matematik öğretmeni de öğretecek, fen bilgisi öğretmeni de öğretecek. O yüzden ana bir alan sınırlaması yapmak doğru olmaz.

Ö11: Şimdi değer eğitimi ortaokullarda Sosyal Bilgiler, Türkçe ve Din Kültürü Ahlak Bilgisi dersleri gibi dersler genelde değerler eğitimini aktarma ile mükellef olan derslerdir. Ortaokulda başka bir ders gösteremeyiz belki bunların yanına seçmeli dersler ekleyebiliriz. Halk kültürüdür, düşünme eğitimidir bunlar gibi dersleri ekleyebiliriz. Fakat Sosyal Bilgiler, Türkçe ve Din Kültürü Ahlak Bilgisi

dersleri bu değerlerin aktarımında çok büyük öneme sahiptir. Diğer derslerde değerlerin çok fazla yer almasını maalesef bekleyemiyorum aslında olması gerekebilir. Çünkü matematikte örneğin birçok İslami Türk bilim insanlarından örnekler verilerek dersler anlatılabilir veya fen dersleri için aynı şey geçerli olabilir ancak ben Sosyal Bilgilerin payının biraz daha büyük olduğunu düşünüyorum.”

Ö1, günümüzde teknolojinin gelişmesi ve sosyal medya kullanımının artmasının sonucunda değerlerimizin olumsuz etkilendiğini ve bu olumsuzluğa karşı Sosyal Bilgilerin öneminin arttığına işaret etmektedir.

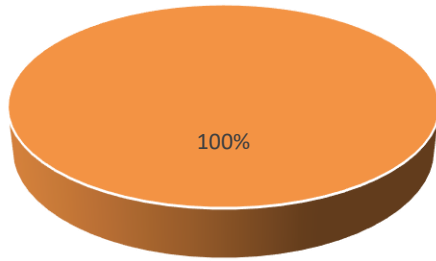
Ö1: Biliyorsunuz yani bu çeşitli video çekimleri YouTube ve Youtuberlar tiktokçular vs. bunlar değerlerimizi tamamen yok etmiş durumda gibi görünüyor. Bu yüzden Sosyal Bilgiler burada ön plana çıkmış durumda hem kültürümüzün, geçmiş kültürümüzün gelecek kuşaklara aktarma noktasında hem de Ahi teşkilatının değerlerini alıp onlardan feyz alıp yine gelecek kuşağa aktarma konusunda çok önemli bir öneme sahiptir.

4.1.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

4.1.4.1. Ahilik Sistemi ve Değerler Eğitimi Arasındaki İlişki Kategorisine Yönelik Elde Edilen Bulguların Analizi

Bu kategori altında öğretmenler ile yapılan görüşmelerde bir Sosyal Bilgiler Öğretmeni olarak Ahilik sistemi ve değerler eğitimi ilişkilendirilebilir mi? Neden? sorusu yönlendirilmiş ve elde edilen veriler analiz edilmiştir (Şekil 2).

Şekil 2: Ahilik Sistemi ve Değerler Eğitimi Arasında Bağ Var Mıdır?

Bütün öğretmenler Ahilik sistemi ve değerler eğitimi arasında bağ kurmuşlardır. Öğretmenlerin görüşlerine dair bazı alıntılara aşağıda yer verilmiştir:

Ö1: Tabii ki öncelikle Ahiliğin temelini araştırmak gerekiyor bakalım bize neler veriyor oradaki çocuklara neler verdi hangi değerleri aşıladı günümüzde bu değerler uygulanıyor mu uygulanmıyor mu bunlara bakmamız lazım. E tabii ki temelde aynı şeyler mesela büyüklere saygı en önemlisi Ahilik teşkilatının vazgeçilmez öğelerinden birisi günümüzdeki en önemli değerlerden bir tanesi de budur büyüklere saygı veya sevmek, hoşgörü, anlayış, bunlar yine Ahilik teşkilatında olup aslında bizim en önemli değerlerimizin de başında gelmektedir. O yüzden birbirinden ayrılması mümkün değildir. Ahi teşkilatı, Ahilik ve değerler birbiriyle beraber yürütülmelidir.

Ö3: İlişki kurulabilir. Ahilikteki uygulanan yöntem, yapılan ödüllendirmeler, verilen cezalar benzer şekilde öğrenciye de uygulanabilir. Tabi Ahilik sadece bir değerler eğitimi değil aynı zamanda yapılan bir iş ve onun karşılığı var. Eğitim olarak baktığımızda müthiş bir değerler eğitimi var. Ahlaki eğitim yönünden iyi olmayan bireye diploması verilmiyor. Burada okulda mesela ahlaki gelişim öğrencide takip edilebilir. Ahlaki gelişimi eksik öğrencilere farklı uygulamalarda eğitim verilebilir. Günümüzde de aslında uygulanabilir. Yapılabilir bence.

Ö5: Evet tabii ki ilişkilendirilebilir.

Ö6: Elbette. Zaten Sosyal Bilgiler dersi hayatın içerisinde bir ders insan ilişkilerini de konu alan bir ders olduğu için tabii ki yakından ilgilidir. Zaten biz de bunu derslerde öğrencilerimize de veriyoruz.

Ö7: Elbette. Ahilik teşkilatı zaten iyi bir vatandaş, iyi ve güçlü, birbirine bağlı bir toplum meydana getirme noktasında bir alanda hizmet vermiş bir kurumdur. Değerlerde zaten toplumun düzenini sağlama noktasında yeni iyi bir toplum sağlıklı bir toplum oluşturma noktasında değerlerde önemlidir. Vazgeçilmezdir.

Ö8: İlişkilendirebiliriz tabii ki. Geçmişte Selçuklulardaki Ahilik teşkilatında dini anlamda da haram yenilmemesi, müşterinin alıcıya iyi davranması, ahlaki kurallara uyulması gerektiği öğretiliyordu. Bunların yitirilmiş olduğunu, bu değerlere sahip olmamız ve yapmamız gerektiğini düşünüyorum.

Ö11: 100% ilişkilendirilebilir.

Ö18: Kurulabilir. Çünkü Ahilik sisteminde ayıplı bir malın satılması kesinlikle kabul edilmiyor. Yani işi hakkıyla yapmanın dürüstlüğü, doğruluğun ve çalışkanlığın değeri ödüllendiriliyor ve tersi de cezalandırılıyor. Bu yönden değerleri destekliyor bence.

Ö9 ve Ö14 Ahilik sistemi ve değerler eğitiminin ayrılmaz bir bütün olduğunu ve Ahilik sisteminde zaten değerlerin aktarıldığını belirtmişlerdir.

Ö9: *Zaten Ahilik, değer, bunlar iç içe kavramlar. Ahilik zaten sana değer veren, değeri öğreten kurum yani ne tür değerlere sahip olman gerektiğini kendi kültürünle yoğurarak yol çizen, yol haritası çizen bir kurum. Ahilik eşittir değer de diyebiliriz.*

Ö14: *Ahilik sistemi ve değerler eğitimi tabii ki ilişkilendirilebilir. Nasıl ilişkilendirilebilir, Ahilik bir teşkilat, bir sistem bunun içerisinde zaten değer kazandırma ve aktarım işi de geçmiş dönemlerde yaşanmış. O yüzden direkt olarak bir bağlantı kurabiliriz arasında.*

Ö15 ve Ö19 Ahilik sistemindeki usta-çırak ilişkisine dikkat çekerek, çocukları küçük yaşta alarak hem meslek eğitimi hem de belirli değer yargılarının aktarıldığını ifade etmişlerdir.

Ö15: *Tabii ki ilişkilendirilebilir. Ahilik de mesela çıraklıktan başlayarak ustalığa geçişe kadar birçok kademedен geçilir. İnsanlar bu değerler eğitimi sayesinde daha kaliteli insanlar olarak veya bu değerleri benimseyen insanlar olarak yetişip topluma daha faydalı insanlar olabilirler.*

Ö19: *‘İlişkilendirilebilir tabi. Ayrılmaz bir bütündür bana göre. Ahilikteki değerlere baktığımızda bir esnaf teşkilatı olmasına rağmen küçücükken bir çocuğu alıyor önce çırak, kalfa sonra da usta olarak yetiştiriyor değil mi? Önce bunu deniyor, çocuğa güzel değerleri işte çalıştırırken aktarıyor, topluma ve insanlara doğru davranma, dürüst davranma, güzel davranma, sevgi, saygı, büyüklerine sevgi, saygı değerlerini aktararak burada yetiştiriyor onu, daha sonra ise ticaretini dürüst yapacak, güzel ahlaklı bir biçimde yapacak, Ahiliğin temelinde bu var.*

Ö2, iki sistemin birebir olmasa da aktardıkları değerler açısından birbiri ile ilişkilendirilebileceğini ifade etmiştir.

Ö2: *Birebir olmasa da Ahilik sistemi baktığımız zaman o ahlak anlayışı, o özveri, o yardımlaşma, o güzel duygular, bir şeyi iyi yapma, insanın intizamını belirli bir ölçüde sınırlandırma, kanaatkarlık bunlar her meslek grubunda her branşta olabilir.*

4.1.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

4.1.5.1. Ahilik Sisteminin İlişkili Olduğu Değerler Kategorisi ve Elde Edilen Bulguların Analizi

Bu kategori altında Sosyal Bilgiler Öğretmenleri ile yapılan görüşmelerde *Ahilik sistemini hangi değerlerle ilişkilendirmektesiniz?* ve *Bu değerleri kazandırmak için neler yapılabilir?* ve *Siz neler yapıyorsunuz?* soruları sorulmuş ve elde edilen veriler analiz edilmiştir.

4.1.5.1.1. Ahilik Sistemini Hangi Değerlerle İlişkilendirmektesiniz? Sorusu ve Elde Edilen Bulguların Analizi

Öğretmenler ile yapılan görüşmelerde *Ahilik sisteminin ilişkili olduğu değerler* kategorisi altında *Ahilik sistemini hangi değerlerle ilişkilendirmektesiniz?* sorusu sorulmuş ve elde edilen veriler analiz edilmiştir (Tablo 6).

Tablo 6: Ahilik Sistemini Hangi Değerlerle İlişkilendirmektesiniz? Sorusuna Yönelik Oluşturulan Kodlamalar

Kategori	Kodlar	Katılımcılar	f
Ahilik Sisteminin İlişkili Olduğu Değerler	Yardımlaşma	Ö2, Ö4, Ö5, Ö6, Ö10, Ö11, Ö12, Ö13, Ö17, Ö18	10
	Dürüstlük	Ö3, Ö7, Ö9, Ö12, Ö15, Ö16, Ö17, Ö18, Ö19	9
	Dayanışma	Ö4, Ö11, Ö12, Ö16, Ö17, Ö18	6
	Ahlak	Ö2, Ö8, Ö9, Ö10, Ö14, Ö15	6
	Saygı	Ö1, Ö3, Ö7, Ö9, Ö11, Ö19	6
	Sevgi	Ö1, Ö3, Ö9, Ö11, Ö17	5
	Doğruluk	Ö3, Ö9, Ö12, Ö18	4
	Çalışkanlık	Ö2, Ö3, Ö15, Ö18	4
	İnsan Sevgisi	Ö3, Ö9	2
	Hoşgörü	Ö1, Ö17	2
	İslam Sevgisi	Ö11, Ö19	2
	Hakkını Arama	Ö10, Ö13	2
	Cömertlik	Ö10, Ö19	2
	Fedakârlık	Ö2, Ö18	2

Diğerkamlık	Ö11, Ö19	2
Vatanseverlik	Ö9, Ö11	2
Kanaatkarlık	Ö2, Ö11	2
Sürdürülebilirlik	Ö4	1
İş Birliği	Ö4	1
Paylaşma	Ö5	1
Gönüllülük	Ö5	1
Sorumluluk	Ö6	1
Barış	Ö9	1
İyilik Yapma	Ö11	1
Şükür	Ö11	1
Allah Sevgisi	Ö11	1
Peygamber Sevgisi	Ö11	1
Alçakgönüllülük	Ö11	1
Empati	Ö11	1
Güvenilirlik	Ö15	1
Eşitlik	Ö17	1
Adalet	Ö17	1
Üretkenlik	Ö18	1
Toplam	33	84

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin vermiş oldukları cevaplara göre 33 farklı toplamda 84 tane kod oluşturulmuştur (Tablo 6). Öğretmenler Ahilik sistemini daha çok *yardımlaşma* ($f=10$), *dürüstlük* ($f=9$), *dayanışma* ($f=6$) ile ilişkilendirmişlerdir

Sosyal Bilgiler Öğretmenleri Ahilik sistemini en çok *yardımlaşma* ($f=10$) değeri ile ilişkilendirmişlerdir. Öğretmenlerin *yardımlaşma* değeri ile ilgili görüşlerine dair bazı alıntılar şu şekildedir:

Ö10: *Her şeyden önce işte yardımlaşma var*

Ö12: *Mesela evlenecek bir vatandaş var; parası yok mesela esnaflar ona ne yapıyorlardı, yardım topluyorlardı kendi aralarında ve onun evlenmesini*

sağlıyorlardı. Yani işte krediye ihtiyacı var o da ucuz şekilde para temini sağlıyordu. Yardımlaşma, dayanışma, doğruluk, dürüstlük bunlar üzerine kurulmuş zaten.

Ö13: Yardımlaşma diyorum ben. Yardımlaşma daha çok giriyor. Çünkü mesleki birliktelik var, meslek öğretme var.

Ö18: Ondan sonra yardımlaşma değeri var mesela çünkü mesleği öğrendiğine inanılan kişi işyerine açacağı vakit ona destek veriliyor hepsi bir arada. İşte dükkânın bulunmasından maddi desteğe kadar destek veriliyor ona. Bu da bir yardımlaşma ve dayanışma örneğidir.

Ö10, Ö11 ve Ö16 Ahilik sisteminin esnafın ayıplı mal satmasını engelleyen bir yanının olduğunu dürüstlük değeri ile ilişkilendirme yaparak görüşlerini ifade etmişlerdir.

Ö10: Hakkı hukuku gözetmek var nedir o? İşte bir sürü örnekler var derslerde anlatmışızdır ya da dinlemişizdir ne yapıyor mesela adam esnaf çarşıda ayıplı bir mal satıyor anında olaya müdahale ediyorlar. Nedir o? Esnafın hakkını korumak değil de hani bugünkü meslek örgütleri gibi değil o tüketici kim, alan kim onun hakkını korumaya yönelik daha çok uygulamalar var. Ne yapıyor, örneğin ayıplı mal satana ceza kesiyor, ne yapıyor mesela çarşıdaki dükkanını kapattırıyor, bir daha çarşıya sokmuyor, ne var orada direkt öğrendiği şey dürüstlük veya ayıplı mal satmanın bir karşılığı var mı bu sistemde. Var.

Ö11: Hani mesela çok meşhur bir örneği vardır. Pabucu dama atılmak diye bir deyim vardır bilirsiniz. Hani işini doğru-düzgün yapmayan esnafın pabucu ayağından çıkarılıp dükkanının çatısına atılmış ki bu ayıplı ürün sattı veya şu yanlış yaptı. Bundan utanıyordu insanlar, bununla karşılaşmamak için ne yapıyorlardı? Dürüst olmak zorundalardı.

Ö16: Dürüstlük zaten hani verdiğimiz derslerde kullandığımız bir şey var pabucu dama atılmak Ahilikten gelen bir kavram o da işte dürüstlüğü, dürüst bir şekilde üretim yapmayı iyi bir esnaf olmayı gerektiriyor.

4.1.5.1.2. Ahilik Sistemindeki Değerleri Kazandırmak İçin Neler Yapılabilir?

Sorusu ve Elde Edilen Bulguların Analizi

Öğretmenler ile yapılan görüşmelerde *Ahilik sisteminin ilişkili olduğu değerler* kategorisi altında *Ahilik sistemindeki değerleri kazandırmak için neler yapılabilir?* sorusu sorulmuş ve elde edilen veriler analiz edilmiştir (Tablo 7).

Tablo 7: Ahilik Sistemindeki Değerleri Kazandırmak İçin Neler Yapılabilir? Sorusuna Yönelik Oluşturulan Kodlamalar

Kategori	Alt Kategoriler	Kodlamalar	Katılımcılar	f
Ahilik Sisteminin İlişkili Olduğu Değerler	Öğretmen	Rol Model Olmalı	Ö1, Ö2, Ö10, Ö11, Ö16, Ö17, Ö19	7
		Farkındalık Oluşturmalı	Ö7, Ö13, Ö15	3
		Donanımlı Olmalı	Ö2	1
		Teşvik etmeli	Ö18	1
	Öğrenci	Yaparak-yaşayarak öğrenme	Ö1, Ö8, Ö12, Ö13, Ö18	5
		Tarih bilincine sahip olmalı	Ö7	1
		Kültürel bilince sahip olma	Ö7	1
	Aile	Aile çocuğu hazırlamalı	Ö1, Ö8, Ö10, Ö11	4
	Okul	Etkinlik	Ö2, Ö4, Ö12, Ö15, Ö19	5
		Disiplinler arası çalışma	Ö2, Ö11, Ö17	3
		Sosyal aktivite	Ö13, Ö19	2
		İş birliği	Ö3, Ö5	2
		Ailelerin bilinçlendirilmesi	Ö3, Ö15	2
		Ana okul zorunluluğu	Ö9	1
		Değer aktarımı	Ö9	1
		Sınıf mevcudunun düşürülmesi	Ö3	1
Toplam	4	16	40	40

Ahilik sisteminde yer alan değerleri kazandırmak için neler yapılabilir? sorusuna yönelik Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin vermiş oldukları cevaplara göre 4 alt kategori *öğretmen*, *öğrenci*, *aile*, *okul* altında 16 kod oluşturulmuştur (Tablo 7).

Alt Kategori 1: Öğretmen

Öğretmen alt kategorisi altında rol model olmalı (f=7), farkındalık oluşturmali (f=3), donanımlı olmalı (f=1), teşvik etmeli (f=1) kodları oluşturulmuştur. Öğretmenler Ahilik sisteminde yer alan değerleri kazandırmak için öğretmenin davranışlarıyla rol model olması, değerlere yönelik farkındalık oluşturmaları, kendini daha donanımlı hale getirmesi ve değerlerin kazandırılmasına yönelik öğrencileri teşvik etmesi gerektiği şeklinde 12 tane görüş belirtmişlerdir.

Aşağıda Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin *öğretmen* alt kategorisine dair görüşlerine yer verilmektedir:

Ö1: Tabi öğretmenin en önemli özelliği burada, bence örnek olmalı öğretmen sınıfa girdiğinde sınıfta hangi değerler uygulanmalı işte onları öğrencilerle birlikte gerçekleştirmeli.

Ö2: Aslında çok şey söylenebilir ama sende ne varsa pratikte onu verebilirsin. Okulda şunu şöyle yap böyle yap dersin ama yaşayarak anı geldiği zaman onu göstererek anlattığın zaman daha iyi ifade edersin. Yoksa şunu anlatmak renklidir. Böyleydi şöyleydi demek çocuğun dünyasında çok da etkili olacağını zannetmiyorum. Davranış olarak gösterirsen daha iyi bir anlam çıkar. Sen doğruluk ve dürüstlükten ve kanaatkarlıktan bahsedip sen kalkar da açgözlülük yaparsan o çocuğa çelişkiyi verirsin. Ya olduğun gibi görüneceksin ya da görüldüğün gibi olacaksın. Onun için sende ne varsa onu verirsin. Eğer ki az varsa kendimizi kontrol edip donatmamız gerekiyor.

Ö7: Öncelikle değerlerin ne olduğunun anlatılması gerekiyor. Yani bir birey kendi geçmişini iyi bilmeli, tarihini iyi okumalı, doğru kaynaklardan tarihini doğru bir şekilde öğrenmeli.

Ö10: Sınıf ortamında her şeyden evvel sen örnek olmalısın, rol model olmalısın. Öğretmen olarak her anlamda rol model olmalısın.

Ö11: Şimdi Sosyal Bilgiler dersi için konuşacak olursak bu değerleri yapmak için örneklendirerek, öğretmenin önderliğinde, öğretmen sadece okulda değil bunu dış dünyada da toplum içerisinde de yine yapmalı ki bu şekilde bir bütünlük sağlansın.

Ö13: *Bunu kazandırmak için, öncelikle bunun ne olduğunu öğretmek lazım. Kişi bilmediği zaman bir şey yapamaz, sonra bunu yaşatmak lazım.*

Ö15: *Bu konuyla ilgili geçmişimizi tanıtan filmler gösterilebilir veya belgeseller gösterilebilir. Ahi Evran'ın bu konudaki çalışmaları veya Ahiliğin kökeninin nereden geldiğini Anadolu'ya nasıl geldiği sistemin işleyişinin nasıl olduğu.*

Ö16: *Bu değerleri kazandırabilmek için aslında örnek olmak gerekir. Ne kadar anlattırsanız anlatın, bana göre davranış olarak öğretmenlerin örnek olması gerekir.*

Ö17: *Hani dersler aracılığıyla öğretmenlerin model olması bunu eğitim sistemine bir şekilde her anlamda yaymak bu belki yapılabilir diye düşünüyorum, yapılabilir.*

Ö18: *Böyle çocukları yardım yapmaya teşvik etmek ya da o imkânı sunmak lazım mesela çevreyi temiz tutmayı öğretmek için önce bir ormana gidip çevreyi temiz etmek gerekir sonra ağaç diktirmek gerekir yoksa ağaçlar böyle faydalı hani sözdense bunu uygulamak en güzeli bence.*

Alt Kategori 2: Öğrenci

Öğrenci alt kategorisi altında yaparak-yaşayarak öğrenme ($f=5$), tarih bilincine sahip olma ($f=1$), kültürel bilince sahip olma ($f=1$) kodları oluşturulmuştur. Öğretmenler Ahilik sistemindeki değerlerin kazanılması için öğrencilerin değerleri günlük yaşamında da uygulayıp yaparak-yaşayarak öğrenmeli, tarih bilincine sahip olmalı ve kültürel bilince sahip olmaları gerektiği şeklinde 7 tane görüş belirtmişlerdir.

Aşağıda Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin öğrenci alt kategorisine dair görüşlerine yer verilmektedir:

Ö1: *Mesele aslında okul değil mesele dışarısı öğrenci dışarıya çıktığında girdiği ortamda onu farklı değerlere bürünmesine sebebiyet veriyor. Biz okulda yaşıyoruz birçok şeyi ama dışarıda tabii ki müdahale edemiyoruz.*

Ö7: *Yani tarih bilinci yerleştirilmeli. Kültür özentiden ziyade var olan kendi kültürünün tanıtılması önemli ve kültür yozlaşmasının önüne geçilme noktasında tedbirler alınmalı. Yani birileri gibi olmaktan ziyade kendimiz gibi olma noktasında eğitimler verilebilir.*

Ö8: *Bu konuda bununla ilgili ders olarak verilmesi yetmiyor. Aile, toplumu temelden şekillendirmek gerektiğini düşünüyorum. Aileden, temelden. Aileden başlayıp okulda devam etmeli ve bunu hayatta uygulayabilmeli diye düşünüyorum.*

Ö12: *Her şeyden önce örnek olaylar üzerinden, yaparak-yaşayarak öğretmek en güzelidir.*

Ö13: *Bunu kazandırmak için, öncelikle bunun ne olduğunu öğretmek lazım. Kişi bilmediği zaman bir şey yapamaz, sonra bunu yaşatmak lazım. Mesela kampanyalar oluyor, ihtiyacı olana yardım götürülüyor, ne bileyim işte bir ihtiyacını görme oluyor.*

Ö18: *Bunları kazandırmak söz ile sınırlı kalmamalı aslında. Yani çok şey anlatabiliriz sürekli anlatalım doğruluğu, dürüstlüğü hikayeler anlatalım ama çocukları özellikle hani öğretmen olarak baktığımda düşünüyorum görerek öğreniyorlar sanki yaşayarak ya da. Ya da o daha etkileyici oluyor daha kalıcı oluyor daha inandırıcı oluyor.*

Alt Kategori 3: Aile

Aile alt kategorisi altında *aile çocuğunu hazırlamalı (f=4)* kodu oluşturulmuştur. Öğretmenler Ahilik sistemindeki değerlerin kazandırılması için ailelerin değerleri çocuğuna küçük yaşlarda öğretip okula başlamadan önce hazır etmeleri gerektiği şeklinde 4 tane görüş belirtmişlerdir.

Aşağıda Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin *aile* alt kategorisine dair görüşlerine yer verilmektedir:

Ö1: *Tabii biliyorsunuz ki değerler ailede başlar. Biz 7. yaştan itibaren çocukları alıyoruz. İlkokul çağına kadar eğitim ailede başlar. İlk olarak ailenin bu konu üzerinde titizlikle çalışması gerekmektedir, çocuklar bizlere onlardan sonra geliyorlar.*

Ö8: *Aileden, temelden. Aileden başlayarak okulda devam etmeli ve bunu hayatlarında uygulayabilmeli diye düşünüyorum.*

Ö10: *Eğitimi zaten bizim başlatmamız mümkün değil, ilk olarak anne babanın başlatması gerekiyor değerler eğitimini. Orada öğrendiğini burada uygulaması gerekiyor. Burada senin düzeltmelerin olabilir. Yani öğretme anlamında çok zor, dürüstlük yaşanarak öğrenilir. Sen yaşantında örnek olabilirsin ya da anlattıklarında*

örneklerle ona bir şey katabilirsin. Ama ailesinin o dürüstlüğü çocuğa sirayet ediyor onu ailesinden, anneden, babadan, abladan, abiden görecektir ki burada uygulayacak. Burada senin verebileceklerin sınırlı yani söylemek istediğim.

Ö11: Aynı zamanda ailenin de bu duruma katkısının olması gerekiyor, yani tek yolla olacağını zannetmiyorum.

Alt Kategori 4: Okul

Okul alt kategorisi altında etkinlik (f=5), disiplinler arası çalışma (f=3), sosyal aktivite (f=2), iş birliği (f=2), ailelerin bilinçlendirilmesi (f=2), anaokulu zorunluluğu (f=1), değer aktarımı (f=1), sınıf mevcudunun düşürülmesi (f=1) kodları oluşturulmuştur. Öğretmenler Ahilik sisteminde yer alan değerleri kazandırmak için okulda etkinliklerin arttırılması, branşlar arasında disiplinler arası çalışmanın olması gerektiği, sosyal aktivitelerin artması, okul-aile-öğrenci ve önemli kurumlar arasında iş birliğinin arttırılması, seminer, sempozyum ve konferanslarla ailelerin bilinçlendirilmesi, okullarda değer aktarımının arttırılması ve sınıf mevcudlarının düşürülmesi gerektiği şeklinde 17 tane görüş belirtmişlerdir.

Aşağıda Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin okul alt kategorisine dair görüşlerine yer verilmektedir:

Ö2: O günün anlam ve önemini anlatacak etkinlikler yapılabilir ve bir yıla yayılabilir, başka branşlarla yardımlaşma yapılabilir bu konuda.

Ö3: Sınıf mevcudları çok fazla olduğu için takip edemiyoruz. Sayılar düşük olsa çok rahat takip edilebilir. Bu konuda özellikle ailelere seminer programı yapılabilir. Çünkü aileden gelen bir durum var, aile ne kadar çocuğuna yardımcı olabiliyor, çocuk aileden gördüğü için ailelerin eğitime de önem verilmesi gerektiğine inanıyorum. Okul, aile ve öğrenci iş birliği içerisinde olması lazım.

Ö4: Sosyal Bilgiler alanında çalışma yapılabilir, kampanyalar düzenlenebilir, reklam çalışmaları yapılabilir.

Ö5: Çeşitli sivil toplum kuruluşları ile birlikte iş birliği halinde uygulamalı olarak atıyorum mesela toplumda yardımlaşmanın dayanışmanın ön planda olduğu önemli kurumlar var. Mesela işte Kızılay gibi atıyorum darülaceze gibi böyle yerlere hani geziler yapılabilir, orada uygulamalar yapılabilir.

Ö9: Burada devreye şunun girmesi lazım kesinlikle ana okulunun çok daha erken zorunlu tutulması gerekiyor orada değerlerin verilmeye başlanması gerekiyor anne babanın vermesi gereken değerleri eksik kalan bunlar benim düşüncelerim tabii.

Ö11: Yani eğer değerleri toplumun bütün fertlerine yaymak istiyorsanız toplumun bütün fertleri sorumlu olmalı bunda. Yani bir derse indirgemek doğru değil, tek bir derse indirgemek doğru değil. Sosyal Bilgiler evet önemli bir ders yoğun olabilir buna da katılırım ama Sosyal Bilgiler tek başına yeterli mi kesinlikle katılmıyorum burada disiplinler arası çalışma olması kanaatindeyim.

Ö12: Videolar üzerinden mesela şimdi akıllı tahta da olduğu için bu tarz mesela esnaf ilişkilerine ilişkin videolar çekilebilir bu anlamda gösterilebilir çocuklara. Bu açıdan yararlı olur.

Ö15: Bunu kazandırmak için geçmiş olaylardan örnekler verilebilir, drama çalışmaları yapılabilir, tiyatro çalışmaları yapılabilir veya sempozyum düzenlenebilir.

Ö17: Şimdi eğitim, okullarda bu değerleri vermemiz önemli bence bütün dersleri hepsinin bir şekilde içine bunlar yayılabilir. Ama tabi bizim dersimiz bu açıdan daha önemli Sosyal Bilgiler dersi.

Ö19: Burada örnek olmalıyız Öncelikle eğitsel faaliyetler ile sosyal faaliyetler ile bunların altyapısını tabanını oluşturmaliyiz sınıflarda bunları işlemeliyiz.

4.1.5.1.3. Ahilik Sistemindeki Değerleri Kazandırmak İçin Siz Neler Yapıyorsunuz? Sorusu ve Elde Edilen Bulguların Analizi

Öğretmenler ile yapılan görüşmelerde Ahilik sisteminin ilişkili olduğu değerler kategorisi altında Ahilik sistemindeki değerleri kazandırmak için siz neler yapıyorsunuz? sorusu sorulmuş ve elde edilen veriler analiz edilmiştir (Tablo 8).

Tablo 8: Ahilik Sistemindeki Değerleri Kazandırmak İçin Siz Neler Yapıyorsunuz? Sorusuna Yönelik Oluşturulan Kodlamalar

Kategori	Kodlar	Katılımcılar	f
Ahilik Sisteminin İlişkili Olduğu Değerler	Etkinlik yoluyla	Ö9, Ö10, Ö12, Ö18, Ö19	5
	Rol model olma	Ö4, Ö9, Ö14, Ö16, Ö17	5
	Pekiştireç	Ö3, Ö8, Ö14, Ö18	4
	Örnek şahsiyetler üzerinden aktarım	Ö1, Ö6, Ö7, Ö19	4
	Uygulamalı öğretim	Ö11, Ö13	2
	Örnek olay üzerinden aktarım	Ö15, Ö19	2
	Klasik Anlatım	Ö2, Ö12	2
	Bilinç oluşturma	Ö5, Ö7	2
	Sebep-sonuç ilişkisi içerisinde aktarım	Ö7,	1
	Karşılaştırmalı anlatım	Ö7	1
	Tutarlı olma	Ö8	1
	Oyunla anlatım	Ö8	1
	Dikkat çekme	Ö11	1
Toplam	13	31	31

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin vermiş oldukları cevaplara göre 13 farklı toplamda 31 tane kod oluşturulmuştur (Tablo 8). Öğretmenler Ahilik sistemindeki değerleri kazandırmak için özellikle *etkinlik yoluyla* ($f=5$), *rol model olma* ($f=5$), *pekiştireç* ($f=4$), *örnek şahsiyetler üzerinden aktarım* ($f=4$) yöntemlerini tercih etmektedirler.

Öğretmenler değerlerin öğretiminde sınıfta ve okulda çeşitli *etkinlikler* kullanarak öğrencilere öğretmeye çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Aşağıda Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin *etkinlik* ($f=5$) yoluyla koduna dair görüşlerine yer verilmiştir:

Ö9: *Beyin fırtınası yaparak düşüncelerini sağlamaya çalışıyorum onların fikirleri çok değerli. Onlar aslında bizlerden daha çok yaratıcı ve daha çok iyi düşünebiliyorlar onlara aslında bu şeyi verdiğin zaman çok şey anlatabiliyorlar.*

Ö10: *Değerler eğitimi ile ilgili burada en fazla yapılan şey şu bizim de katıldığımız bir süreç, yarışmalar oluyordu bununla ilgili resim yarışmaları ne bileyim kompozisyon yarışmaları, panolar hazırlanıyordu. Her hafta mesela bir tane değer veriliyordu. Onunla ilgili panoları süslüyorlardı. İşte o resim yarışmasında 1.*

olanları sergiliyorlardı. Duyuruyorlardı, ödül veriyorlardı. Din kültürü öğretmeni, Sosyal Bilgiler öğretmeni, tüm öğretmenlerin katıldığı bir etkinlikti.

Ö18: Çocuklara bunları kazandırmak için ödevlendirmelerimde daha çok bilgi içerikli şeylerden ziyade çocukların duygularını ifade etmelerini sağlamaya çalışıyorum. Mesela öyle proje ödevi gibi hani bir konu bu tür konularda değerlendirme ilgili konularda kompozisyon çalışması, hikâyelendirme çalışmaları falan yapıyorum. En azından çocukların o duygularla o konularla ilgili duygularını tanımalarını sağlamak istiyorum. Ya evet yardımlaşma neymiş gerçekten diye bir düşünmeli ya da yardımlaşınca neler olabilir ya da yardımlaşma örneği bulayım ne yaparsam yardımlaşırım gibi çocuğun bu konuda kafa yormasına çalışıyorum.

Ö19: Panolar hazırlıyorduk biz önceden değerler eğitimi haftası vardı. Bununla birlikte işte her hafta bir değer alıyordu işte onu işliyorduk çocuklarla. İşte anneye babaya saygı mesela ya da cömertlik, vatan sevgisi bir hafta bu. Yazıyorduk oraya tahtaya ya da panosu vardı. Bunu çiçek şeklinde yapıyorduk bunları.

Öğretmenlerin değerlerin öğretilmesi için ilk önce kendilerinin rol model olmaya çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Aşağıda Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin rol model olma (f=5) koduna dair görüşlerine yer verilmiştir:

Ö4: Örnek oluyoruz ilk önce çocuklara, yaşantılarımızla örnek oluyoruz. Yaşantımızla örnek olunca, çocuklar da senden örnek alıyor. Eğer sen düzgün bir insan olursan öğrenciye verebileceğin en iyi şey bu olur. Öğrenci seni dürüst tanırorsa o da dürüst olmaya çalışır. Önce sevdireceksin kendini öğrenciye sonra dürüst olacaksın, öğrenci seni kopyalanacak bu kadar. Sen sınıfta bunları anlatıp dışarıda abuk sabuk davranırsan hiçbir işe yaramaz. Ne anlatırsan anlat önce öğretmenin örnek olması lazım. Sadece değerler eğitiminde değil her konuda böyle. Öğretmen gerçek manada örnek ise öğrencide taklit eder ama numaradan bu işi yapıyorsa hiçbir şeye yaramaz.

Ö9: Ben neler yapıyorum bir kere davranışlarımla öğrencilere bazı şeyleri göstermem gerekiyor gizil ya da açık mesela derse zamanında giriyorum zil çalar çalmaz burada aslında şu mesajı veriyorum zamandan bile çalmamak gerekiyor o bile kıymetli.

Ö14: Rol model olma, çocukların sorunlarına eğilme, yardımcı olma. En başta rol model olmaya çalışıyorum.

Ö16: *Elimden geldiği kadar herkese eşit davranmaya çalışıyorum davranışla örnek olmaya çalışıyorum.*

Ö17: *Mesela şu benim çok önem verdiğim bir şeydir o eşitlik duygusunu hani ben eşit bir insan olduğumu da çocuklara göstermek için en basitinden görev dağılımı yaparken işte bazı öğrenciler daha sessiz olabiliyor. İçine kapanık olabiliyor hep aynı öğrencileri ön plana çıkarmamaya mümkün olduğu kadar bütün öğrencileri çekmeye çalışıyorum, katmaya çalışıyorum. Yani o çocuklara bir şekilde model olmak uygulamada, ders içinde bile bu eşitliği sağlamaya çalışıyorum.*

Öğretmenler öğrencilerin yaptıkları olumlu davranışlara verdikleri tepki ile o değerin pekişmesini sağladıklarını ifade etmişlerdir. Aşağıda Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin pekiştireç (f=4) koduna dair görüşlerine yer verilmiştir:

Ö3: *Sınıf içinde yapılan bir davranış olumsuz ise öğrenci rencide olmasın diye tek başına anlatıyorum. Davranış olumlu ise ufak ödülleri veriyoruz.*

Ö8: *Paylaşmanın önemli olduğunu öğretmek için örneğin; dersle ilgili bir oyun oynatıyorum. Ve orada kazanan kişiye elma alıyorum, ödül olarak elma alıyorum. Fakat elmayı hep aynı kişi almıyor. Kazansa bile bir arkadaşına veriyor. Burada paylaşmanın önemli olduğunu, hep kendini, bencil olunmaması gerektiğini anlatmaya çalışıyorum.*

Ö14: *Konularımız geldikçe ya da bir örnek sınıfta yaşandıkça örneğin olumsuz bir arkadaş ilişkisi olmuş ya da çatışmışlar o çatışmaların çözüme kavuşturur, kendi kullandığımız ifadelerle de onlara aktarmaya çalışıyoruz.*

Ö18: *Mesela bugün derste bir öğrenci parmak kaldırmıştı ödevimi yaptım diye sonra dedi ki hocam yapmamışım ben haftaya yapabilir miyim? Aslında demeseydi ben yaptığını düşünenecektim özellikle ona aferin dedim. Bunu yapmam da ki neden o davranışın pekişmesini istemem ve bütün sınıfın duymasını istedim bunu.*

Aşağıda Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin örnek şahsiyetler üzerinden aktarım (f=4) koduna dair görüşlerine yer verilmiştir:

Ö1: *Genelde tarihteki önemli şahsiyetleri de anlatıyoruz onların kişiliklerinden örnek vererek yine yaşatmaya çalışıyoruz.*

Ö6: *Örnekler üzerinden gidiyoruz. Mesela kendi üzerimden örnek veriyorum mesela biraz önce sosyal rollerden bahsettim ne gibi sorumluluklarımız olduğundan*

bahsettim. Ya da onlara örnek verdiriyorum bu şekilde örnekler üzerinden daha kolay oluyor hem de çocuk daha somut öğreniyor.

Ö19: Sınıflarda biz örnek hayatlar okuyoruz mesela örnek kişilerin hayatını okuyarak bunu çocuklara örnekler gösteriyoruz ya da yaptığımız her davranışta doğrunun ne olduğunu söylüyoruz, yanıştan örnek vermeden bu önemli sadece örnek olabiliyoruz ki okulda.

Ahilik sistemindeki değerleri kazandırmak için neler yapıyorsunuz? sorusuna yönelik öğretmenlerin belirtmiş oldukları diğer görüşlere dair alıntılara aşağıda yer verilmiştir:

Ö2: Klasik bir şekilde değerleri anlatıyorum. Benim bu konuda çok özel yaptığım bir şey yok. Ben neyse onu yaşıyorum ve onu anlatıyorum.

Ö5: Konularımız da yoksa bile atıyorum sınıflarda birinin bir isteği bir ihtiyacı var onu hani ona sezdirmeden sınıfça bir şekilde bir yardım kampanyası tarzında bir şeyler yapılabilir. Bu şekilde etkinlikler yapıyoruz, bu şekilde yardımlaşma bilinci oluşturuyoruz.

Ö7: Bir ortaokul öğretmeni olarak, bir Sosyal Bilgiler öğretmeni olarak her fırsatta öğrencilerimi o toplum bilincini, kültürümüzü, geçmiş tarihimizi, şartlar ve zaman el verdiği müddetçe konuları anlatmaya çalışıyorum. Öğrencilerimde O milli bilinci, o milli ahlaki yerleştirmeye elimden geldiğince gayret ediyorum. Daha çok kendimden örnek vererek, yakın çevremizden örnek vererek, olumlu ve olumsuz boyutlarıyla olaya yaklaşarak hani kültür yozlaşmasının sonuçları nedir? Ne olarak karşımıza çıkıyor veya kendi kültürümüze, kendi değerlerimize sahip çıktığımızda nasıl bir dünya bizi bekliyor. Bunları özellikle kıyaslama yaparak anlatmaya çalışıyorum. Yani kendimizden derken birisiyle olarak değil genel anlamda toplumumuz anlamında toplumsal anlamda kendimizi örnek vererek geçmişteki yaşam tarzımızı. İşte binlerce yıllık bir kültüre, bir medeniyete sahip bir toplumuz, bir milletiz geçmişteki kültürümüzle günümüzdeki batıya özentisi noktasını karşılaştırarak kazandıklarımızı, kaybettiklerimizi daha çok bu şekilde anlatmaya çalışıyorum ve hangisinde daha karlıyız, hangisinde bizim istediğimiz sonuca bizi götürüyor bunun mukayesesini yapıyoruz daha çok.

Ö8: Bir kere ben söylediğimle yaptığımın aynı olmasına dikkat ediyorum bir öğretmen olarak. Çocuklara bir söz vermişsem bunu mutlaka yerine getiriyorum.

Böyle davranın dediğimde mutlaka ben öyle davranıyorumdur. Bunu yapmaya çalışıyorum. Dürüst olmak gerekir denildiği zaman bunun sadece sözde kalmaması bunu göstermek gerektiğini, işte arkadaşları ile arasındaki paylaşımı, etik değerlerin, ahlaki değerlerin ne olması gerektiğini sınıf içinde oyunla veya sınıfta bunu yapmaya çalışıyorum.

Ö13: Yani bunun bilincini vererek, toplumsal hayattan örnek vererek yapıyoruz. Ama dediğim gibi okul çapında bazen küçük yardımlaşmalar olabiliyor, kampanyalar. Mesela kıyafeti olmayana kıyafet aldırılmıştı daha önceki okullarımda. Almıştık yani hep beraber. Gıda yardımı yapılmıştı mesela Ramazan ayında.

Ö15: Günümüzün örneklerini söylüyorum mesela eskiden pabucu dama atılmak deyimi vardı. Onun ne olduğunu çocuklara söylüyoruz işini düzgün yapmayan ustaların Pabucunun dama atıldığını ve onun pabucunu dama gören insanların o ustanın mallarının kötü olduğunu oradan alışveriş yapmadığını günümüzde bu sistemin meslek odaları şeklinde işlediğini öğrencilerimize gösteriyoruz.

Ö19: Sınıflarda biz örnek hayatlar okuyoruz mesela örnek kişilerin hayatını okuyarak bunu çocuklara örnekler gösteriyoruz ya da yaptığımız her davranışta doğrunun ne olduğunu söylüyoruz, yanıştan örnek vermeden bu önemli sadece örnek olabiliyoruz ki okulda. Padişahların işte devlet büyüklerinin davranışlarında bunları gösteriyoruz işte adalet mesela Fatih Sultan Mehmet'in kadı ile olan konuşması var suçlanması var hatta haksız çıkması var. Ki adaletin ne olduğunu çok güzel örneklerle anlatıyoruz.

Ö11 değerlerimizin önemini çocuklara daha iyi aktarmak ve dikkat çekmek adına yaptığı bir uygulamayı şöyle aktarmıştır:

Ö11: Yine bir Çanakkale geçen gün 18 Mart yakın bir tarih olduğu için benim Enveriye şapkaları vardır 2 tane 3 tane biz burada Sosyal Bilgiler öğretmenleri olarak Enveriyeleri takıp derslere girdik, 18 Mart'ta çocukların dikkatini çekti. Hocam bu nedir falan. Hani Kemal Sunal filmlerinde falan gördüğümüz, evet dedim o dönemin şapkaları ama bu şapkanın bir özelliği daha var. Çanakkale Savaşını kazanan şehitlerimizin, gazilerimizin taktığı şapka onurla takıyoruz biz de bunu dedik ve o gün o değerleri kazandırabilmek adına vatan millet sevgisi değerlerini kazandırabilmek adına gün boyunca o şapkalarla dolaştık mesela örnek veriyorum tabi bunlar birer örnek, belki basit örnekler ama çocuklara bu şekilde örnek

olabileceğimizi düşünüyorum çok farklı göstererek örnek olabileceğimizi düşünüyorum olayın çok boyutluluğunu aktarmamız açısından.

4.1.6. Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular

4.1.6.1. Ahilik Sisteminin Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alması

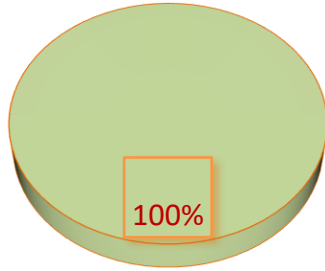
Kategorisi ve Elde Edilen Bulguların Analizi

Bu kategori altında Sosyal Bilgiler Öğretmenleri ile yapılan görüşmelerde *Sosyal Bilgiler programında Ahilik yer almakta mıdır?* ve *Sosyal Bilgiler müfredatında Ahilik konusunu yeterli bulmakta mısınız?* ve *Daha fazla neler yapılabilir?* soruları sorulmuş ve elde edilen veriler analiz edilmiştir.

4.1.6.1.1. Sosyal Bilgiler Programında Ahilik Yer Almakta Mıdır? Sorusu ve Elde Edilen Bulguların Analizi

Öğretmenler ile yapılan görüşmelerde *Ahilik Sisteminin Sosyal Bilgiler Öğretim programında yer alması* kategorisi altında *Sosyal Bilgiler programında Ahilik yer almakta mıdır?* sorusu sorulmuş ve elde edilen veriler analiz edilmiştir. (Şekil 3).

Şekil 3: Sosyal Bilgiler Programında Ahilik Yer Almakta Mıdır?

Sosyal Bilgiler programında Ahilik yer almakta mıdır? sorusuna bütün öğretmenler *yer almaktadır* cevabını vermişlerdir. Öğretmenlerin görüşlerine dair alıntılara aşağıda yer verilmiştir:

Ö1: *Sosyal Bilgiler programında Ahilik konusu yer almaktadır. Özü olarak Ahilik bölümü yok ama bir kazanımımız var 7. sınıfta.*

Ö2: *Ahilik konusu yer almaktadır.*

Ö3: *Az yer alıyor. Sadece değiniyoruz. 7.sınıfta var.*

Ö4: Var. 1 ünitenin 2-3 saati.

Ö5: Sınıf düzeyi programlarda yer alıyor. 7. sınıfların konuları içerisinde yer alıyor. Ama diğer konularda direkt Ahilik yer almıyor.

Ö6: 7 sınıfta olabilir. 7 sınıfta az vardı diye hatırlıyorum.

Ö7: Şu an ki 7.sınıfların müfredatını bilmiyorum. Ama daha önce vardı Ahilik teşkilatı yanlış hatırlamıyorsam.

Ö8: Evet yer almaktadır. 7. Sınıf konuları içerisinde yer alıyor. Çok kısa yer alıyor. Meslekleri anlatırken işte geçmişte Selçukluda böyleydi, Osmanlıda böyleydi şeklinde çok kısa yer alıyor.

Ö9: Alır. Çok değil, yani Ahilik çok fazla yer almıyor.

Ö10: Tabii ki 6. sınıf müfredatında 7. sınıf müfredatında Ahilik konuları var. Şimdi 6 sınıfta ta Orta Asya'dan başlayan süreç Ahi Evran hazretlerinin Anadolu'ya gelişiyle olan o süreç var.

Ö11: Ahilik teşkilatının daha çok küçük yazılarla aktarıldığını görüyoruz okuma parçalarında. Bir bölüm olarak var ama kazanım olarak maalesef yok çok küçük bir alanda diyelim yani 1-2 sayfayı geçmeyecek şekilde.

Ö12: Var. Ya Anadolu Selçuklu ve Selçuklu Devletini anlatırken bunu anlatıyoruz. Zaten Osmanlının da kuruluşundaki ana nübüvvet bu Ahilik Teşkilatıdır. O yüzden Osmanlıyı da Anadolu Selçuklu Devletini de anlatırken anlatıyoruz.

Ö13: Yer alıyor. 7.sınıflarda Ahilik geçiyor. Hatta onun devamında Lonca teşkilatı geçiyor. İkisi beraber.

Ö14: Yer almaktadır tabii.

Ö15: Kitaplarda Ahilik geçiyor yer alıyor yaklaşık 1 dakika kadar yer alıyor.

Ö16: 7. sınıflarda Osmanlı konusunun içerisinde var. Çok yoğun bir Ahilik anlatımı yok hani maksimum bir ders saati ya da iki ders saati diyeyim.

Ö17: Evet Ahiliği anlatıyoruz. Çok fazla değil aslında mesela 7. sınıflarda mesleki eğitim konusu var orada Ahi teşkilatını anlatıyoruz. Yine bazı kaynaklarda Ahilik teşkilatını, Ahi mantığını örnek veriyor ama çok fazla değil yani.

Ö18: *Biraz az evet. Yani 5. ve 6. sınıfta ufak. Hatta 5 sınıflarda yok sanki hocam. 5 sınıfta anlattım şöyle şehrimiz dersi var seçmeli onun için de bir bölümde anlattım bunu. Onun dışında 6. sınıfta var. Kitapta yer alıyor kısa bir şekilde.*

Ö19: *Var. 7 sınıflarda var. Çok fazla yok sadece bir konuda Ahilik Teşkilatı ve Lonca Teşkilatı gibi geçiyor, ki Ahi Evran'ın kurduğu geçiyor, bir konu bulunmaktadır.*

4.1.6.1.2. Sosyal Bilgiler Müfredatında Ahilik Konusunu Yeterli Bulmakta Mısınız? Sorusu ve Elde Edilen Bulguların Analizi

Öğretmenler ile yapılan görüşmelerde *Ahilik Sisteminin Sosyal Bilgiler Öğretim programında yer alması* kategorisi altında *Sosyal Bilgiler müfredatında Ahilik konusunu yeterli bulmakta mısınız?* sorusu sorulmuş ve elde edilen veriler analiz edilmiştir. (Tablo 9).

Tablo 9: Sosyal Bilgiler Müfredatında Ahilik Konusunu Yeterli Bulmakta Mısınız? Sorusuna İlişkin Oluşturulan Kodlamalar

Kategori	Kodlar	Katılımcılar	f
Ahilik Sisteminin Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alması	Yeterli	Ö10, Ö13, Ö14,	3
	Yetersiz	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö11, Ö12, Ö15, Ö16, Ö17, Ö18, Ö19	16
Toplam	2	19	19

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin *yeterli* koduna dair görüşlerine aşağıda yer verilmiştir:

Ö10: *Sosyal ve Ekonomik hayat ünitesinde hem Ahilik hem de lonca teşkilatı ayrı ayrı değerlendiriliyor şu meslek edindirme kurumları falan var ya onları anlatırken mesela değindiğimiz bir konu. Onunla ilgili mesela uygulama olarak ne yapılabilir ben onun derdindeyim. Teorik bilgi olarak zaten gerekeni veriyorsun müfredat gereği.*

Ö13: *Yeterince yer aldığını düşünüyorum. Ben şahsen yeterli buluyorum.*

Ö14: Çağ ve dönem olarak evet yeterli bulmaktayım. Zaten sarmal yaklaşımın benimsendiği bir sistem var 6.sınıfı tamamlayan ve daha ayrıntıya inen bir 7.sınıf söz konusu.

Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin yetersiz koduna dair görüşlerine aşağıda yer verilmiştir:

Ö3: Yeterli değil bence. Daha ayrıntılı olabilir.

Ö5: Muhakkak yeterli bulmuyorum.

Ö8: Çok yeterli diyemem ama konu ile bağdaştırma anlamında anlatılmış örneğin meslekler anlatılırken işte geçmişte de bu şekilde vardı şeklinde var.

Ö9: Bulmuyorum ama ben zaten gereken şeyi yapıyorum. Benim konum oraya geldiğinde mutlaka en az 1 dersimi o konuya verirdim sınavda da onunla ilgili sorular sormaya çalışırdım.

Ö11: Maalesef yeterli bulmuyorum.

Ö12: Yani az önce söylediğim gibi günümüze ilişkin de günümüzle de ilişkilendirilebilecek bir şekilde Ahilik Teşkilatının değerlerinin günümüzdeki örneklerle de ilişkilendirilerek anlatılması gerekiyor.

Ö15: Ben bunu yeterli bulmuyorum.

Ö17: Biraz daha tam olarak içeriğinin ne olduğunu, içeriğini biraz daha fazla verebiliriz aslında.

Ö18: Yeterli değil bu kadar olmamalı.

Ö19: Yeterli bulmuyorum açıkçası.

Öğretmenler genel olarak Sosyal Bilgilere ayrılan 3 saatlik sürenin az olduğunu, konuların çok olması nedeniyle detaylı işleyemediklerini dile getirerek Ahilik sistemini müfredatta yeteri kadar yer almadığını dile getirmiştir. Öğretmenlerin görüşlerine dair alıntılara aşağıda yer verilmiştir:

Ö1: Bir öğrenci Osmanlı Tarihi veya Anadolu Selçuklu tarihini öğreniyorsa Ahi teşkilatını zaten bilmesi gerekir bilmez ise zaten o tarihin bir anlamı olmaz çünkü Osmanlı Devleti'nin padişahları Anadolu Selçuklu Devleti'nin padişahları o dönemlerde Ahiliğin gücünü arkasına aldıkları için o kadar güçlü ve uzun yıllar

yaşayabilmişlerdir. O yüzden bunlara değinmemiz gerekiyor. Değiniyoruz da. Fakat Müfredat olarak çok yeterli olduğunu söyleyemem.

Ö2: Yeterli değil. Yıllardan beri Sosyal Bilgiler müfredatı konuları yetişmiyor ve bu da yetişmiyor, daha da arttırılabilir.

Ö4: O kadar çok konu var ki ancak yetiyor. Sosyal Bilgiler kitabının içini doldurmuşlar. Sosyal Bilgiler ders süresi az, ancak 3 saatlik bir program koymuşlar O da o kadar.

SÖ6: Şöyle bir şey elbette ki hani dersin süresi yetmiyor. 3 ders saati az geliyor mesela daha fazla şey anlatılabilecekken biz kestire kestire anlatmak zorunda kalıyoruz. Yani zaman sıkıntısı oluyor dolayısıyla üç ders saati yetmiyor.

Ö7: Kesinlikle bulmuyorum. Zaten Sosyal Bilgiler dersine ayrılan 3 saatlik zaman kesinlikle yeterli değil. Bunun en güzel kanıtı müfredatın daraltılması. Yani zaman az müfredat çok. Yani demek istediğim o 3 saatlik süre aslında müfredata yetmiyor hiçbir şekilde.

Ö16: Bence yeterli değil tabii ki ama ders saatleriyle de paralel bence.

4.1.6.1.3. Sosyal Bilgiler Müfredatında Ahilik Konusuna Yönelik Daha Fazla Neler Yapılabilir? Sorusu ve Elde Edilen Bulguların Analizi

Öğretmenler ile yapılan görüşmelerde Ahilik Sisteminin Sosyal Bilgiler Öğretim programında yer alması kategorisi altında Ahilik konusuna yönelik daha fazla neler yapılabilir? sorusu sorulmuş ve elde edilen veriler analiz edilmiştir (Tablo 10).

Tablo 10: Ahilik Konusuna Yönelik Daha Fazla Neler Yapılabilir? Sorusuna İlişkin Oluşturulan Kodlamalar

Kategoriler	Kodlar	Katılımcılar	f
Ahilik Sisteminin Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alması	Süre artırımı	Ö1, Ö2, Ö4, Ö7	4
	Hikâyelendirme Tekniği	Ö3, Ö18	2
	İçerik artırımı	Ö3, Ö17	2
	Diğer sınıf düzeylerinde anlatım	Ö5, Ö8	2
	Gezi Yöntemi	Ö10, Ö19	2
	Örnek olay ile kavratma	Ö13, Ö15	2
	Etkinlik	Ö16, Ö18	2
	İçerisindeki değerlere önem verme	Ö11	1
	Müze ziyaretleri	Ö6	1
	Görsel artırımı	Ö18	1
	Seçmeli ders	Ö1	1
	Diğer konularla ilişkilendirme	Ö2	1
Toplam	12	21	21

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin vermiş oldukları cevaplara göre 12 farklı toplamda 21 tane kod oluşturulmuştur (Tablo 10). Öğretmenler Ahilik sisteminin programda yer almasına yönelik daha fazla *süre artırımı* ($f=4$), *hikâyelendirme tekniği* ($f=2$), *içerik artırımı* ($f=2$), *diğer sınıf düzeylerinde anlatım* ($f=2$), *gezi yöntemi* ($f=2$), *örnek olay ile kavratma* ($f=2$), *etkinlik* ($f=2$) yapılabileceğini ifade etmişlerdir.

Öğretmenler Ahilik sisteminin programda yer almasına yönelik en fazla *süre sıkıntısı* ($f=4$) çektiklerini dile getirmişlerdir. Sosyal Bilgiler ders saatine ayrılan sürenin arttırılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Aşağıda Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin *süre artırımı* koduna dair görüşlerine yer verilmiştir:

Ö1: *Aslında genel itibarıyla sadece Ahilikten değil de Osmanlı tarihini ve Anadolu Selçuklu tarihine ayrılan zamanın yeterli olduğunu düşünmüyoruz. Yani 600 yıllık bir tarihten bahsediyoruz Osmanlı tarihinden, bize diyorlar ki 1-1.5 buçuk ayda bu tarihi bitirmeniz gerekiyor. Yani çok kısa bir süre şimdi bu kısa sürede ben 600 yıllık bir tarihi nasıl bitirebilirim bir öğretmen olarak ve öğrencilere hangi kazanımları vereceğim o yüzden de dersin süresinin arttırılması gerekiyor.*

Ö2: Yıllardan beridir Sosyal Bilgiler dersinin müfredat konuları yetişmiyor ve bu da yetişmiyor, daha da arttırılabilir.

Ö4: Şu şartlarda yapılamaz. Şu şartlarda yapılması biraz zor. Ders saati daha fazla olması gerekiyor, imkanların daha fazla olması gerekiyor. Tarih ile coğrafyanın ayrılması gerekiyor. Tarih dersi ayrı, coğrafya dersi ayrı bu şartlarda koştur koştur zaten konuları yetiştirmeye çalışıyoruz ki o da çok zor.

Ö7: Müfredata uyumlu bir şekilde Sosyal Bilgiler dersinin ve inkılap tarihi dersinin süresi ve saati arttırılabilir. Olması gereken bu. Yani arttırıldığında daha verimli bir süreç yaşanabilir. Her anlamda öğrencilerin kazanım elde etmesi noktasında. İşte Ahilik teşkilatından bahsettik en azından Ahilik teşkilatı gibi kültürel değerlerini tanıma kendi tarihini daha ayrıntılı bir şekilde öğrenme imkanına kavuşacaklardır.

Öğretmenler Ahilik konusuna daha fazla değinilmesine yönelik içeriğin arttırılması ve derslerde verimin arttırılmasına yönelik faaliyetlerde bulunulabileceğini aktarmışlardır. Aşağıda öğretmenlerin görüşlerine dair alıntılara yer verilmiştir.

Ö3: Konu 1-2 saatlik bir konu. Hatta bazen bir haftaya yayıyoruz. Daha ayrıntılı anlatılabilir. Daha güzel örneklendirmelerle ve örnek olaylarla öğrenciye kavratılabilir. Örnek olay çok önemli. Mesela hikayeleştirip, küçük küçük hikayelerle öğrencinin o durumu anlaması oradaki o değerleri kavraması için mantıklı olur diye düşünüyorum. Öğrenci örnek olayı unutmaz kolay kolay.

Ö15: Daha fazla bunun sayfa sayısı artırılabilir, daha fazla örnek verilebilir. Ahiliğin Nasıl Anadolu'ya geldiğini Ahi Evran dan önce bu sistemin Orta Asya'da nasıl işlediği gösterilebilir açıklamalar, daha fazla olabilir.

Ö17: Biraz daha tam olarak içeriğinin ne olduğunu, çok yüzeysel geçmek değil de galiba o daha çok maneviyatı ön planda bir teşkilatlanma yapısı, biraz daha içeriğini daha fazla verebiliriz aslında. Birçok konuyla bağlantı kurulabilir yani. Ahilik hani o kardeşlik mantığı ile.

Ö18: Neler yapılabilir kitaplar açısından düşündüğümde görseller çok daha fazla kullanılabilir. Çocukların çok öyle ilgisini çekiyor çünkü çok inceliyorlar o tür resimleri, görseller artırılabilir daha çok hikâye o döneme ait kullanılabilir, etkinlik olabilir ünite değerlendirme sorularında bile bu konuyla ilgili soru yok neredeyse

yani. Hani önem verildiğini gösteren en azından sorularda yer alabilir. Kazanım açısından daha fazla zaman ayrılabilir.

Öğretmenler Ahilik konusuna daha fazla değinilmesine yönelik öğrencilerin dışarı müze ziyaretleri, gezi vb. faaliyetler ile daha fazla etkileşim içerisinde olması gerektiğini ifade etmişlerdir. Aşağıda Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin görüşlerine dair alıntılara yer verilmiştir:

Ö10: Onunla ilgili mesela uygulama olarak ne yapılabilir ben onun derdindeyim. Teorik bilgi olarak zaten gerekeni veriyorsun müfredat gereği. Ne yapılabilir uygulama olarak mesela bir meslek öğrenebileceği, herhangi bir mesleği öğrenebileceği, herhangi biri ile anlaşabilirsin.

Ö16: Yani buna yönelik dışarıda ekstra etkinlik yapılabilir. Hani çocuklarla da sosyal yardım projeleri belki tarzı şeyler hani aklıma gelen ilk o sen söyleyince sosyal yardım projelerinde bu tarz bir eğitim verilebilir belki davranış değiştirme açısından düşünüyorum ben tabi.

Ö19: Ahilik sisteminin tanıtılması için yapılabilecek en güzel şey gezip yaşayarak öğretmek için bol bol gezi yapabilmeliyiz. Öğrencileri tutup da ne yapmalıyız diyelim ki bir esnafı ziyaret edebilmeliyiz.

Öğretmenlerin diğer görüşlerine dair alıntılara aşağıda yer vermiştir:

Ö5: Mesela sadece 7. sınıf düzeyinde değil de 5 6 ve 8. sınıf düzeylerine de yayılabilir.

Ö6: Aslında biz İstanbul'dayız. Normalde İstanbul tarihi bir şehir ve çocukları müzelere götürme tarihi yerleri gezdirme açısından mesela daha uygun. Yapılabilir İstanbul'da. Yani böyle daha fazla görerek, yaşayarak öğrenciler öğrenirse daha kalıcı olacağını düşünüyorum.

Ö8: Daha uzun anlatılabilir. Daha uzun konu olarak anlatılabilir. Örneğin 6.sınıfta Selçuklu konuları var orada daha geniş yer verilebilir. 7.sınıfta da bunun devamı şeklinde meslekler de eklenebilir. Bağdaştırarak yani küçükken bunun nasıl olduğunu öğrenip, 7.sınıfta da bunu mesleklerle bağdaştırılarak anlatılması daha uygun olur diye düşünüyorum.

Ö11: Buna yönelik çözüm önerilerim şu şekildedir. Yani burada sadece Ahiliği övmek adına değil, Ahiliğin aktarmaya çalıştığı değerleri anlatmak adına bir şeyler

yapılabileceğini düşünüyorum. Yani Ahiliği tamam anlatalım eyvallah. Ama mevzu sadece Ahiliğin anlatılması değil orada anlatmaya çalıştığımız esasında değerler, değerleri aktarmaya çalışıyorsak da tamam bunun başlangıcı Ahilik olabilir. Buna bir değinirsek Ahiliğin esas aktarmaya çalıştığı değerlere daha fazla yoğunlaşırsak daha faydalı olacağı kanaatindeyim.

4.1.7. Yedinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

4.1.7.1. Ahilik Sistemindeki Değerlerin Aktarılma Süreci Kategorisi ve Elde Edilen Bulguların Analizi

Bu kategori altında Sosyal Bilgiler Öğretmenleri ile yapılan görüşmelerde *Ahilik Sistemindeki Değerlerin Aktarılması Sürecinde yaşadığınız zorluklar var mıdır? Nasıl zorluklar yaşıyorsunuz?* soruları sorulmuş ve elde edilen veriler analiz edilmiştir. (Tablo 11).

Tablo 11: Ahilik Sistemindeki Değerlerin Aktarılması Sürecine Yönelik Oluşturulan Kodlamalar

Kategori	Kodlar	Katılımcılar	f
Ahilik Sistemindeki Değerlerin Aktarılması Süreci	Zorlananlar	Ö3, Ö8, Ö11, Ö12, Ö16, Ö19	6
	Zorlanmayanlar	Ö1, Ö2, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö9, Ö10, Ö13, Ö14, Ö15, Ö17, Ö18	13
Toplam	2	19	19

Öğretmenler ile yapılan görüşmelerden elde edilen verilere göre Ahilik sistemindeki değerlerin aktarılma sürecinde *zorlananlar* ($f=6$) ve *zorlanmayanlar* ($f=13$) kodları oluşturulmuştur (Tablo 11).

Öğretmenlerin *zorlananlar* koduna dair görüşlerine aşağıda yer verilmiştir:

Ö3: Aslında zorluk yaşıyoruz. İnsanlarda ve çocuklarda değerlerin önemi gittikçe düşmektedir. Toplumumuzda değerlerin önemi gün gittikçe düşmektedir ve bu da öğrenciye yansımaktadır. O değerleri kavratmak bazen zahmetli olabiliyor. Öğrenci size ne karışma gibi davranışlarda bulunabiliyor. Yaptığınız şeylerin karşılığını

alamıyorsunuz bazen. Yerleşmiyor. Sadece okulda verilen eğitim yeterli değil, ailenin ve çevrenin etkisi de çok büyük.

Ö8: Şimdi bazı şeyler havada kalıyor ne yazık ki. İşte şunu öğretiyoruz. Evet bir insan mesleğinde dürüst olmalı, haram yememeli, şunlar bunlar olmalı ama günümüzdeki meslekler ile kıyaslandığı zaman işte 10 kat fazlasına satabiliyor. Çocuk rahat bir şekilde bunu diyebiliyor. Günümüz ile çelişiyor. Toplumun değişmesi gerekiyor. Bunun için de ailelerin öncelikle veya şu olabilir esnafları denetleyen kuruluşlar bunların üzerinde çok durabilirler. Değerler eğitimi konusunda mesela işte Osmanlıda yapılan pabucun dama atılması günümüzde de farklı şekilde olabilir. Ne bileyim yani bunlar uygulanabilir. Esnaf odaları bunu çok daha rahat denetleyebilir diye düşünüyorum. Ahlaki kurallara uymakta, bunları da getirebilirler. Sadece ekonomi kısmına değil bunun yanında ahlaki değerlere alıcı-satıcı arasında, müşteriler arasında bunlar uygulanıyor mu? Mesleki etik değerlere uyuyor mu? Mesleği gerçekten toplum yararına mı yapılıyor bunları denetlemeli diye düşünüyorum. Küçüklükten beri bu bilincin oluşturulması gerekiyor.

Ö11: Dediğim gibi zorluklar şu şekilde oluyor. Biz bütünsel olarak bakmalıyız olaya sadece Sosyal Bilgiler öğretmeni değil, Türkçe öğretmeni, Matematik öğretmeni, Fen bilgisi öğretmeni değerler aktarımında bunların farkında olup buna göre hareket etmeleri öğrenciye rol model olmaları konusunda önemli olduğunu düşünüyorum. Bütün öğretmenler arasında bir birlik olması gerektiğine kesinlikle katılıyorum. Bir de sadece okulda mı olması gerekiyor buna bakmamız lazım, hayır aile, çevre buna bir örnek teşkil etmeli yine onlar da çocuklarına rol model olmak zorundalar.

Ö12: Bazen yaşayabiliyoruz. İşte çocuklara çok, işte yüzyıllar öncesinden olan bir şey olduğu için bu kavramları anlatmakta bazen zorluk çekebiliyoruz. İşte usta-çırak, kalfa-yamak ilişkisi içerisinde gidiyor, işte yamak nedir falan? Bu tarz şeyleri anlamakta zorluk çekiyor. Bugün mesela bizim gençliğimizde, çocukluğumuzda çırak olarak birinin yanına girerdik. İşte onu öğrenirdik yaz aylarında falan ya şimdiki çocukların öyle bir durumu söz konusu olmadığı için, o tarz kavramları anlatmakta biraz zorluk yaşayabiliyoruz.

Ö16: Şey var tabii. Çok soyut gitmek zorundayız, kalabalık sınıflar var. Belki hani daha az olsa 1-2 esnaf ziyaret etsek Ahilik konusunda onlardan bir fikir alsak daha kalıcı olabilir ama tabii bizim de dezavantajımız sayı çok fazla, ders saati az.

Ö19: Çocukların bunları anlamakta zorluk çektiklerini düşünüyorum. Yani sadece teorik olarak anlatıyoruz ya da videolarla. Sadece anlatıyoruz ama işte anlatırken çeşitli metotlar kullandığımız zaman çocukları daha böyle canlandırdığımızda daha çok hoşlarına gidiyor gerçekten daha güzel biliyorlar örnek olaylarla anlatılabilir, örnek yaşantılarla anlatılabilir kendi hayatlarından çocuklar olayları bize anlattıklarında daha güzel oluyor ya işte var mı hayatınızda böyle örnek diyoruz? Söylediklerinde işte o ileride bizde böyle öğreniyoruz, daha kalıcı oluyor.

Öğretmenlerin zorlanmayanlar koduna dair görüşlerine aşağıda yer verilmiştir:

Ö1: Yok zorluk yaşamıyorum niye yaşamıyorum çünkü öğrenciler bu değerlerle geliyorlar zaten biz her ne kadar batılılaşmaya çalışan bir medeniyet olsak da biz aslında doğuluyuz yani Avrupa'ya baktığımızda biz doğuluyuz bizim değerlerimiz farklı.

Ö2: Zorluk yaşamıyorum öyle bir sıkıntı yok.

Ö4: Yok. Bir zorluk yaşamıyorum.

Ö5: Yani zorluklar yok dediğim gibi hani eğer kararlar alındıktan sonra yapılıyorsa çocuklarda bu bilinç oluştuğu zaman onlar da mutlu oluyor bu tür çalışmalarla.

Ö6: Bir problem yaşamıyorum.

Ö7: Anlatırken yaşadığımız herhangi bir zorluk yok. Anlaşılabilir bir konu. Çok karmaşık bir konu değil. Yani çocukların anlayabileceği bir seviyede bir konu. Dürüstlük, arkadaşına karşı da dürüst olması gerekiyor çocuğun, dışarıdaki birine de ailesine karşı da. Bu bir kültürün unsuru yani yaşamın bir parçası olduğu için anlatılabilmesinde bir sıkıntı yok aslında.

Ö9: Yani çok kolay aslında esnafa bakın dediğimde neler düşünüyorsunuz esnafı ilgili dediğimde çocuklar işimi kolaylaştırıyorlar. Esnaf ile ilgili hepsi, yani çoğu iyi şeyler söylemiyor. Ahi teşkilatı olsaydı bunların olmayacağını anlatıyorsun bunun üzerinden yürüyorsun. Aslında çok kolay oluyor esnaf senin işini kolaylaştırıyor.

Ö10: Şimdiye kadar yok. Onları aktarırken herhangi bir sıkıntı olmuyor. Zaten bu onların yaşadığı değerler olduğu için, çoğunun zaten yaşadığı değerler ya da gösterdiği değerler olmasından dolayı anlatmakta zorluk çekmiyoruz. Kesinlikle.

Ö13: Yok çok kolay anlatıyorum. Bir zorlukla karşılaşmadım şimdiye kadar. Çocukların kolay anladığı konulardan birisidir.

Ö14: Aktarıırken şu ana kadar herhangi bir zorlukla karşı karşıya kalmadım.

Ö15: Yok pek bir zorluk yaşamıyorum. Zaten sayfa az yer tuttuğu için üzerinde çok fazla duramıyoruz.

Ö17: Yok hayır.

Ö18: Yok hayır yani çocukların da çok ilgisini çektiğini fark ediyorum hatta. Bu açıdan zorlanmıyorum.

4.1.8. Sekizinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

4.1.8.1. Ahilik Sistemine Yönelik Farkındalık Kategorisi ve Elde Edilen

Bulguların Analizi

Bu kategori altında Sosyal Bilgiler Öğretmenleri ile yapılan görüşmelerde *Öğrencilerde Ahilik bilinci oluşturmak için neler yapılabilir?* ve *Siz neler yapıyorsunuz?* soruları sorulmuş ve elde edilen veriler analiz edilmiştir.

4.1.8.1.1. Öğrencilerde Ahilik Bilinci Oluşturmak İçin Neler Yapılabilir? Sorusu ve Elde Edilen Bulguların Analizi

Öğretmenler ile yapılan görüşmelerde *Ahilik sistemine yönelik farkındalık* kategorisi altında *Öğrencilerde Ahilik bilinci oluşturmak için neler yapılabilir?* sorusu sorulmuş ve elde edilen veriler analiz edilmiştir (Tablo 12).

Tablo 12: Öğrencilerde Ahilik Bilinci Oluşturmak İçin Neler Yapılabilir? Sorusuna Yönelik Oluşturulan Kodlamalar

Kategori	Kodlar	Katılımcılar	f
Ahilik Sistemine Yönelik Farkındalık	Gezi	Ö8, Ö11, Ö13, Ö14, Ö15, Ö16	6
	Farkındalık oluşturma	Ö3, Ö11, Ö12, Ö17	4
	Ödevlendirme	Ö2, Ö8, Ö18	3
	Ailelerin bilinçlendirilmesi	Ö1, Ö19	2
	Örnek olay üzerinden anlatım	Ö5, Ö18	2
	Canlandırma	Ö2, Ö7	2
	Kıyaslama	Ö19	1
	Örnek kişiler üzerinden anlatım	Ö3	1
	Materyal kullanımının arttırılması	Ö6	1
	Tutarlılık	Ö9	1
Toplam	10	23	23

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin vermiş oldukları cevaplara göre 10 farklı toplamda 23 tane kod oluşturulmuştur (Tablo 12). Öğretmenler öğrencilerde Ahilik bilinci oluşturmaya yönelik *gezi* ($f=6$), *farkındalık oluşturma* ($f=4$), *ödevlendirme* ($f=3$) kodlarını daha fazla tercih etmişlerdir.

Öğretmenler, öğrencilerde Ahilik bilincinin oluşmasında en fazla *gezi* ($f=6$) yönteminin kullanılabileceğini ifade etmişlerdir (Tablo 12). Aşağıda Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin *gezi* koduna dair görüşlerine yer verilmiştir:

Ö8: *İşte öğrenciler gezdirilebilir. Gezdirilebilir, yaşatabilirler, çevrenizde bunlara uygun olan esnaflar varsa bunlarla görüştürülebilir. Yaşamın içerisinde uygulanarak yürütülürse daha iyi örnek olur diye düşünüyorum.*

Ö11: *Yani bunun çok güzel örnekleri Anadolu'nun farklı yerlerinde uygulanmakta. Örneğin daha çok Konya'nın bulunduğu civarda Ahilik teşkilatıyla ilgili yapılan etkinlikler olduğunu oradaki görevli arkadaşlarımızdan öğreniyoruz. İstanbul'da ne yapılabilir, tabi İstanbul her memleketten gelen insanların bir arada bulunduğu bir şehir olduğu için ortak bir yola çıkarak bir paydada buluşabileceğimiz etkinlikler düzenlenmeli diye düşünüyorum. Sınıf içerisinde birçok kültürel etkinlik düzenlenebilir, sınıf dışında kültürel geziler düzenlenebilir veya işte sınıf içerisinde bu konularda uzman kişiler çağrılarak bilgiler aktarılabilir diye düşünüyorum.*

Ö13: *Yani dediğim gibi bunu yaşatmak lazım, hissettirmek lazım. Mesela bir meslek kuruluşuna götürülebilir çocuk. İşte atıyorum mesela bakkallar odasına götürülüp, tabi bu okulun yakınında varsa tabi uygun olursa veya yakında bir meslek kuruluşu olabilir. Ona götürülür, ona yerinde görmesi sağlanabilir. Ya da bu olmazsa eğer pandemi sebebiyle 3D internet siteleri var. Sanal gezi yaparak da bu gösterilebilir.*

Ö14: *O bilinç ve farkındalık için işte derslerimizi bir araç olarak kullanıyoruz. Bunları aktarmak için kullanıyoruz ama tabii ki daha böyle bazı noktalarda çocukları daha dışarıya sahaya indirebilirsek çok daha verimli olur. Mesela bu kültürlere ait müzelerin gezilmesi sırasında da onlara değinilebilir. Bu noktada daha aktif projeler yapılabilir daha sahaya indirerek Osmanlı'yı ya da Selçukluları anlatan objelerin bulunduğu yerlere geziler düzenlemek gibi. Orada da sahayı gezerken de o tema işlenebilir.*

Ö15: *Okulun çevresindeki esnaflarla birebir görüşülebilir veya onlarla görüşme yaptırılabilir. Esnaf ziyaretleri yaptırılabilir, esnafların bu konuda bilgi vermesi*

sağlanabilir. Mesela birisi fırıncının yanına gönderilir birisi işte pidecinin, börekçinin, birisi ayakkabıcı ustasının yanına gönderilir. Okulun çevresindeki Ticarethanelerden bu konuda yararlanabilir.

Ö16: Yani çok fazla bir şey yok aslında dediğim gibi ders içinde olabildiğince konuşup ders dışında da çeşitli etkinlikler yapıyorduk pandemiden önce işte tiyatroya, sinemaya gidip müze gezisi, bunları pandemiden önce her sene yapmaya çalışıyorduk açıkçası. Daha çok böyle 5. ve 6. sınıf öğrencilerinden iyi not alanları götürmeye çalışıyorduk. Bu da diğer öğrencileri çalışmaya teşvik ediyor. Mesela sınavdan önce eğer ki şu koşulları sağlarsanız geziye gideceğiz dediğimizde bazı öğrenciler daha çok gayret göstermeye çalışıyor en azından. Hem bazen çok oturup da bir analizini yapmadım hiçbir zaman ama notların böyle hafif bir tık yükseldiği oluyor. Mesela Çanakkale ile ilgili bir film çıktı diyelim, onu mesela 8. sınıf çocuklarına götürmeye çalışıyorum. Eğer konuların içinde yeni çıkan bir film ile paralel bir konumuz varsa o sınıfları götürmeye çalışıyorum.

Öğretmenler Ahilik bilinci oluşturmak için öğrencilerin bu konulara karşı ilgisinin uyandırılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Buna yönelik öğrencilere karşı farkındalık oluşturulması gerektiğini ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin farkındalık (f=4) koduna dair alıntılara aşağıda yer verilmiştir:

Ö3: Okullarda afişler asılabilir sürekli göz önünde bulunsun diye. Öğrencilere seminerler verilebilir. Bu davranışları sergileyen öğrenciler ön plana çıkarılabilir. Çevreden olumlu örnekler getirilip onlara anlatılabilir.

Ö11: Sınıf içerisine bu konularda uzman kişiler çağrılarak bilgiler aktarılabilir diye düşünüyorum.

Ö12: Yani işte onu söylediğim gibi, insan kendi yararına olmaya hiçbir şeyi hayatına sokmaz. O yüzden ticarete dayanışmanın, dürüstlüğün ne gibi yararlar sağladığının anlatılması gerekiyor çocuklara. Kendisine bir yararı olduğunu gördüğü zaman, düşündüğü zaman onu sahiplenir.

Ö17: Şimdi bu bahsettiğimiz işte dürüstlük, eşitlik, adalet, yardımlaşma kavramlarını bunların oluşturulabilmesi için tek başına Sosyal Bilgiler dersi ile yapılabilecek bir şey değil. Bence okulda da yapılabilecek bir şey değil aynı zamanda belki Medya araçlarından tutun belki yetişkinlere de bununla ilgili bir şeyler verilebilir. Bu

bahsettiğimiz kavramlar çok önemli kavramlar ama çok yeterince verilmediğini düşünüyorum ben.

Öğretmenler somutlaştırma ve canlandırmalar yapılarak Ahiliğe yönelik bilinç oluşturulabileceğini ifade etmişlerdir.

Ö2: *Geçmişe yönelik bir fon oluşturup o duygular verilebilir. Ahilik güzel bir şey ekonomik hayat, ticari hayat, rekabet ve o dönemdeki ilişkiler her dönemde sıkıntı olabilir ama bugün ile mukayese edildiği zaman o güzelliği görebilirsiniz. Hayali olarak oluşturulabilir, drama bile yapılabilir veya bir slayt koyarsın, çocuklar için canlandırırsın, Ahiliği araştırmaları için ödev verebilirsin, canlandırma da yapılabilir.*

Ö7: *Bununla ilgili farklı yöntemler yapılabilir, canlandırmalar yapılabilir. Bir Ahilik teşkilatında bir uygulamanın sınıf ortamında canlandırması yapılabilir. Ahilik teşkilatı kurallarının ihlal edilmesi durumunda neyle karşılaşabileceği aynı şekilde bir tiyatro ile canlandırılabilir. Yani daha somut örneklerle anlatılabilir. Daha kalıcı olacağına inanıyorum.*

Öğretmenlerin diğer görüşlerine dair alıntılara aşağıda yer verilmiştir:

Ö1: *Değer yargıları, Ahilik teşkilatının değer yargılarının aşılması için genelde aile ön planda olmalıdır. İnsanlar çocuğunu yetiştirirken o değeri vermeli o özgüveni vermeli ve kültürümüzü geleneklerimizi bir şekilde çocuğa öğretmek zorundayız.*

Ö5: *Geçmiş tarihimizden örnekler verilebilir, yaşantımızdan örnekler verilebilir, çevremizden, basından, yayından yapılmış çalışmalardan örnekler verilebilir. Tarihimizde çok güzel örnekleri var mesela yüce İslam dininin içerisinde de bu kavramlar var zaten. İslam dininde de çok güzel örnekler var. Bunlardan yararlanılabilir. Edebiyatımızdan. Bunları bir araya getirince zaten yani eğer bunlar hakkıyla verildiği zaman zaten kâmil insan ortaya çıkar zaten yani.*

Ö6: *Yani o dönemde dediğim gibi biraz önce sizinle de paylaştım o dönemdeki Ahilik teşkilatının temeline özellikle de esnaf ahlakına vurgusu yapılarak bunlar aktarılabilir. Bununla ilgili çok fazla hani video tarzı bir şeyler oluşturulabilir, kısa skeç tarzı bir şey yapılabilir.*

Ö18: *Bu bilinci oluşturmak için konu, onların ilgisini çekecek bir şekilde aktarılabilir mesela. Slaytlarla eskiye dair fotoğraflandırmalarla yapılmış ve eskiye*

dair hikayelerinde içinde bulunduğu hikayeler de çocukların çok ilgisini çekiyor yaşanmış hikâye diyeyim, görseller artırılabilir projelendirilebilir, ödevler verilebilir çocuklara.

Ö19: Örnekleri nasıl? Eskiden nasıl yapılmış? Eskiden toplum nasıldı? Şimdi toplum nasıl? Eski toplum yapısı ile şimdiki toplum yapısı anne babaya saygı büyüklere saygı eskiden nasıldı şimdi nasıl? Aralarındaki fark ne seviyor musun? Sevmiyor musun? Aileni, anneni, babanı falan bunları yapmalıyız.

4.1.8.1.2. Öğrencilerde Ahilik Bilinci Oluşturmak İçin Siz Neler Yapıyorsunuz? Sorusu ve Elde Edilen Bulguların Analizi

Öğretmenler ile yapılan görüşmelerde *Ahilik Sistemine Yönelik Farkındalık* kategorisi altında *Öğrencilerde Ahilik bilinci oluşturmak için siz neler yapıyorsunuz?* sorusu sorulmuş ve elde edilen veriler analiz edilmiştir (Tablo 13).

**Tablo 13: Öğrencilerde Ahilik Bilinci Oluşturmak İçin Siz Neler Yapıyorsunuz?
Sorusuna Yönelik Oluşturulan Kodlamalar**

Kategori	Kodlar	Katılımcılar	f
Ahilik Sistemine Yönelik Farkındalık	Klasik anlatım	Ö2, Ö6, Ö7, Ö15, Ö18, Ö19	6
	Teknoloji kullanımı	Ö4, Ö5, Ö13	3
	Örnekler üzerinden anlatım	Ö4, Ö12	2
	Ödevlendirme	Ö8, Ö9	2
	Değer aktarımı	Ö1	1
	Pekiştireç	Ö3	1
	Etkinlik	Ö11	1
	Materyal kullanımı	Ö14	1
	Gezi	Ö16	1
	Tutarlı Olma	Ö17	1
	Hikâyelendirme	Ö18	1
Toplam	11	20	20

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin vermiş oldukları cevaplara göre 11 farklı toplamda 20 tane kod oluşturulmuştur (Tablo 13). Öğretmenler öğrencilerde Ahilik bilincini oluşturmaya yönelik daha fazla *klasik anlatım* ($f=6$), *teknoloji kullanımı* ($f=3$), *örnekler üzerinden anlatım* ($f=2$), *ödevlendirme* ($f=2$) yöntemlerini kullandıklarını ifade etmişlerdir.

Öğretmenler, öğrencilerde Ahilik bilincini oluşturmak için daha fazla *klasik anlatım* (f=6) yöntemini kullandıklarını ifade etmişlerdir (Tablo 13). Aşağıda Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin *klasik anlatım* koduna dair görüşlerine yer verilmiştir:

Ö2: *Ben başka konularda drama yaptım ama bu konuda zaman yetersiz olduğu için yapamadım. Zaman yeterse yapılabilir. Böylelikle çocuk oynadığı için kalıcı olur ama siz temeli verdiğiniz zaman çocuğun dünyası zengin olduğu için onu çeşitlendirilebilir.*

Ö6: *Ben genel olarak anlatarak geçiyorum. Çünkü daha fazla bir şey yapmaya zamanımız yetmiyor. Zaman sıkıntımız oluyor bazı şeyleri kestire kestire anlatıyoruz.*

Ö7: *Neler yapıyoruz. Az önce de söyledim. Zamanın, müfredatın ve saatin sınırlı olması bizim de yapabileceklerimizi sınırılıyor maalesef. Biz de ancak müfredatı yetiştirme hususunda klasik eğitimle devam ediyoruz. Yani genel olarak sözlü anlatım tarzını kullanıyoruz.*

Ö15: *Bu bilinci oluşturmak için çok fazla da bir şey yapamıyoruz sadece Ahiliğin ne olduğunu çocuklara özetleyip onun hakkında bilgi veriyoruz. Çok özel yaptığımız bir şey yok.*

Ö18: *Aslında düz anlatım çok fazla tabii ki yani düz anlatım tekniği ile konuyu anlatıyorum sorular soruyorum, soruları var mı onu alıyorum başka kaynaklardan bulabiliyorsam*

Ö19: *Biz vallahi sadece okulda yapabildiğimiz bunları söyleyebilmek. Aile ortamı, aile içerisindeki etkileşim zayıfladıkça sevgi ve saygının da yok olduğunu görüyoruz ne yapıyoruz biz sadece derslerimizde nasıl olması gerektiğini anlatıyor sadece anlatıyoruz ama ileride bunları yapmazsanız sizin için çok büyük zararları olacak bizim söylediğimiz bunları yapabiliyoruz yani anlatmaktan başka çaremiz yok. Sadece anlatıyoruz yani.*

Öğretmenler, öğrencilerde Ahilik bilincini oluşturmak için başta akıllı tahta olmak üzere teknolojiye yararlandıklarını ifade etmişlerdir (Tablo 13). Aşağıda Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin *teknoloji kullanımı* (f=3) koduna dair görüşlerine yer verilmiştir:

Ö4: *Ancak görsel medya kullanarak yapabilirsin işte açıyoruz akıllı tahtadan oradan göstererek yapıyoruz, bunun dışında farklı bir şey yapma şansımız yok.*

Ö5: *Yani bu bilinci oluşturunca şimdi insanın başta kendisinin örnek olması gerekir. Çevremizden örnekler vererek atıyorum, teknoloji kullanarak, işte diyelim ki akıllı tahtayı kullanarak Ahilik değerleri kavramları ile ilgili bu ahlaki becerilerin ondan sonra değerlerin vermesi ile ilgili akıllı tahtada bununla ilgili sunumlar hazırlayabiliriz. Tarihten örneklerle işte görsel olabilir, sözel olabilir ya da bu anlamda işte kaynak kitaplar olabilir. O alanlarda geçmişte çalışmalar yaptık yani mesela bu konu ile ilgili diyelim ki vermek istediğimiz değer yardımlaşma paylaşma ise onunla ilgili sunumlar falan hazırlayıp sınıfta öğrencilerimize gösterdik.*

Ö13: *Ben ne yapıyorum? Ders içerisinde daha çok internet ortamını kullanıyoruz. Yani fotoğraflar ve videolar çok kullanıyoruz. Bunları anlatan, gösteren videoları kullanıyoruz biz derslerimizde. Yani Sosyal Bilgiler derslerimizde teknoloji kullanıyoruz.*

Ö11 yapmış olduğu bir etkinlikten bahsederek öğrencilerde değer aktarımını gizil bir şekilde gerçekleştirdiğini ifade etmiştir:

Ö11: *Biz mesela şu şekilde bir şey yapmıştık etkinlik yapmıştık. Büyük Türk liderlerinin ve Müslüman liderlerin, başta Peygamberimiz Sallallahu Aleyhi Vesellem olmak üzere onların sözlerini şu şekilde Sosyal Bilgiler de değer aktarımı ile ilgili bir şeyden bahsedeceğim. Biz başka bir örnek veriyorum TÜBİTAK projesiydi bu aynı zamanda kil tabletlere Peygamber Efendimizin hadisi şerifleri işte Atatürk'ün sözleri, Fatih Sultan Mehmet'in sözleri, Yavuz Sultan Selim'in sözleri, böyle Türk büyüklerinin Mete Han'ın sözlerini kil Tabletlere eski Fenike alfabesi, Sümer alfabesi ile çivi yazısı olarak kazıydık ve çocukların çok hoşuna gitmişti. Aynı zamanda her seferinde o okumak zorunda kalıyordu. O kil tablete onu nakşederken her seferinde o sözü okumak zorunda kalırdı şimdi o söz o çocuğun ömür boyu aklında kalacak ve değerlerin aktarımında önemli bir rol oynadı mı? Kesinlikle önemli rol oynadı. Hani belki baktığınızda orada yapılan işi basit olarak görürsünüz ama sonuçta onun bir amacı vardı, eğitim amacı vardı. Eğitim amacını gerçekleştirdiğimizi düşünüyorum.*

Öğretmenlerin öğrencilerde Ahilik bilinci oluşturmaya yönelik diğer görüşlerine dair alıntılara aşağıda yer verilmiştir:

Ö1: *Bize geldikleri zaman da kendi değerlerimizi Ahi teşkilatının geleneklerini göreneklerini zaten elimizden geldiğince çocuklara vermeye çalışıyoruz çocuk*

aileden boş geldiği zaman da biz yine de bir şeyler veriyoruz ama dışarıya çıktığı zaman başka yerlerden de bir şeyler alacak aile ve öğretmen iş birliği içerisinde olursa bu konuda en azından görüş anlamında öğrenci için daha faydalı olacaktır.

Ö3: Sınıf içinde değer yargılarını gösteren bireyleri alkışlatıyorum. Onu gören biri o da istiyor ve örnek alıyor. Öğrencileri olumlu yönde kışkırtıyor.

Ö8: En yakın biri ile görüşün, geçmişte yok olmaya yüz tutmuş meslek sahibi biriyle görüşüp röportaj yapıyor ve bununla ilgili bilgi alıyor.

Ö9: Etkinlikler yapıyoruz değerlerle ilgili. Mesela bu İstiklal Marşı zamanında özel şeyler yapabiliyorduk. Araştırma konusu verebiliyordum hadi bugün sen anlat. İşte niye Çanakkale'de, ne olmuş mesela Çanakkale Savaşı işte bununla ilgili sadece Çanakkale Savaşı'nı alsan bile bütün değerleri yerleştirebileceğin bir savaş.

Ö12: Yani işte onu söylediğim gibi, insan kendi yararına olmaya hiçbir şeyi hayatına sokmaz. O yüzden ticarete dayanışmanın, dürüstlüğün ne gibi yararlar sağladığının anlatılması gerekiyor çocuklara. Kendisine bir yararı olduğunu gördüğü zaman, düşündüğü zaman onu sahiplenir.

Ö14: Sınıfta farkındalık yaratmak için aktarım yapıyorum. Genelde sözlü olarak aktarıyoruz kitaplarda materyallerimiz işte görsellerimiz oluyor, onlarla şekillendiriyoruz. O şekilde aktarıyoruz aslında kitaplarımız bu konuda güzel düzenleniyor her anlattığımız o müfredatta verilmesi gereken kazanımla ilgili güzel içerikler görsel içerikler var.

Ö16: Yani çok fazla bir şey yok aslında dediğim gibi ders içinde olabildiğince konuşup ders dışında da çeşitli etkinlikler yapıyorduk pandemiden önce işte tiyatroya, sinemaya gidip müze gezisi, bunları pandemiden önce her sene yapmaya çalışıyorduk açıkçası. Daha çok böyle 5. ve 6. sınıf öğrencilerinden iyi not alanları götürmeye çalışıyorduk. Bu da diğer öğrencileri çalışmaya teşvik ediyor.

Ö17: Ben ne yapıyorum çok özel olarak bir şey yaptığımı söyleyemeyeceğim. Kendi yaşantımda, davranışlarımda tutarlı olmaya çalışıyorum mümkün olduğu kadar. Bu bahsettiğim kavramlara uygun hareket etmeye çalışıyorum yani bu. Özel olarak bir şey yaptığımı söyleyemeyeceğim yani.

4.1.9. Dokuzuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular

4.1.9.1. Ahilik Sistemi ve Değerlerin Öğretimine Yönelik Okullarda Yapılan Uygulamalar Kategorisi ve Elde Edilen Bulguların Analizi

Bu kategori altında Sosyal Bilgiler Öğretmenleri ile yapılan görüşmelerde *Ahilik Sistemi ve Değerlerin Öğretimine Yönelik Sosyal Bilgiler Dersi Adına Okullarda Uygulamalar Yapılmakta Mıdır?* ve *Sizce ideal yaklaşım ya da etkinlikler nasıl olmalıdır?* soruları sorulmuş ve elde edilen veriler analiz edilmiştir.

4.1.9.1.1. Ahilik Sistemi ve Değerlerin Öğretimine Yönelik Sosyal Bilgiler Dersi Adına Okullarda Uygulamalar Yapılmakta Mıdır? Sorusu ve Elde Edilen Bulguların Analizi

Öğretmenler ile yapılan görüşmelerde *Ahilik Sistemi ve Değerlerin Öğretimine Yönelik Okullarda Yapılan Uygulamalar* kategorisi altında *Ahilik Sistemi ve Değerlerin Öğretimine Yönelik Sosyal Bilgiler Dersi Adına Okullarda Uygulamalar Yapılmakta Mıdır?* sorusu sorulmuş ve elde edilen veriler analiz edilmiştir (Tablo 14).

Tablo 14: Ahilik Sistemi ve Değerlerin Öğretimine Yönelik Sosyal Bilgiler Dersi Adına Okullarda Uygulamalar Yapılmakta Mıdır? Sorusuna Yönelik Oluşturulan Kodlamalar

Kategori	Kodlar	Katılımcılar	f
Ahilik Sistemi ve Değerlerin Öğretimine Yönelik Okullarda Yapılan Uygulamalar	Değer eğitimi ile ilgili Yapılmaktadır	Ö3, Ö5, Ö7, Ö10, Ö11, Ö12, Ö13, Ö14, Ö18, Ö19	10
	Değer eğitimi ile ilgili Yapılmamaktadır	Ö1, Ö2, Ö4, Ö6, Ö8, Ö9, Ö15, Ö16, Ö17	9
	Ahilik sistemi ile ilgili Yapılmaktadır	Ö11, Ö12, Ö13, Ö14, Ö18, Ö19	6
	Ahilik sistemi ile ilgili Yapılmamaktadır	Ö1, Ö2, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10, Ö15, Ö16, Ö17	13
Toplam	4	38	38

Öğretmenler ile yapılan görüşmelerden elde edilen verilere göre Ahilik sistemi ve değerlerin öğretimine yönelik sosyal bilgiler dersi adına okullarda uygulamalara yönelik değerler eğitimi ile ilgili *yapılmaktadır* (f=10), değerler eğitimi ile ilgili

yapılmamaktadır (f=9), Ahilik sistemi ile ilgili yapılmaktadır (f=6), Ahilik sistemi ile ilgili yapılmamaktadır (f=13) kodlamaları oluşturulmuştur (Tablo 14).

Öğretmenlerin değerler eğitimi ile ilgili yapılmaktadır (f=10) koduna dair bazı görüşlerine aşağıda yer verilmiştir:

Ö3: Değerler eğitimiyle ilgili aylık bir planlama var. O ay hangi değerler kazandırılacaksa yer alıyor içerisinde.

Ö5: Değerler ile ilgili belirli gün ve haftalarda etkinlikler yapılmaktadır. Örneğin Çanakkale şehitlerini anma, vatan, millet sevgisiyle ilgili, memleket için çalışma, gayret gösterme hani bunlara yönelik çalışmalar yapılıyor.

Ö7: Değerlerimiz adı altında tam olarak hatırlamıyorum ama yanlış hatırlamıyorsam tanıtım, tanıtıcı broşürler vs. asılıyor.

Ö10: Değerler eğitimi ile ilgili burada en fazla yapılan şey şu bizim de katıldığımız bir süreç tabii pandemiden önce bunu yapıyorduk, yarışmalar oluyordu bununla ilgili resim yarışmaları ne bileyim kompozisyon yarışmaları, panolar hazırlanıyordu. Her hafta mesela bir tane değer veriliyordu. Onunla ilgili panoları süslüyorlardı. İşte o resim yarışmasında 1. olanları sergiliyorlardı. Duyuruyorlardı, ödül veriyorlardı. Değerler eğitimi haftaları yapılıyor, ödüllü yarışmalar oluyor, yaptık bunu, normal bir süreçte olsak yapmaya da devam ederdik. Bunun bir geleneği oldu yaklaşık 5-6 yıldır uygulanıyor değerler eğitimi okulumuzda, hatta bununla ilgili okulun ödülleri var.

Ö12: Değerler eğitimine yönelik rehberlik servisi zaten o ay için şu değeri aktarın diyor mesela o değerle ilgili biz konuşma yapıyoruz. Şimdi hangi konuyu anlatıyorsan o değerler üzerinden anlatıyorsun onu. Mesela devletlerarası ilişkiyi anlatıyorsun diyelim. Devletler arasında dürüst olmamanın nasıl sorunlara yol açacağına vurgu yaparak anlatıyoruz.

Öğretmenlerin değerler eğitimi ile ilgili yapılmamaktadır (f=9) koduna dair bazı görüşlerine aşağıda yer verilmiştir:

Ö6: Yok, yapılmıyor.

Ö8: Hayır. Yapılmıyor.

Ö9: Yani bu da benim eksikliğin Demek ki yapmadık. Öyle bir şey yapmadık.

Ö15: Yok yapılmıyor.

Ö16: Dediklerim dışında yapıldığını görmedim. Ama yapan okullar belki vardır.

Ö17: Yapılmıyor. Ben şimdiye kadar böyle etkinlik anma tarzı bir şey görmedim.

Öğretmenlerin Ahilik sistemi ile ilgili yapılmaktadır (f=6) koduna dair bazı alıntılara aşağıda yer verilmiştir:

Ö11: Evet bizim okulumuzda bunlara bilhassa ben ön ayak olmak zorundayım. Çünkü hem Sosyal Bilgiler Öğretmeniyim hem de şu anda pandemi sürecinde tabii bu işleri maalesef sosyal mesafe kurallarına uyararak bazı şeyleri yapmak zorundayız. Ama özellikle anma günleri bizim çok önem verdiğimiz ve etkinliklerimizin çok yoğun olarak yapıldığı günlerdir ve bunu sadece ortaokul çocukları için uygulamıyoruz. Ana sınıfından son sınıfa kadar bütün öğrencilerimizi katarak yapıyoruz.

Ö12: Tabi ki yapılıyor. Ahilik haftası içerisinde okul yönetimine göre, onlar görevlendiriyor bizi, bizde o tarz etkinlikler yapıyoruz.

Ö13: Yapılıyor. Ahilik haftası bulunmaktadır. Belirli gün ve haftalarda kutlanıyor. Tam hatırlamıyorum hangi ayda olduğunu, Ahilik kültür haftası diye geçiyor. O zamanki çırak, kalfa, usta yetiştirme temsili olarak tiyatro gösterileri yapmıştık mesela. Kalfalıktan ustalığa geçiş töreni, şed kuşanma törenini canlandırmıştık okulda. 15-20 tane öğrencimiz bütün okula yapmıştık, okul bahçesinde bir törenle yaşatmaya çalışmıştık. Genelde köşe hazırlarız. Ahiliği anlatan ya da fotoğraflar gösteren, yazılar olur o şekilde Ahilik haftasıyla ilgili bir köşe hazırlanır.

Ö14: Daha önce Ahilik teşkilatının haftaları ile ilgili bazı temalar işlenirdi ben daha önce başka bir ilde ve ilçede görev yapmıştım. Daha küçük bir yerdi orası böyle zamanlarda belirli gün ve haftalar kapsamında daha çok etkinlikler çıkarabiliyorduk, yapıyorduk burası daha kalabalık bir okul şu an bulunduğum.

Ö19: Yapılıyor, yaptığımız zamanlar çok oldu. Ahilik haftasıyla ilgili tiyatrolar yaptık, mesela gösteriler yaptık özel okulda çalışırken yaptığımız ki onları daha çok böyle daha fazla muhafazakâr bir yapıya sahip olan okullar olduğu zaman Vakıflar Haftasıyla ilgili çok güzel etkinlikler yapıyorduk. Tiyatro gösterileri oluyordu, öğrenciler işte o şed kuşanma töreni onları canlandırıyorlardı çocuklara. En güzel bunlar yapılır. Bunları yaptık yani.

Öğretmenlerin Ahilik sistemi ile ilgili *yapılmamaktadır* (f=13) koduna dair bazı alıntılara aşağıda yer verilmiştir:

Ö1: *Açıkçası yapılmıyor. Ahilik teşkilatına yönelik herhangi bir faaliyet bulunmamaktadır. Üzerinde de durmuyoruz. Bizim belirli gün ve haftalarımız var panolarımızı düzenlediğimiz. Bu tarihler içerisinde Ahilikle ilgili bir gün yok.*

Ö4: *Yapılmıyor. Bir Kırşehir'de yapılıyor, başka da yapılan yok. Sadece okullarda değil hiçbir yerde yapılmıyor Kırşehir'de yılda bir kere şed kuşanma töreni yapılıyor. Onun haricinde başka yapılan bir yer bulunmuyor zaten, bırak okulları başka yer yok zaten. Zaman yetmiyor. Konu çok.*

Ö5: *Direkt Ahilik olarak yapılmıyor. Ama onları içeren belirli gün ve haftalarda etkinlikler yapılıyor. Direkt Ahilik ile ilgili yani son dönemlerde belki ön plana çıkmıştır ama direkt Ahilikle ilgili geçmişte ben duymadım.*

Ö7: *Okullarda bununla ilgili resmi olarak program olarak yapılıyor mu hatırlamıyorum ama yanlış hatırlamıyorsa yapılmıyor. Yani yapılması da çok zor gözüküyor. Çünkü sadece Ahilik teşkilatı değil kültürümüzü anlatabileceğimiz o kadar çok konu var ki bunların tümüyle uygulamanın ve etkinliğin yapılması çok zor.*

4.1.9.1.2. Ahilik Sistemi ve Değerlerin Öğretimine Yönelik Sosyal Bilgiler Dersi Adına Okullarda İdeal Yaklaşım Nasıl Olmalıdır? Sorusu ve Elde Edilen Bulguların Analizi

Öğretmenler ile yapılan görüşmelerde *Ahilik sistemi ve değerlerin öğretimine yönelik okullarda yapılan uygulamalar* kategorisi altında *Ahilik sistemi ve değerlerin öğretimine yönelik Sosyal Bilgiler dersi adına okullarda ideal yaklaşım nasıl olmalıdır?* sorusu ve elde edilen veriler analiz edilmiştir (Tablo 15).

Tablo 15: Ahilik Sistemi ve Değerlerin Öğretimine Yönelik Sosyal Bilgiler Dersi Adına Okullarda İdeal Yaklaşım Nasıl Olmalıdır? Sorusuna Yönelik Oluşturulan Kodlamalar

Kategori	Kodlar	Katılımcılar	f
Ahilik Sistemi ve Değerlerin Öğretimine Yönelik Okullarda Yapılan Uygulamalar	Farkındalık artırılmalı	Ö1, Ö3, Ö5, Ö6, Ö8, Ö19	6
	Atölye çalışmaları	Ö14, Ö18	2
	Gelişim sürecini izleme	Ö10, Ö19	2
	Pragmatik davranma	Ö12, Ö19	2
	Pekiştirme	Ö2, Ö3	2
	Tiyatro çalışmaları	Ö6	1
	İş birliği	Ö1	1
	Teşvik etme	Ö2	1
	Gerek yok	Ö4	1
	Daha fazla zaman ayrılmalı	Ö7	1
	Erken yaşta başlamalı	Ö9	1
	Önemli tarihlere vurgu yapılmalı	Ö11	1
	Pragmatik davranma	Ö14	1
	Süre artırımı	Ö15	1
	Tutarlılık	Ö17	1
	Hayatın her alanına yayılmalı	Ö18	1
	Drama çalışmaları	Ö18	1
Toplam	17	26	26

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin vermiş oldukları cevaplara göre 17 farklı toplamda 26 tane kod oluşturulmuştur (Tablo 15). Öğretmenler Ahilik sistemi ve değerlerin öğretimine yönelik okullarda ideal yaklaşımın daha fazla *farkındalık artırılmalı* ($f=6$), *atölye çalışmaları* ($f=2$), *gelişim sürecini izleme* ($f=2$), *pragmatik davranma* ($f=2$), *pekiştirme* ($f=2$) gibi yolların izlenmesi gerektiğini ifade etmişlerdir.

Öğretmenler Ahilik sistemi ve değerlerin öğretimine yönelik okullarda ideal yaklaşımın öğrencilerin ilgisinin uyandırılarak daha fazla *farkındalığı artıracak* ($f=6$) faaliyetler üzerine yoğunlaşması gerektiğini ifade etmişlerdir (Tablo 15). Aşağıda Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin *farkındalık artırılmalı* koduna dair görüşlerine yer verilmiştir:

Ö1: Mesela Kut'ül Amare gibi bundan 3-4 yıl öncesine kadar hiç kimse bilmezdi ama bir anda gündeme geldi. Milli Eğitim'in desteği ile okul idarecilerin teşvikiyle bunun gösterileri, konferanslar, toplantıları olmaya başladı ve günümüzde hala devam ediyor. Yani mesela ben hatırlıyorum 10 yıl önce Kut'ül Amare'yi kimse bilmezdi sadece Irak cephesinde kazandığımız bir yer olarak adlandırılıyordu ama şimdi yavaş yavaş dizisi bile çekilmeye başlandı O yüzden bu bir ya da iki öğretmenin yapması ile değil yukarıdan gerildik gelecek doğrultu ile daha kapsamlı olabilir.

Ö3: Bence aileden başlamalı. Ailelere ve öğrencilere seminerler verilmeli.

Ö5: Az önce de söylediğim gibi yani kurumlarda etkin olan insanlar okullara çağrılabilir, ya da kurumlara gidilebilir. Oradaki uygulamalar öğrencilere tanıtılabilir ve gösterilebilir.

Ö6: Belki biraz daha önem verilebilir, biraz daha ön plana çıkartılabilir. En azından toplumda ahlak oluşturma noktasında etkisi olacağını düşünüyorum. Çünkü zaten baktığımızda Ahilik teşkilatı modeline hem bir meslek öğretiyor hem de dediğim gibi dini yönden de eğitim veriyorlar. Aynı zamanda başlarındaki Ahi denilen kişi bir dini liderdir ve örnek kişi olma özelliğini taşıyor.

Ö8: Panolar hazırlanabilir. Farkındalık oluşturma adına. Yine bunlarla alakalı etkinlik yapılabilir veya toplantı yapma şeklinde bir esnaf çağrılabilir, mesleği tanıtır, bunun özelliklerini tanıtır bunlar olabilir.

Ö19: Öncelikle çocukların buna karşı ilgisini uyandırmalıyız. Yani bunlarda ihtiyaç hissettirmeliyiz çocuklara. Onlara eksikliğini hissettirelim ki ondan sonra verebilelim.

Öğretmenler öğrencilerin ilgisini uyandırmak değer eğitimi ve Ahilik sistemi gibi konuların daha çok somutlaşması için okullarda yapılacak atölye çalışmaları ($f=2$), tiyatro çalışmaları ($f=1$), drama çalışmaları ($f=1$) gibi çalışmaların etkili olabileceklerini ifade etmişlerdir. Aşağıda buna yönelik öğretmenlerin görüşlerine yer verilmiştir:

Ö6: Bununla alakalı neler yapılmalı? Belki bir tiyatro gösterisi olabilir, güzel olur hem öğrencilere hem öğretmenlere yapılabilir, sadece öğrencilerle sınırlı kalmamalı hatta velilere bile yapılabilir çünkü bizim velilerimizin büyük çoğunluğunun esnaf olduğunu görebilmek mümkündür.

Ö14: Ben en çok vakit ile alakalı problem yaşıyorum vakit sıkıntısı olmasaydı öğrenci ile bir araya gelerek de proje üretilbilirdi yani böyle keşke proje tasarlamak için bizim etkinlik saatlerimiz olsaydı da hani oradan atıyorum müfredat gereği istenen kazanımı aktarmakla uğraşmayıp da proje üretmek için öğrenci ve öğretmen bir araya gelebilirdi. Yani biraz da öğrenciyi de işin mutfağına sokarsak daha sağlıklı şeyler üretebiliriz.

Ö18: Çocuklarda istendik yönde davranışlar meydana getirecekse zaman ayırmaya, kaynak ayırmaya ve emek ayırmaya değer. Yarışma düzenlenebilir, her türlü resim kompozisyon ve şiir yarışmaları olabilir, hikâye yarışmaları olabilir, örneğin hikâye yazdırılabilir tiyatro ve drama çalışmaları yaptırılabilir o dönemdeki usta çırak kalfa ilişkileri yani o dönemi anlatabilecek drama etkinlikleri de yapılabilir. Böylelikle öğrenciler daha iyi kavrayarak onların özelinde olaylar tarihi olaylar olarak kalmaz onun içerisindeki değerleri de sahiplenerek benimsemiş olurlar.

Ö4 sınıf içerisinde yapılan etkinliklerden başka bir şeyin yapılmasına gerek olmadığını ifade etmiştir:

Ö4: Sosyal felsefe olarak olabilir. Fiziksel olarak çok da gerek yok. Nerede anlatılabilir meslek liselerinde, meslek kuruluşlarında yapılabilir. Ama her okulda bununla ilgili bir toplantının, bir konferansın ya da bir çalışmanın yapılmasına gerek yok. Zaten değerler sınıfta veriliyor. Zaten yapılsa da çocuk dinlemez dışarıda.

Öğretmenlerin diğer görüşlerine dair bazı alıntılara aşağıda yer verilmiştir:

Ö2: Öncelikle bir şeyi anlatıyorsan onu yaşamak zorundasın. Bu genel bir kuraldır. Davranış olarak çocuklar teşvik edilebilir, yaptıkları davranışlar ödüllendirilebilir çeşitli şekillerde. İyiliği ödüllendirme, eğer ki bir sene boyunca hayata geçerse ve bu yaptıkları ödüllendirilirse ve tarih ile bağlantı kurulursa daha etkili olur.

Ö7: İdeal yaklaşım eğitim anlamında bence sınıf mevcutlarının azaltılarak her öğrenciye daha fazla zaman ayırabileceği bir model uygulanabilir. Yani çocuklara daha çok öğretmenin dokunabilmesi, öğrencilere daha çok zaman ayırabileceği bir program uygulanabilir.

Ö9: Nasıl olması gerektiği bana gelene kadar iş işten geçmiş oluyor. Yani 11 yaş çok geç bunu dinleyen kimse bunları değiştirebilecek gücü varsa yapması gereken şey bana göre Anaokulunun zorunlu olması, 3 yaşından itibaren Ahilik değerlerinin çocukları uygulanmasıdır çünkü bunu uygulayacak aile yok, artık herkes çalışıyor.

Ö10: *Nasıl olmalı bunu yaşatarak öğrenciye ancak gösterebilirsin, öğretebilirsin sadece uygulamada kalmamalı. Ama bunu bir süreç olarak düşünmek lazım. Bunu genel kapsamlı olarak düşünmek lazım onu anca gözlem ile yani senin gözleminle, anne babanın gözlemiyle keşfedebilirsin. Yani o doğruluk dürüstlük var mı? O alışkanlık var mı? Ne bileyim o ahlak yapısı var mı? Bunlar gözlemin sonucu olabilir yani anlatma ile, teori ile olacak iş değil bunlar gözlemle olacak işler.*

Ö11: *Hani özellikle bizim kültürümüze uyacak etkinlikler, örneğin biraz önce 18 Mart örneğini verdik. Hani bu bizim bir kültürümüzdür yani Çanakkale'de şehitlerimizin kazandığı zaferle övünmüyoruz. Çünkü onları anmak zorundayız. Ve burada yaşıyorsak, nefes alıyorsak onların sayesinde olduğunu bilmek zorundayız. Övüneceğimiz şey onların canını bu ülke için gözünü kırpmadan feda etmeleridir ve bizim için önemli olan bu önemli tarihlere daha fazla vurgu yapılması gerektiğine kesinlikle katılıyorum. Bu etkinlikleri de zaten genelde bu tarihler üzerinden yürütmekteyiz.*

Ö12: *Az önce anlattığım gibi çocuğun neyin işine yarayacağını, günlük hayatında ne işine yarayacağını ne kazanımları elde edeceğini çok iyi anlatmak gerekiyor ve bunu görselle desteklemek gerekir. O dönemdeki değerlerin hangisi çocuğun işine yarayacaksa ve faydalıysa onu alıp günümüzde uyarlamamız lazım.*

Ö15: *Bana göre ideal yaklaşım bazen okulları ziyarete gelen tiyatro grupları var. Üniversitelerde mesela öğrenciler bir araya gelip bununla ilgili kısa tiyatro öğrencileri öğrencilere sergilenebilir.*

Ö17: *Hayatın her alanında bu kavramları, değerlerin önemini yaymak gerekir diye düşünüyorum.*

4.1.10. Onuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular

4.1.10.1. Ahilik Sistemi ve Değerler Eğitiminin Öğrencilere Katkısı Kategorisi ve Elde Edilen Bulguların Analizi

Bu kategori altında Sosyal Bilgiler Öğretmenleri ile yapılan görüşmelerde Ahilik ve değerler eğitimi öğrencilere öğrenim hayatlarından sonra nasıl katkı sağlar? Neden? soruları sorulmuş ve elde edilen veriler analiz edilmiştir.

4.1.10.1.1. Ahilik ve Değerler Eğitimi Öğrencilere Öğrenim Hayatlarından Sonra Nasıl Katkı Sağlar? Neden? Sorusu ve Elde Edilen Bulguların Analizi

Öğretmenler ile yapılan görüşmelerde *Ahilik sistemi ve değerler eğitiminin öğrencilere katkısı* kategorisi altında *Ahilik ve Değerler Eğitimi Öğrencilere Öğrenim Hayatlarından Sonra Nasıl Katkı Sağlar? Neden?* sorusu sorulmuş ve elde edilen veriler analiz edilmiştir (Tablo 16).

Tablo 16: Ahilik ve Değerler Eğitimi Öğrencilere Öğrenim Hayatlarından Sonra Nasıl Katkı Sağlar? Neden? Sorusuna Yönelik Oluşturulan Kodlamalar

Kategori	Alt Kategoriler	Kodlamalar	Katılımcılar	f
Ahilik Sistemi ve Değerler Eğitiminin Öğrencilere Katkısı	Olumlu	İyi vatandaş olma	Ö1, Ö3, Ö10, Ö11, Ö12, Ö16, Ö18	7
		İleriki yaşamında fayda	Ö2, Ö11, Ö13, Ö14, Ö15	5
		Toplumsal fayda	Ö16, Ö17, Ö19	3
		Kişisel gelişimine fayda	Ö3, Ö6	2
		Ahlaki yönden gelişim	Ö4	1
		Doğru karar verme becerisi	Ö5	1
		Kalıcı davranış oluşturma	Ö6	1
		Problem çözme becerisi	Ö7	1
		Dürüst olma	Ö14	1
	Olumsuz	Benimsemesi gerekiyor	Ö8	1
		Temelden başlaması gerekiyor	Ö9	1
Toplam	2	11	24	24

Ahilik ve değerler eğitimi öğrencilere öğrenim hayatlarından sonra nasıl katkı sağlar? Neden? sorusuna yönelik Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin vermiş oldukları cevaplara göre *olumlu* ve *olumsuz* kategorileri altında 11 tane kod oluşturulmuştur (Tablo 16).

Alt Kategori 1: Olumlu

Olumlu alt kategorisi altında *iyi vatandaş olma* ($f=7$), *ileriki yaşamında fayda* ($f=5$), *toplumsal fayda* ($f=3$), *kişisel gelişimine fayda* ($f=2$), *ahlaki yönden gelişim* ($f=1$), *doğru karar verme becerisi* ($f=1$), *kalıcı davranış oluşturma* ($f=1$), *problem çözme becerisi* ($f=1$), *dürüst olma* ($f=1$) kodları oluşturulmuştur.

Öğretmenler Ahilik ve değerler eğitiminin okullarda artırılması neticesinde öğrencilerin; İyi vatandaş olma, İleriki yaşamında fayda, Toplumsal fayda, Kişisel gelişimine fayda, Ahlaki yönden gelişim, Doğru karar verme becerisi, Kalıcı davranış oluşturma, Problem çözme becerisi, Dürüstlük olma noktasında fayda sağlayacağı şeklinde 22 tane görüş belirtmişlerdir.

Öğretmenler Ahilik ve değerler eğitiminin okullarda artırılması neticesinde en çok *iyi vatandaş olma* ($f=7$) noktasında etkisi olacağını söylemişlerdir. Aşağıda öğretmenlerin görüşlerine dair alıntılara yer verilmektedir:

Ö1: *%100 olur %100 katılıyorum. Niye. Şimdi Ahilik teşkilatının temeline baktığımız zaman genelde gelenekler, görenekler, ahlak 1, 2 meslek zaten bizim ihtiyaç duyduğumuz en önemli değerler bunlar değil mi? Şu an mesela buradan çıkacak olan çocuk dışarıya çıktığında ne ile karşılaşılıyor sigara veya daha ileri boyutlarda uyuşturucu gibi kötü alışkanlıklar şu an zaten en önemli sıkıntımız bu peki o dönemde O çocuklar işte Ahilik teşkilatında büyüklerinin yanında özellikle büyüklerinin yol göstericiliği ışığında hem ait olduğumuz kültürü hem de toplumun değerlerini bir şekilde işte eleştiriyorlar ve topluma yararlı bir birey haline geliyorlar hem ahlaki açıdan hem de geleneklerimiz ve göreneklerimiz açısından bunu şimdi gelip bizim topluma yansıtmak fayda sağlayacaktır özellikle şu süreçte.*

Ö3: *Mutlaka etkisi olur. Sosyal hayatta, insani ilişkilerde bu değerler herkesin kullandığı değerler, hayatımızın bir parçası onlar. Sadece okul içerisinde değil her yerde saygılı olmamız lazım. Toplumun problemlerinin giderilmesinde de etkili olacak. Çünkü o değer yargılarını bulunduran insanların problem ve kargaşa çıkartması azalacaktır.*

Ö10: *Kesinlikle olur. Tabii ki daha dürüst, disiplinli, çalışkan, ne bileyim daha ahlaklı gençler olabilmesi adına bunların zaten yaşatılması ve öğretilmesi gerekiyor.*

Ö11: *Öğretim hayatında tabii ki yardımseverlik, dürüstlük, dayanışma bunlar gibi olgular çok önemli değerler. Ama iş hayatında dürüstlük öğretim hayatından sonraki*

dönemde örneğin burada bir Doktor veya Avukat bir hırsız savunacak avukatın hani ne şekilde savunacağını değerler eğitimi bilirse o şekilde yapacağını düşünüyorum. Bu nedenle değerler eğitimi içselleştirmiş kişilerin kendi hayatlarında da bunu uygulayınca dürüst, namuslu insanlar olacağı kanaatindeyiz.

Ö12: Tabii ki faydası olur. İşte dürüstlüğü, dayanışmanın ne kadar önemli olduğunun farkına varırsa bunlara daha çok dikkat eder. Daha dürüst ve daha dayanışmacı olmaya özen gösterir.

Ö16: Kesinlikle olur. Dediğim gibi okulda sadece ders öğretmek amacımız olmamalı değerleri öğretmek yaşam içerisinde daha iyi bir insan, daha iyi bir vatandaş olmaları, hani benmerkezci değil sadece kendi çıkarına çalışan bireyler değil toplumu da gözetip ihtiyacı olanı elinden geldiğince her dönem yardım etmeli. Yardımlaşma, dayanışma konularında her konuda hayvanları sevmek gibi.

Ö18: Yani karakterlerine, insanlıklarına, kişiliklerine, dolayısıyla karşılaştıkları olaylardaki tercih ve seçimleri ne kadar çoğu şeye etkili olur tabii bence.

Öğretmenler Ahilik ve değerler eğitiminin okullarda artırılması neticesinde öğrencilerin ileriki yaşamında fayda ($f=5$) noktasında etkisi olacağını söylemişlerdir. Aşağıda öğretmenlerin görüşlerine dair alıntılara yer verilmektedir:

Ö2: Tabii ki olur. Toplumumuzdaki değer malzemeleri var içerisinde. Hayatın her alanında onları kullanabilir. Herhangi bir makama geldiği zaman, örneğin müdür olduğu zaman, iş hayatına girdiği zaman en azından bir kısmı bile olsa hatırladığı zaman her şeyin para olmadığını üst makama gelmek için, bedeli ne olursa olsun, bir şeyler elde etme duygusunu belki törpüleyebilir. Başarılı olmak güzeldir ama her şeye rağmen değil.

Ö11: Yani değerler bir günde bitmez. Değerler bir eğitim sürecinde de bitmez. Yani iyilik 15 yaşına geldiğinde ya da 18 yaşına geldiğinde son mu buluyor? Bulmuyor. Ya da yardımseverlik 70 yaşına geldiğinde yaşıyorsan hala son mu buluyor, bulmuyor. Sevgi, saygı son mu buluyor, bulmuyor. Demek ki sürecin, devamlılığı olan bir süreç olması gerektiği kanaatindeyim. Yani bir gün de bitmeyecek bir olaydan bahsediyoruz değerler eğitiminden. Değerler eğitimi bu nedenle süreklilik, sürekliliği sağlanacak olan bir olgu olmalı toplumumuz açısından. %100 etkisi olur.

Ö13: Bence olur. İleride çocuk mesleğe kavuşacak, bir meslek yapacak. Mesleğini yaparken, geçmişte de bunlar oluyormuş. Günümüzde daha iyi nasıl olur.

Geçmiştekilerin avantajı var mı? Bunları öğrenir yani. Oradaki değerler olumlu katkı yapar. Çünkü insan olan yerde yardımlaşma, iyilikseverlik, bir şey öğretme, başkasıyla paylaşma eskiden de vardı. Günümüzde de var. Bunlar değişmez yani. Teknoloji artsa bile temel kavramlarda bir değişme olmamıştır. Faydası olur.

Ö14: O yüzden hani değer aktarımı bizle beraber yaşar. O yüzden hani bundan sonrasında da çocukların hayatının içerisinde olur. Öğrenci burada o değeri kavratsa daha sonra hayatında da yaşar. Yani biri demez onun için hile yapmayacaksın, işte demesine gerek yok yani değer O İnsan değer kazanılmışsa almışsa o birey onu hangi meslekle ilgilenirse, müteahhit olursa malzemedен çalmayacak örneğin. Deprem olduğunda evi yıkılmayacak ya da bir canın sonlanmasına sebep olmayacak anlatabiliyor muyum? yani o kültür o değerler kazanıldığı sürece hangi meslek zümresi içerisinde devam ediyorsanız da yolunuza, onu taşıyacaksınız diye düşünüyorum ben.

Ö15: Tabii ki de olur. Çocuklar en azından bu değerlerin farkına vararak bunları gelecek yaşantılarında da uygulamaya çalışırlar veya Ahiliğin ne olduğunu en azından öğrenmiş olurlar. Öğrenciler bu değerleri kavratsa daha sonraki hayatlarında da bunları uygularlar. Mesela bu öğrencilerin hepsi doktor, mühendis olacak halleri yok. Bunların içinden tabii ki de esnaf olanlar da çıkacak. Bu kavramları gelecek hayatlarında yaşatabilirler ve uygulayabilirler.

Öğretmenlerin diğer görüşlerine dair alıntılara aşağıda yer verilmiştir:

Ö4: Ahlaki yönde olabilir. Mesleki yönden zor, burası meslek okulu değil, ama ahlaki yönde olabilir. Bunu veren öğretmenin de rol model olması gerekiyor. Seni örnek alır, yaşantını örnek alır, seni dinler, seni görür, senin yaşantının kendine bir şekilde rol model olarak alır ancak o şekilde olur başka şekilde olmaz.

Ö5: Kesinlikle olur. Yani en azından bir sorun bir problem ile karşılaştığı zaman ikilemde kalmaz. Yani hayatında ben öğretmenlerimden gördüğüm kadarıyla benim için doğru olan insanlık için, toplum için doğru olan budur diyerek, ikilemde kalmayarak doğru kararı vereceğine inanıyorum ben.

Ö6: Olur bence. Çünkü kalıcı öğrenmeler genelde küçük yaşlarda daha etkili ve küçük yaşlarda daha çok oluyor ve tabii ki de bunu onlara ortaokul çağında vererek ileride de mesela içlerinden belki esnaf olacaklar olur. Yani iş etiğinin nasıl olduğunu en azından küçük yaşta öğrenmiş olacağını düşünüyorum. Hem kişisel

gelişimine katkıda bulunacağını düşünüyorum hem de dediğim gibi alışveriş olsun, esnaf olsun bunların nasıl bencilce olmadan yapılabileceğini öğrenmiş olurlar.

Ö7: Elbette olur. Yani Ahilikten söz ederken dürüstlükten bahsettik. Yani temel felsefesi bu bana göre. Dürüstlük bir toplumun en önemli değeridir bana göre. Yani insanın kendisine, ailesine, yakın çevresine, devletine, milletine karşı dürüst olması bana göre birçok problemin çözümünde en temel kriter olacaktır. Yani bu insanların yaşamına da yansiyacaktır.

Ö17: İllaki. Yani okuldan sonra diğer hayatına, iş hayatına vs. başladığı zaman işte belli bir yaştan sonra bu kavramları kazanmış olarak hayatına devam ederse ve bunu genel olarak toplumun büyük bir kesiminde bu kavramları özümsetebilirsek daha sağlıklı ve daha mutlu bir toplum ortaya çıkar. Bütün yaşamını etkileyecek bir şey aslında insanların. Dürüstlük, eşitlik bu kavramlar toplum içerisinde yayılırsa daha mutlu bir toplum olur diye düşünüyorum. Tabi ki olumlu yönde etkiler.

Alt Kategori 2: Olumsuz

Olumsuz alt kategorisi altında benimsemesi gerekiyor ($f=1$), temelden başlaması gerekiyor ($f=1$) kodları oluşturulmuştur. Öğretmenler Ahilik ve değerler eğitiminin okullarda artırılmasından önce eğitimin temelden başlaması gerektiği ve öğrencilerin benimsemeleri gerektiğini aksi takdirde bir katkısının olmayacağını ifade etmişlerdir. Sosyal Bilgiler Öğretmenleri Ahilik ve değerler eğitiminin temelden başlaması gerektiğini ve öğrencilerin bunu benimsemiş olmaları gerektiğini şeklinde 2 tane görüş belirtmişlerdir.

Aşağıda Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin görüşlerine dair alıntılara yer verilmiştir:

Ö8: Şimdi bizim eğitim sistemine göre yaşayarak öğrenilmeden yalnızca anlatılmasının çok etkisi olacağını düşünmüyorum. Hayatın içerisinde olursa, şimdi ortaokulda biraz zor bu ama meslek liselerinde bunları yapmak daha kolay. İşte gider, görür ve öğrenir. Burada çevresindeki düzgün örnekler çok arttıkça yalnızca çocuğa örnek olur diye düşünüyorum. Ama okulda bunu yalnızca öğretim şeklinde verirsek çok bir davranış değişikliği olacağını düşünmüyorum.

Ö9: Çok geç olan bir zaman olduğunu düşünüyorum, 6 yaşında bana gelene kadar iş bitiyor. Ben babaannemin yanında büyüdüğüm için bazı şeylerin değerini ve kıymetini daha iyi biliyorum. Geniş aileler bozulmaya başladıkça bazı şeylerin de

değiştiiğini görebiliyoruz. Anaokulunun zorunlu olması lazım. En zorunlu Anaokulu olması lazım bırak. Geri kalanını boş ver gitsin anaokulunda ver değerleri bak o çocuk nasıl yetişiyor ondan sonra sen temeli sağlamlaştırmadan binayı dikiyorsun tuğla koyuyorsun. Ya temeli yapsana önce temel yok, yıkılır.

5. SONUÇ VE TARTIŞMA

Yapılan araştırmada Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin Ahilik sistemine ilişkin görüşleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırmanın problem cümlesine uygun 10 alt problem belirlenmiştir. Bu alt problemler 2 tema ve 10 kategori altında ele alınmıştır. Araştırmanın birinci temasını “Ahilik sistemi ve değerler eğitimi” oluşturmaktadır. Bu tema altında “Ahilikle ilgili çağrışımlar, Sosyal Bilgiler Eğitimi ile Ahilik sistemi arasındaki bağ, Değerler eğitimi hakkındaki düşünceler, Ahilik sistemi ve değerler eğitimi arasındaki ilişki, Ahilik sisteminin ilişkili olduğu değerler” kategorileri yer almaktadır. Araştırmanın ikinci temasını “Ahilik Sisteminin Sosyal Bilgiler Değerler Eğitimi ile İlişkisi” oluşturmaktadır. Bu tema altında “Ahilik sisteminin Sosyal Bilgiler öğretim programında yer alması, Ahilik ve değerler eğitiminin aktarılma süreci, Ahilik ve değerler eğitime yönelik bilinç oluşturma, Ahilik sistemi ve değerler eğitiminin öğretime yönelik okullarda yapılan uygulamalar, Ahilik sistemi ve değerler eğitiminin öğrencilere katkısı” kategorileri yer almaktadır. Alt problemler ayrıca araştırmanın kategorilerini de oluşturmaktadır. Araştırmada elde edilen bulgulara göre öğretmenler; Ahilik sistemi, değerler eğitimi ve Sosyal Bilgiler Eğitiminin birbiri ile sıkı ilişki içerisinde olduğu, birbirinden bağımsız ele alınamayacağı, öğrencilere Ahilik sistemindeki değerlerin aktarılması gerektiği ve bunun öğrencilere olumlu katkıları olacağını düşünmektedirler. Ayrıca Ahilik sistemine müfredatta, ders kitaplarında ve derslerde gereken önemin verilmediği, öğretmenlerin Ahilik sistemindeki değerlerin öğretime yönelik kullandıkları yöntemlerin öğretmen merkezli olduğu ve geleneksel eğitim anlayışı çerçevesinde olduğu tespit edilmiştir. Okullarda öğretmenlerin Ahilik sistemini bir plan çerçevesinde yürütemedikleri, bireysel çabalara bağlı kaldığı gözlemlenmiştir.

Bu bölümde araştırmanın birinci teması olan Ahilik sistemi ve değerler eğitimi altında ilk 5 alt problemin sonuç ve tartışma bölümü yer almaktadır.

Araştırmanın birinci alt problemine ilişkin elde edilen bulgular değerlendirildiğinde; katılımcı öğretmenler Ahilik sisteminin genel olarak bir esnaf teşkilatı, meslek öğretan bir kurum ve ekonomik bir sistem olduğunu ve ahlaki

değerleri bünyesinde barındıran yardımlaşma, dayanışma ve dürüstlüğün üst seviyede olduğu bir oluşum olarak ifade etmişlerdir. Ayrıca kurucusu Ahi Evran'ı çağrıştırdığı ve bünyesinde barındırdığı değerlerle dindarlığı, Türk kültürünü, İslamiyet'i, inancı ve tarikat gibi kavramları da çağrıştırdığını belirtmişlerdir. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin genel olarak bu kavramları kullanmalarının nedenleri; Ahilik sisteminin ekonomi temelli bir sistem olması, gençlere bir meslek öğretmek onları topluma kazandırması, üyeleri arasında yardımlaşma ve dayanışma değerlerinin ön planda olması ve bunların yanında İslamiyet'in temel değerlerini ve öğretilerini benimseyen bir kurum olması olarak düşünülebilir. Uçkun, Uçkun, Üzüm (2018) Ahiliğin kelime anlamı yardımlaşmayı, kardeşliği, dostluğu ve iyi bir ahlaki çağrıştırdığı ve aynı zamanda döneminin toplumsal ve ticari yapısını etkileyen bir sistem olduğunu belirtmişlerdir. Yeşil, Kart (2018a) yaptıkları çalışmada Ahilik sisteminin kişileri tüm yönleriyle ele alan, değerlendiren ve geliştiren bir sistem olduğu, onları topluma kazandıran, dürüst, sorumluluk sahibi, çalışkan, paylaşımcı, kibirden uzak, yardımsever, merhametli bireyler olarak yetişmesini amaçlayan ve insanı yalnızca mesleki boyutuyla değil; dini, ahlaki ve toplumsal boyutlarıyla da bir bütünlük içerisinde geliştirerek hem bu dünyasını hem de ahiretini kazandırmayı hedefleyen bir kurum olarak ifade etmişlerdir.

Araştırmanın ikinci alt problemine ilişkin elde edilen bulgular değerlendirildiğinde; katılımcı öğretmenler Sosyal Bilgiler Eğitimi ve Ahilik sisteminin değer aktarımı, kültür aktarımı ve vatandaşlık aktarımı açısından ortak amacı taşıdıkları ve ikisinin de toplumsal bütünlük oluşturmak için ahlaklı birey yetiştirmeyi ön plana alarak dürüstlüğü kazandırmayı ve meslek bilincini aşlamayı hedeflediklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca kişiyi toplum içerisine hazırlama ve vatanseverlik duygusunu kazandırma açısından ortak amaca sahip olduklarını belirtmişlerdir. Hanaylı ve diğ. (2020) yılında yaptıkları çalışmada öğretmenler Sosyal Bilgiler dersini aktarırken “iyi vatandaş” yetiştirme amacı doğrultusunda eğitim verdiklerini ifade etmişlerdir. Karasu Avcı, Faiz, Turan (2020) etkili vatandaşlık eğitiminde değerler eğitimi üzerine yaptıkları çalışmada öğretmenlerin etkili vatandaşlık eğitimi için söyledikleri değerlerden 16'sının 2018 SBÖP'de (Sosyal Bilgiler Öğretim Programı) yer alan değerler olduğunu belirtmişlerdir. Ahilik sistemine baktığımız zaman da iyi vatandaş yetiştirme amacının ön planda olduğunu ve SBÖP'de yer alan değerlerle ortak değerlere sahip olduğu görülmektedir. Kart

(2017) Ahilik sisteminde eğitimin ömür boyu süren bir faaliyet olarak ele alındığı ve bu yaklaşımın hayat boyu öğrenme kavramı ile benzerlik gösterdiğini ifade etmiştir. 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Sosyal Bilgilerde yer alan değer ve becerilerin hayat boyu öğrenme çerçevesinde ele alınması ve diğer kazanım ve öğrenme alanlarıyla ilişkilendirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu nedenle Ahilik sistemi ve Sosyal Bilgiler Eğitiminin öğretmenlerin vermiş oldukları kavramlar etrafında ortak amaca sahip oldukları görülmektedir.

Araştırmanın üçüncü alt problemine ilişkin elde edilen bulgular değerlendirildiğinde; katılımcı öğretmenler değerlerin toplumun yapı taşı ve olmazsa olmazlarımız olduğunu ve değerlerin toplumsal bütünlük sağladığını ve toplumun devamlılığını sağladığını ifade etmişlerdir. Bunun yanı sıra değerlerin toplumun görünmeyen kuralları olduğunu, toplumdaki düzeni ve güvenli yaşamı sağlayan manevi bir güç olduğunu ifade etmişlerdir. Öğretmenler Sosyal Bilgiler dersinin ana konusunun değerler eğitimi olduğu, değerleri ilgilendiren bütün konuları kapsadığı ve bir toplumu inşa etmek için gereken bütün değerleri öğrencilere aktardığını ifade ederek ikisi arasındaki ilişkiye dikkat çekmişlerdir. Değerler toplumu ayakta tutan en önemli öğelerdir. Ayrıca değerler bir toplumu inşa etme, ortak amaçlar etrafında toplama, aralarındaki birlik, beraberliği sağlama ve bu özellikleri geleceğe aktarmada önemli paya sahiptir. Yazar, Özekinci, Lala (2017) 235 öğretmen, 56 okul yöneticisi ile yaptıkları çalışmada öğretmenlerin değerleri en çok yapı taşı olarak nitelendirdiklerini okul yöneticilerinin ise ahlak olarak belirttiklerini ifade etmişlerdir. Ezer, Kınacı (2020) öğretmen adayları değerleri, toplumu birleştiren unsurlar, toplumu ayakta tutan ahlaki ölçütler, maddi ve manevi unsurlar, birey ve toplum ilişkilerini düzenleyen kurallar şeklinde tanımlamışlardır. Pınaz (2020) Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin değerleri genele olarak toplumun sahip olması gereken kıymetler bütünü, insani özellikleri kazandırma, bizi biz yapan unsurlar, toplumun uyması gereken ahlak kuralları olarak belirttiklerini ifade etmiştir. Gözel (2018) yaptığı çalışmada ise öğretmenlerin değerlerin önemine vurgu yaptığı, olumlu davranış geliştirme ve toplumsal bütünleşmeye yardımcı birer araç olduğunu, öğretmenlerin değerlere yükledikleri anlamların genel olarak kişilik haline getirme ve toplumsal bütünleşmeyi sağlayan kurallar olduğunu ifade etmiştir. Yapılan çalışmalar, çalışmamızda elde ettiğimiz bulguları destekler niteliktedir.

Araştırmanın dördüncü alt problemine ilişkin elde edilen bulgular değerlendirildiğinde; öğretmenlerin tümü Ahilik sistemi ve değerler eğitimi arasında ilişki kurmuşlardır. Öğretmenler Ahilik sistemi ve değerler eğitiminin genelde aktardıkları değerler açısından bağlantılı olduğunu ve Ahilik sisteminde zaten değer aktarımının ön planda olduğunu ifade etmişlerdir. Ahilik sistemi ve değerlerin toplumdaki bireyleri ortak yaşama kültürü içerisinde saygı, ahlak, çalışkanlık ve dürüstlük değerleri çerçevesinde birbirine bağladığını belirtmişlerdir. Bunun yanı sıra ikisinin de iç içe kavramlar olduğunu, temelde aynı amacı taşıdıklarını ve birbirinden ayrılmaz bir bütünlük içerisinde olduğunu ifade etmişlerdir. Kart (2017) değerleri kazandırma yaklaşımları ile Ahiliğin ahlaki değerleri kazandırma eğitiminde kullanmış olduğu yöntemlerin (nasihat alma, örnek alma, soru-cevap, benzetme, ikna ve tekrar) birebir benzerlik gösterdiğini belirtmiştir. Yeşil, Kart (2018a) Ahilik sistemi, hem bu dünya hem de ahiret hayatını esas aldığı için değerler veya değerler eğitimi bağımsız olarak değil bütün eğitim uygulamalarının içerisine yayılmış bir görüntü arz ettiğini belirterek, ADEM'i (Ahilik ve Değer Eğitimi Modeli) oluşturmuşlardır. Ayrıca öğretmenler, Ahilik sistemi ve değerler eğitiminin örnek bir toplumda olması gereken değer yargılarına sahip olduğu ve bunları aktarma gayesi içerisinde olduklarını belirtmişlerdir. Ortaya çıkan sonuçlara göre Ahilik sistemi ve değerler eğitiminin bir toplumda olması gereken ve istenilen insan modelini gerçekleştirme amacı taşıdığı söylenebilir. Güneş, Güneş (2021) Ahilik sisteminin çocuklara yalnızca sanat ve zanaat öğreten bir kurum olmadığı aynı zamanda eğitim vererek onları mesleki ve ahlaki olgunluğa erdirmeye çalışan bir kurum olduğunu belirtmişlerdir. Yeşil, Kart (2018a) ve Kaya (2013) yaptıkları çalışmalarda Ahilik sisteminin bireylerin eğitiminde günümüzün değer yaklaşımlarıyla benzerlik gösteren gözlem ve model alma yoluyla öğrenme, sohbet aracılığıyla eğitim, soru-cevap tekniği gibi yöntemleri başarıyla kullanıp, değerleri davranışa dönüştürerek günlük hayatın tüm alanlarında yaşanmasını hedeflediği sonucuna varmışlardır.

Araştırmanın beşinci alt problemine ilişkin elde edilen bulgular değerlendirildiğinde; öğretmenler genel olarak Ahilik sistemini yardımlaşma, dayanışma, dürüstlük, saygı, sevgi, doğruluk, çalışkanlık, hoşgörü, İslam sevgisi değerleriyle ilişkilendirmişlerdir. Bunun yanı sıra öğretmenler Ahilik sistemini hakkını arama, vatanseverlik, insan sevgisi, fedakârlık, diğerkamlık, kanaatkarlık, cömertlik gibi değerlerle de ilişkilendirmişlerdir. Öğretmenler bu değerlerin

kazandırılması için öğretmen, öğrenci, aile ve okulun iş birliği içerisinde olması gerektiğini ifade etmişlerdir. Öğretmenler değerlerin kazandırılması için neler yapılabilir? ve siz neler yapıyorsunuz? sorularına verdikleri cevaplar içerisinde en çok rol model olmayı söylemeleri dikkat çekmektedir. Öğretmenlerin rol model olmayı söylemelerinin nedeni okulda öğrenci ile en fazla ilişkinin öğretmen tarafından sağlanması olarak gösterilebilir. Yıldırım, Becerikli, Demirel (2017) Sosyal Bilgiler öğretmenleri, Sosyal Bilgiler öğretmen adayları, ortaokul öğrencileri ve velileri ile yaptıkları çalışmada bütün katılımcıların değer edinme yaklaşımı olarak öğretmenin rol model olması ve davranışlarıyla örnek olması gerektiğini vurguladıklarını belirtmişlerdir. Kart, Yeşil (2018b) Ahilik sisteminin üyeleri arasında ahlaki değerlere sahip olma bakımından örnek şahsiyet görülen ve rol model olan kişinin örnek alındığını belirtmişlerdir. Erginer (2009) yılında yaptığı çalışmada kişisel ve mesleki gelişimde gençlerin uzman, güvenilir ve hoşgörü seviyesi yüksek olması bakımından örnek teşkil edecek ahi liderlerini rol model aldıklarını ifade etmiştir. Ahilik ilkelerinde yer alan örnek insan modeli ile çalışmamızda varılan öğretmenlerin Ahilik sisteminde bulunan değerlerin kazandırılması için kişinin rol model olması gerektiğini ifade etmesi sonuçları birbirini destekler niteliktedir. Ayrıca öğretmenlerin; bu değerlere yönelik farkındalık oluşturması gerektiğini, öğrencilerin ise; bu değerleri yaparak-yaşayarak öğrenmesi gerektiğini, ailenin ise; çocuğuna bu değerleri öğretmesi ve okula hazır hale getirmesi gerektiğini, okulda ise; bu değerlerin önemini kavratacak etkinlikler ve sosyal aktivitelerin yapılması ve disiplinler arası çalışmaya önem verilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Elde edilen bulgulara göre öğretmenler değer öğretiminin bir bütünlük oluşturduğunu ifade ettikleri görülmektedir. Bu yüzden okul ve aile arasında iş birliği olması gerekmektedir. Ünlü, Kaşkaya (2018) değer öğretiminin yalnızca öğretim faaliyetleri ile başarıya ulaşacak bir süreç olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Bu nedenle okul öncesi ve okul hayatı içerisinde sürekli aile desteği alınması gerektiğini ifade etmişlerdir. Öğretmenler bu değerlerin aktarımını daha etkili hale getirmek için sınıf mevcutlarının azaltılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Öğretmenler bu değerleri aktarmak için sınıf içerisinde etkinlikler yaptıklarını, pekiştireçler kullandıklarını, tutarlı olmaya çalıştıklarını, kendilerinin rol model olamaya çalıştıklarını ve öğrencilerin konu üzerine daha fazla düşüncelerini sağlayacak beyin fırtınası, fikir üretme, ödevlendirme gibi yöntemleri benimsediklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca öğretmenler, bu değerleri aktarırken örnek olay ve örnek şahsiyet üzerinden de

anlatmayı tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Ezer, Kınacı (2020) 60 öğretmen adayı ile yaptıkları çalışmada öğretmenlerin büyük çoğunluğu rol model olarak, sınıfın fiziki koşullarını etkili hale getirerek ve çeşitli materyaller kullanarak Sosyal Bilgiler öğretim programında yer alan değerleri aktarabileceklerini belirtmişlerdir. Karasu Avcı, Faiz, Turan (2020) öğretmenler, değerlerin öğretiminde rol model olma, yol gösterici olma kavramları üzerinde durduklarını belirterek, öğretmenlerin değerleri yansıtan hal, hareket ve davranışlarda bulunarak öğrencilere yol gösterici olmaları gerektiğini ifade etmişlerdir.

Bu bölümde araştırmanın ikinci teması olan Ahilik sisteminin Sosyal Bilgiler değerler eğitimi ile ilişkisi altında son beş alt problemin sonuç ve tartışma bölümü yer almaktadır.

Araştırmanın altıncı alt problemine ilişkin elde edilen bulgular değerlendirildiğinde; bütün öğretmenler Ahilik sisteminin müfredatta yer aldığını ancak az yer aldığını ifade etmişlerdir. Bu yüzden öğretmenler genel olarak müfredattaki Ahilik konusunu yeterli bulmadıklarını belirterek daha ayrıntılı olması, günümüzle ilişkilendirilmesi, içeriğine daha fazla değinilmesi, Sosyal Bilgiler konularıyla daha fazla bağdaştırılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Ahilik konusunu müfredatta yeterli bulan öğretmenler ise; teorik bilgi olarak yeterli bulduklarını ama uygulamada yetersiz kaldığını ve bulunduğumuz dönem itibari ile yeterli düzeyde olduğunu ifade etmişlerdir. Sonuçlara baktığımızda sadece 3 öğretmen Ahilik konusunu yeterli bulduğunu ifade etmiştir. Geriye kalan 16 öğretmenin bu durumdan memnun olmadıkları ve müfredattaki Ahilik konusunu yetersiz buldukları görülmektedir. Bu durum müfredatta Ahilik konusuna yeterli düzeyde değinilmediği ve gereken önemin verilmediğini göstermektedir. Öğretmenler Sosyal Bilgiler dersine ayrılan sürenin az olmasından dolayı Ahilik konusuna az değindiklerini ifade etmişlerdir. Bunun yanı sıra içerik artırımı sağlanarak ve diğer sınıf düzeylerinde anlatım yapılabilceğini belirtmişlerdir. Ayrıca Ahilik konusuna yönelik etkinliklerin artırılabilceği, hikâyelendirme tekniğinin kullanılabilceği, gezilerin düzenlenebileceği ve seçmeli bir dersin eklenebileceğini ifade etmişlerdir. Sosyal Bilgiler dersi, bünyesinde birçok sosyal bilim alanını bulundurmaktadır. Müfredatta Sosyal Bilgilere ayrılan ders saati ise yalnızca 3 saat olarak belirlenmiştir. Öğretmenlerin bu kısa zamanda Tarih, Coğrafya, Vatandaşlık gibi kapsamlı derslerin konularını anlatırken amaçlarını tam anlamıyla gerçekleştiremedikleri değerler

eğitimi ve Ahilik sistemi gibi önemli konulara yeterli seviyede değinemedikleri görölmektedir. Uğur, Coşkun Keskin, şenel (2022) özellikle tarih ile ilgili konular öğrenciler tarafından zor kavrandığı için öğretmenlerin daha fazla zaman ayırdığı ve buna bağlı olarak süre sıkıntısı yaşadıklarını belirtmiştir. Haftalık ders saatinin artırılması bu durumu olumlu etkileyebilir. Hanaylı ve diğ. (2020) öğretmenler, Sosyal Bilgiler müfredatının yoğun ders süresinin ise az olduğunu belirtmişlerdir. Ünlü, Kaşkaya (2018) öğretmenler, Sosyal Bilgiler dersi için tanımlanan haftalık ders saati kapsamında konuların, becerilerin ve değeriin öğretilmesinin yeterli olmadığını ve öğrencilerin istek, ilgi ve özelliklerine göre ders işlenebilmesi için ders süresinin mutlaka artırılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Kayrakçı, Çelik (2019) Sosyal Bilgiler Öğretmenleri ile gerçekleştirdikleri çalışmada çoğu öğretmen ders süresinin az olduğunu belirtmiştir. Öğretmenler; ders saatinin az olması ve kazanımların fazla olmasından dolayı etkinliklere ve uygulamalara istenilen düzeyde vakit ayıramadıklarını belirtmişlerdir.

Araştırmanın yedinci alt problemine ilişkin elde edilen bulgular değeriendirildiğinde; öğretmenler Ahilik ve değeriiler ile ilgili konuları aktarırken 13 öğretmen zorluk yaşamadığını 6 öğretmen ise zorluk yaşadığını ifade etmiştir. Zorluk yaşamayan öğretmenler; öğrencilerin özünde bu değeriileri taşıdıkları, bu değeriilerin yaşamın bir parçası olduğu, çocukların ilgisini çektiği, üzerinde çok fazla durmadıkları için zorluk yaşamadıklarını belirtmişlerdir. Zorluk yaşayan öğretmenler ise; toplum içerisinde değeriilerin öneminin gün geçtikçe zayıfladığı, günümüzün toplum yapısının bozulduğu, çevrenin ve ailenin olumsuz etkileri, okulda disiplinler arası çalışmanın olmadığı, okul-aile arasındaki iletişimin zayıf olduğu, sınıf mevcutlarının kalabalık olması, modern anlatım yöntemlerini kullanamadıkları için aktarmakta zorluk yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Pınaz (2020) Sosyal Bilgiler öğretmenleri değeriiler eğitiminde aileden, çevreden, okul ve müfredattan yana sorunlar yaşadıklarını belirtmişlerdir. Gömleksiz, Kılınç (2015) öğretmenlerin değeriiler eğitimi kapsamında zaman ve ekonomik nedenlerden kaynaklanan, özellikle öğrenci, veli, çevrenin ilgisizliği ve okul yönetiminden kaynaklanan problemler yaşadıkları sonucuna ulaşmışlardır. Ezer, Kınacı (2020) öğretmen adayları ile yaptıkları çalışmada büyük bir çoğunluğu Sosyal Bilgiler öğretim programında yer alan değeriileri öğrencilere etkili bir şekilde kazandırabileceğini, bir kısmı kazandıramayacağını, bazılarının ise kısmen kazandırabileceğini belirtmişlerdir.

Gür ve diğ. (2015) 78 öğretmen ile yaptıkları çalışmada öğretmenlerin yarıya yakını değerler eğitimi ile ilgili uygulamalarda problem yaşamadıklarını, zorluk yaşayan öğretmenler ise soyut bir konu olmasından dolayı yaş gruplarına uyarlamada zorluk yaşadıklarını ve daha sonra öğrencilerin yaşantılarında istenilen değişikliği oluşturmada güçlük yaşandığı sonucuna varmışlardır. Elde edilen bulgular neticesinde; toplum olarak her ne kadar bu değerlere aşina olsak da düzenli bir sistem çerçevesinde aktarım yapılmadığı için noksanlıklar olduğu görülmektedir. Okul-aile-öğretmen-öğrenci dörtlümesinde bir bütünlük içerisinde hareket edilmediği tespit edilmiştir. Öğretilmek istenen değerlere yönelik bütün okullarda uygulanabilecek genel-geçer bir sistemin olması, okul, aile ve öğrenci iş birliğinin artırılması, değer aktarımını daha sistemli hale getirerek öğretim programında bütünlük sağlayacaktır.

Araştırmanın sekizinci alt problemine ilişkin elde edilen bulgular değerlendirildiğinde; öğretmenler Ahilik ve değerlere yönelik bilinç oluşturmak için gezilerin düzenlenebileceği, farkındalığı artırmaya yönelik faaliyetlerin artırılabilirliği, araştırma ödevleri verilebileceği, örnek olay ve kişiler üzerinden anlatımın yapılabilirliğini ifade etmişlerdir. Ayrıca ailelerin bilinçlendirilmesi ve materyal kullanımının artırılması gerektiğini belirtmişlerdir. Ünlü, Kaşkaya (2018) ailelere, değerler eğitimi ile ilgili seminerler verilmesi ve iş birliği yapılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Eğitim ve öğretim faaliyetleri bütünlük gösterir. Bunun için sadece okulda değil okul dışında da etkili olması gerekmektedir. Değerlerin etkili ve sürdürülebilirliği okulda yapılacak etkinlik ve farkındalıklarla, okul dışında ise özellikle aile ve çevrenin bilinçlendirilmesi ile artırılabilir. Dönmez, Akyol (2017) 2004, 2005 ve 2017 Sosyal Bilgiler dersi öğretim programlarında aile birliğine önem verme değeri bulunmasına rağmen programlarda değerler eğitimi ve aile/veli ilişkisinin kurulmadığını tespit etmişlerdir. Yalar, Yanpar Yelken (2011) değerler eğitiminin daha yararlı hale gelmesinde ailenin önemli bir rol üstlendiği, ailenin öğretmenle iş birliği yapması gerektiği sonucuna varmışlardır. Aktepe (2016) değerler eğitiminin başarıya ulaşabilmesi için yapılacak çalışmalara ailelerin de katılması gerektiği, eğitim süreci içerisinde okul ve aile arasında iş birliği olması gerektiğini belirtmiştir. Öğretmenler ahilik ve değerler eğitimi konularına yönelik bilinç oluşturmak için süre sıkıntısından dolayı en çok klasik anlatımı tercih ettiklerini ifade etmişlerdir. Bu bulgu; Öğretmenlere yönlendirilen öğrencilerde Ahilik ve değerler eğitimi bilinci oluşturmak için neler yapılabilir? ve siz neler

yapıyorsunuz? sorularına verilen cevapların derecesinde farklılık olduğunu göstermektedir. Çünkü ilk soruya verilen cevaplar genel çağdaş eğitim anlayışına uygunluk gösterirken ikinci soruda öğretmenlerin kendilerinin geleneksel yöntemleri kullandıkları görülmektedir. Yıldırım, Becerikli, Demirel (2017) çalışmalarında öğretmenler, doğrudan aktarımı kullanmadıklarını belirtse bile, öğretmen adaylarının gözlemlerine göre en çok telkin etme yaklaşımını kullandıklarını belirtmişlerdir. Ünlü, Kaşkaya (2018) Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin değer öğretime yönelik sınıf içi ve sınıf dışı kullandıkları yöntemlerin genel olarak öğretmen merkezli ve geleneksel eğitim anlayışı çerçevesinde olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmenler Ahilik ve değerlerin öğretimini sistemli olarak yürütemedikleri kendi çabalarına göre yaptıkları gözlemlenmiştir. Ayrıca öğretmenler ahilik ve değerler konularına yönelik bilinç oluşturmak için teknoloji kullanımı, davranışları pekiştirme, ödevlendirme, materyal kullanımı ve etkinlik gibi faaliyetlerde bulunduklarını belirtmişlerdir. Gür ve diğ. (2015) yaptıkları çalışmada öğretmenlerin değerler eğitimi öğretiminde sınıf içi etkinlikler, afiş, broşür, pano hazırlama, sorumluluk projeleri, sergi düzenleme gibi görsel kaynakların yanında drama ve tiyatro gibi etkinlikleri düzenlediklerini ifade etmişlerdir. Gürhan, Çiftçi (2017) öğrencilerin etkinlikler ve materyaller aracılığıyla hoşgörü, cömertlik, sevgi, saygı, sabır, yardımlaşma ve sorumluluk gibi değerleri etkinlikler aracılığıyla öğrendikleri sonucuna varmışlardır.

Araştırmanın dokuzuncu alt problemine ilişkin elde edilen bulgular değerlendirildiğinde; 10 öğretmen değerler eğitimi ile ilgili okullarda faaliyet yapıldığını, 9 öğretmen ise yapılmadığını belirtirken, Ahilik sistemi ile ilgili olarak da 6 öğretmen okullarda faaliyetlerin yapıldığını 13 öğretmen ise yapılmadığını ifade etmiştir. Öğretmenler değerler eğitimi ile ilgili belirli gün ve haftalarda etkinliklerin yapıldığını, tanıtıcı broşürlerin asıldığını, panoların düzenlendiğini, kompozisyon ve resim yarışmaları yapıldığını ifade etmişlerdir. Öğretmenler Ahilik sistemi ile ilgili Ahilik kültür haftasında etkinlikler yaptıklarını, tiyatro ve tören gösterisi düzenlediklerini, Ahilik köşesi hazırladıklarını ifade etmişlerdir. Diğer öğretmenler ise Ahilik sistemi ve değerler eğitime yönelik okullarında herhangi bir faaliyetin yapılmadığını belirtmişlerdir. Yiğit (2021) Türk toplumunun kültürel ve sosyal olarak ilerlemesi için Ahilik teşkilatını tüm yönleriyle tanımaya ve ondan ilham almaya ihtiyaç bulunduğunu belirterek eğitimden sorumlu kurum ve kuruluşların

Ahilik teşkilatını tanıtarak yeni nesile öz benliklerini hatırlatması gerektiğini ifade etmiştir. Elde edilen bulgulara göre öğretmenler ve okullar arasında farklılıkların olduğunu, sistemli ve programlı bir şekilde faaliyetlerde bulunulmadığı görülmektedir. Aynı okulda bulunan öğretmenler arasında bile tutarsızlık olduğu görülmektedir. Bu da öğretmenlerin sistemli bir bütünlük içerisinde hareket etmediği, bireysel çabaları ile bir şeyler yapmaya çalıştıklarını göstermektedir. Toplumumuzun sürekliliğini oluşturan değerlerimize okullarda, az da olsa önem verilmeye çalışıldığı ama bunun istenilen seviyede olmadığı; tarihimizde önemli bir konumda bulunan Ahilik sistemine ise değerler eğitime nazaran az yer verildiği ve öğretmenlerin konu hakkında bilgi sahibi oldukları fakat aktarmada eksik kaldıkları tespit edilmiştir. Ekşi, Kaya (2021) yönetimde değerler eğitimi ile ilgili görevleri olan öğretmenlerin genel olarak değerler ve değerler eğitimi hakkında bilgi sahibi oldukları ancak diğer öğretmenlerin, özellikle kuruma yeni başlayanların, program dahilinde örtük olarak birlikte aktardıkları değerler dışında yetersiz bilgiye sahip olduğu sonucuna varmıştır. Cihan (2014) okullarda yapılacak uygulama ve etkinlikler vasıtasıyla ders kitaplarında yer alan değerlerin benimsenmesi ve davranışa dönüştürülmesi sonucunda öğrencilere önemli katkılarda bulunacağı sonucuna varmıştır. Ersoy, Şahin (2012) yaptıkları araştırmada ders kitaplarında yer alan etkinliklerin değer eğitimi yaklaşımlarına göre hazırlanması durumunda öğrencilerin bilişsel ve duyuşsal gelişimleri üzerinde olumlu etkileri olduğu sonucuna varmışlardır. Tulunay Ateş (2017) ilk olarak 55 yüksek lisans ve doktora tezini inceleyerek ilkokul, ortaokul ve liselerde değerler eğitimi dersini almanın öğrenciler üzerindeki etkilerini araştırmış ve 7 tezdeki 21 çalışmayı meta analizine tabi tutmuştur. Çalışmasında Türkiye’de yapılan değerler eğitimi uygulamalarından olumlu ve başarılı sonuçlar alındığı, değerler eğitimi çalışmalarının öğrencilere kazandırılmak istenen olumlu özellikler üzerinde istatistiksel düzeyde anlamlı bir etkisinin olduğu, ortaokul ve lisede mükemmel ilkokulda ise orta düzeyde etkili olduğu sonucuna varmıştır.

Araştırmanın onuncu alt problemine ilişkin elde edilen bulgular değerlendirildiğinde; öğretmenler, okullarda Ahilik ve değerler eğitime yönelik faaliyetlerin artırılması sonucunda, öğrencilerin öğrenim hayatlarından sonraki zamanlarda iyi vatandaş olma noktasında olumlu etkilerinin olacağını belirtmişlerdir. Bunun yanı sıra bulunduğu toplumda daha dürüst, daha ahlaklı, daha çalışkan

olmaları yönünde ailesine, milletine, devletine, çevresine ve kendisine daha faydalı hale gelerek sağlıklı bir toplum yapısı oluşturma noktasında olumlu etkilerinin olacağı görüşündedirler. Ayrıca bu değerleri benimsemeleri halinde doğru karar verme, problem çözme becerilerini kazanacaklarını belirtmişlerdir. Ahilik sistemi, faaliyette olduğu süre boyunca sosyal, siyasi ve ekonomi başta olmak üzere birçok alanda etkililiğini göstermiş ve ortaya çıkardığı ürünler itibariyle bunu ispatlamıştır. Bu sebeple Ahilik sisteminde yer alan değerlerin uygulanacağı bir toplum kargaşa ve kavgadan uzak, birbiriyle uyumlu ve üretken bir toplum haline gelecektir. Tatlılıoğlu (2012) Ahilik sistemi; sınıf ve menfaat çatışmasının yer almadığı aksine huzur ve sosyal barışın sağlandığı bir toplum yapısının oluşmasında önemli ve tarihi bir rol üstlenmiştir. Ünsür (2020) bugünün eğitim sistemlerinde Ahilik anlayışının yer alması ve azimle uygulanması neticesinde olumlu geri bildirimler alacağımızı ve toplumda yaşanan sorunların büyük ölçüde çözüme kavuşacağını ifade etmiştir. Korkmaz (2019) 21. yy 'da ülkemizde meydana gelen toplumsal sorunların büyük çoğunluğu Ahilik sisteminin temel ilkelerini oluşturan değerlerden yoksun olmamızdan kaynaklandığını belirtmiştir. Özbirecikli, Kıymetli Sen (2018) Ahilik sisteminin uygulamalı meslek ve ahlak eğitimi anlayışını benimseyerek değer merkezli bir çalışma ortamı oluşturduğunu ve böylece esnafın ticari münasebetlerde ahlak dışı davranışlarda bulunmalarını engellediği sonucuna varmışlardır. Bunun yanı sıra öğretmenler, bu değerlerin daha erken yaşlarda, anaokulunda başlatılması gerektiği ve okullarda yalnızca teorik olarak değil değerleri davranışa dönüştürme ve günlük yaşam içerisinde kullanabilmelerine yönelik bir yolun izlenmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Okul, öğretmen, öğrenci ve aile ile iş birliği içerisinde hareket edilerek değerler eğitimi hayatın her alanına uyguladığımız vakit davranışlar kazanılır ve kalıcı hale gelir. Eğitimin birinci kademesi olan ana sınıfı bu konuda oldukça önemli bir konumdur. Ünsür (2020) gittikçe değerlerimizden uzaklaşmaya başladığımız bu zamanda, bunu önleyebilmenin en iyi yolu, değerler eğitiminin hayatın her alanına yayılması, eğitim sürecinde üzerinde önemle durulması ve özellikle anasınıfından başlayarak sonraki tüm süreçleri kapsamayı, aile, sivil toplum kuruluşları ve toplumun bütün kesimlerinin sürece dahil edilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Elde edilen bulgulara göre Ahilik ve değerlerin aktarımının artırılması neticesinde hem bireysel hem de toplumsal alanda önemli fayda sağlayacağı görülmektedir. Ahilik sistemi; her ne kadar günümüzde misyon ve vizyonunu tamamlamış bir sistem gibi gözükse de sahip

olduğu anlayış, bünyesinde barındırdığı değeri, ilke ve prensiplerin evrensel boyutta olması ve birlikte yaşama kültürü için bu ilkelerin gerekliliğinden ötürü günümüze nasıl uyarlanacağı üzerinde önemle durulması gerekmektedir.

6. ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde uygulama süreci, elde edilen bulgular ve araştırmanın sonuçlarına göre aşağıdaki önerilerde bulunmaktadır.

- Öğrencinin ilk eğitimi üzerinde ailenin önemli bir payı olduğu için ailelerin bu konuda bilinçlendirilmesi gerekir. Bunun için tanıtıcı broşür, etkinlikler, kitaplar ve konferanslar aracılığıyla Ahilik ve değerlerimizin önemi ailelere kavratılmalıdır.
- Sosyal Bilgiler öğretim programında Ahilik sistemine az değinilmektedir. Bu nedenle öğretim programı gözden geçirilmeli ve ders kitabında farklı etkinliklere yer verilerek gerekli düzeltmeler yapılmalıdır.
- Sosyal Bilgiler kültürel öge süreçlerimizin aktarıldığı derslerin başında gelmektedir. Fakat dersin süresi az olduğu için gereken önem verilmemektedir. Kültürel öge ve süreçlerimize daha fazla değinmek için Sosyal Bilgilere ayrılan sürenin artırılması gerekmektedir.
- Eğitim fakültelerinde öğrencilere Ahilik sisteminin önemi, okullarda ise seminerler aracılığıyla öğretmenlere kavratılmalıdır.
- Öğretmenlerin ahilik sistemi ve değerler eğitimine gereken önemi verememelerinin nedenleri arasında sosyal bilgiler dersi için ayrılan sürenin az olması ve öğretmenlerin Ahilik sistemi ve değerler hakkındaki bilgilerinin yetersiz olması gösterilebilir. Bu yetersizlikler ile ilgili gerekli çalışmalar yapılmalı, Ahilik ve değerler eğitimi konuları hakkında öğretim programı gözden geçirilerek gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.
- Ahilik hakkında yerel ve ulusal kurum ve kuruluşlarla iş birliği içerisinde hareket edilerek farkındalığın üst seviyelere çıkarılması ve Ahilik ruhunun toplumun bütün kademelerine yayılması sağlanmalıdır. Bu sebeple aileden başlayarak Ahilik ruhuna ve anlayışına uygun farkındalık eğitimlerinin verilmesi, eğitim-öğretim programlarına Ahilik konularının konulması, yaygın eğitim kurumlarında Ahilik hakkında programlara daha fazla ağırlık verilmesi ve üniversitelerde seçmeli dersler konulması sağlanmalıdır.

6.1. Araştırmacılar İçin Öneriler

- Yapılan alışma İstanbul ili Güngören, Esenler ve Bağcılar ilçelerindeki okullar ile sınırlıdır. Çalışmanın alanı daha fazla genişletilebilir.
- Araştırma devlet okulları ile sınırlıdır. Özel okullar ile çalışma yapılarak karşılaştırma yapılabilir.
- Ahilik değerlerinin öğretime yönelik bir ders planı hazırlanarak uygulama yapılabilir. Böylece konunun farklı yönlerden ele alınması sağlanabilir.
- Araştırma öğretmenler ile yapılmıştır. Okul idarecileri ve öğrenciler ile yapılabilir.
- Konu hakkında akademisyenler ve üniversite öğrencileri ile çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Açıl, Öznur, Güvenç, Hülya, Hayta, Ayşegül, Sezcan Kılıç. 2019. **7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı**. Ed. Erol Koçoğlu. Ankara: MEB Yayınları.
- Aktepe, Vedat. 2016. Ailede Değerler Eğitimi ve Program İhtiyacı. **Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi**. 2. bs. ed. Refik Turan, Kadir Ulusoy. Ankara: Pegem Akademi: 77-94.
- Aktepe, Vedat, Mevlüt Gündüz. 2019. Değerler Eğitimi. **Özel Öğretim Yöntemleri**. 2. bs. ed. Abdülkadir Uzunöz, Vedat Aktepe. Ankara: Pegem Akademi: 69-105.
- Aladağ, Soner. 2009. İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretiminde Değer Eğitimi Yaklaşımlarının Öğrencilerin Sorumluluk Değerini Kazanma Düzeyine Etkisi. Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Alver, Mehmet, Oğuz Serdar Kesicioğlu. 2019. Karakter ve Değer Eğitimi Yaklaşımları ve Uygulamaları. **Karakter ve Değer Eğitimi**. ed. Mücahit Kağan, Nusrettin Yılmaz. Ankara: Pegem Akademi: 155-174.
- Anadol, Cemal. 1991. **Türk-İslam Medeniyetinde Ahilik Kültürü ve Fütüvvetnameler**. Ankara: Kültür Bakanlığı Halk Kültürünü Araştırma Dairesi Başkanlığı.
- Aslan, Erdal. 2016. Geçmişten Günümüze Sosyal Bilgiler. **Sosyal Bilgiler Eğitimi**. ed. Dursun Dilek. Ankara: Pegem Akademi: 3-52.
- Aydın, Mesut. 2020. Tarihsel Empatiyle Sosyal Bilgiler Öğretimi. **Alternatif Yaklaşımlarla Sosyal Bilgiler Eğitimi**. 5. bs. ed. Ramazan Sever, Mesut Aydın, Erol Koçoğlu. Ankara: Pegem Akademi: 13-24.
- Balcı, Deniz. 2019. Bir Kurum ve Eğitimi Örneği Olarak Ahilik Teşkilatında Eğitim. **Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**. s.33 c.46: 363-384.
- Baltacı, Ali. 2018. Nitel Araştırmalarda Örneklem Yöntemleri ve Örnek Hacmi Sorunsalı Üzerine Kavramsal Bir İnceleme. **Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**. c.7 s.1: 231-274.
- Bayram, Mikail. 2008a. **Ahi Evren İmanın Boyutları**. İstanbul: Nüve Kültür Merkezi Yayınları.
- Bayram, Mikail. 2008b. **Ahi Evren Tasavvufi Düşüncenin Esasları**. 3. bs. İstanbul: Nüve Kültür Merkezi Yayınları.
- Bilgili, Ali Sinan, 2019. Geçmişten Günümüze Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler. **Sosyal Bilgilerin Temelleri**. 9. bs. ed. Ali Sinan Bilgili. Ankara: Pegem Akademi: 1-31.

- Ceylan, Kazım. 2016. Ahiliğin Oluşumu ve Etkileri. **Postmodern Çağda Ahilik**. ed. Hüsnüye Örs. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık: 3-22.
- Cihan, Nazlı. 2014. Okullarda Değerler Eğitimi ve Türkiye'deki Uygulamaya Bir Bakış. **Electronic Turkish Studies**. c.9 s.2: 429-436.
- Creswell, John Ward. 2016. Beş Nitel Araştırma Yaklaşımı. **Nitel Araştırma Yöntemleri Beş Yaklaşım Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni**. 3. bs. çev. ed. Mesut Bütün, Selçuk Beşir Demir. çev. Miraç Aydın. Ankara: Siyasal Kitabevi: 69-110.
- Çağatay, Neşet. 1997. **Bir Türk Kurumu Olan Ahilik**. 2. bs. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Çoban, Mustafa. 2018. Değerler Eğitimi ve Ahilik İlkeleri. **Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**. c.4 s.1: 87-102.
- Demirpolat, Anzavur, Gürsoy Akça. 2004. Ahilik ve Türk Sosyo-Kültürel Hayatına Katkıları. **Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi**. c.15: 355-376.
- Deroche, Edward F., Marry, M. Williams. 2001. **Character Education**. Boston: Scarecrow Press, Inc.
- Dilmaç, Bülent. 1999. İlköğretim Öğrencilerine İnsani Değerler Eğitimi Verilmesi ve Ahlaki Olgunluk Ölçeği ile Eğitimin Sınanması. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Doğanay, Ahmet. 2008. Çağdaş Sosyal Bilgiler Anlayışı Işığında Yeni Sosyal Bilgiler Programının Değerlendirilmesi. **Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**. c.17 s.2: 77-96.
- Dönmez, Cengiz, Canan Akyol. 2017. Sosyal Bilgilerde Değerler Eğitimine Eleştirel Bir Bakış. **Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi**. c.8 s.30: 1396-1415.
- Ekinci, Yusuf. 2011. **Ahilik**. 12. bs. Ankara: Türk Metal Yayınları.
- Ekşi, Halil, Çınar Kaya. 2021. Values Education Processes In Turkish Elementary Schools: A Multiple Case Study. **International Journal Of Psychology And Educational Studies**. c.8 s.1: 1-13.
- Erginer, Aysun. 2009. A Relational Analysis Between Mentorship and Akhi Organisation. **Procedia-Social and Behavioral Sciences**. c.1 s.1: 224-229.
- Ersoy, Feride, Taner Şahin. 2012. Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Değerler Eğitimi Yaklaşımları Açısından İncelenmesi. **Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri**. c.12 s.2: 1535-1558.
- Ezer, Feyzullah, Müşerref Kübra Kınacı. 2020. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Değerler Eğitimine ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Değerlere Yönelik Görüşleri. **İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**. c.21 s.1: 346-365
- Fichter, Joseph. 2001. **Sosyoloji Nedir?** 5.bs. çev. Nilgün Çelebi. Ankara: Atilla Kitabevi.

- Gömlüksiz, Mehmet Nuri, Hasan Hüseyin Kılınç. 2015. Ortaokul Öğretmenlerinin Değerler Eğitime İlişkin Görüşleri, Beklentileri ve Önerileri. **Researcher: Social Science Studies**. c.3 s.2: 35-45.
- Gözel, Ümit. 2018. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının Değerler Eğitimi Açısından Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gültekin, Gökhan, Akpınar, Murat, Nohutcu, Mustafa, Özerdoğan, Pınar, Seher Aygün. 2021. **7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı**. Ed. Mehmet Ali Kapar, Erol Yüksel, Murat Akpınar. Ankara: MEB Yayınları.
- Güner, Umut. 2017. **Tarihte Fütüvvet ve Ahilik -Siyasi, Dini ve Sosyal Yönleriyle**. İstanbul: Ötüken Neşriyat A.Ş.
- Güneş, Hasan, Nadide Güneş. 2012. Akhism (Ahilik) and Its Contribution On Child Education. **International Journal Of Business and Social Science**. c.3 s.9: 183-190.
- Günkan Pala, Hatice Elif. 2007. Ailenin İlköğretim Öğrencilerinin Eğitimi Üzerindeki Etki Düzeyinin Belirlenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gür, Çağla, Nurcan Koçak, Nurşen Şirin, Munire Şafak, Arzu Demircan. 2015. İlköğretim Öğretmenlerinin Değerler Eğitime İlişkin Görüşleri ve Karşılaştıkları Güçlüklerin İncelenmesi: Ankara Örneği. **Asian Journal of Instruction**. c.3 s.1: 78-91.
- Gürbüz, Sait, Faruk Şahin. 2018. **Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri**. 5. bs. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Gürhan, Ethem, Sabahattin Çiftçi. 2017. İlkokullarda Uygulanan Değerler Eğitimi Uygulamalarının Yönetici ve Sınıf Öğretmenlerinin Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Konya-Selçuklu Örneği). **Inesjournal Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi**. s.13: 230-246.
- Hacıgökmen, Mehmet Ali. 2007. Ahî Şecere-Nâmelerinin Tarihî Temeli ve Yazılış Sebepleri. **Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**. c.23 s.23: 107-114.
- Hacıgökmen, Mehmet Ali. 2013. Ahi Şecere-Nâme Ve Fütüvvet Nâmelerine Göre Ahi Zaviyeleri. **Ahilik, Ahilik Teşkilatı ve Konya'daki İzleri**. ed. Ahmet Özdemir. Konya: Yeni İpek Yolu Konya Ticaret Odası Dergisi Konya Kitabı IV: 67-77.
- Hanaylı, Gülşah, Adil Adnan Öztürk, Sultan Baysan, Ruken Vural. 2020. Sosyal Bilgilerin Doğası, Anlamı ve Nasıl Öğretildiği Üzerine Bir Durum Çalışması: Öğretmen Görüşleri. **Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi**. c.11 s.1: 210-238.
- İnalcık, Halil. 2008. Ahilik, Toplum ve Devlet. **Doğu Batı Makaleler II**. Ankara: Doğu Batı Yayınları: 85-95.
- İşcan, Canay Demirhan. 2007. İlköğretim Düzeyinde Değerler Eğitimi Programının Etkililiği. Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Kan, Çiğdem. 2010. Sosyal Bilgiler Dersi ve Değerler Eğitimi. **Milli Eğitim Dergisi**. c. 40 s.187: 138-145.
- Karasu Avcı, Emine, Melike Faiz, Saim Turan. 2020. Etkili Vatandaşlık Eğitiminde Değerler Eğitimi: Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Düşünceleri. **Değerler Eğitimi Dergisi**. c.18 s.39: 263-296.
- Kart, Mehmet. 2017. Değerler Eğitiminde Bir Model Olarak Ahilik. Yüksek Lisans Tezi. Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Katılmış, Ahmet. 2017. Values Education as Perceived by Social Studies Teachers in Objective and Practice Dimensions. **Educational Sciences: Theory and Practice**. c.17 s.4: 1231-1254.
- Kaya, Umut. 2013. Değerler Eğitiminde Bir Meslek Teşkilâtı: Ahilik. **Değerler Eğitimi Dergisi**. c. 11 s. 26: 41-69.
- Kayrakçı, Sibel, Hülya Çelik. 2019. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Bilim, Teknoloji ve Toplum Öğrenme Alanına İlişkin Görüşleri. **SOBİDER Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi**. c.6 s.36: 512-540.
- Kılıç, Esra. 2020. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Animasyonlarla Değerler Eğitiminin Etkililiği. Yüksek Lisans Tezi. Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kınacı, Müşerref Kübra. 2018. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Değerler Eğitimine ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Değerlere Yönelik Görüşleri. Yüksek Lisans Tezi. Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kızıler, Hamdi. 2015. Osmanlı Toplumunun Sosyal Dinamiklerinden Ahilik Kurumu. **Itobiad: Journal of the Human and Social Science Researches**. c.4 s.2: 408-423.
- Korkmaz, Burak Cihat. 2019. Ahilik ve Eğitim. **Milli Eğitim Üzerine Yazılar**. ed. Ali Fuat Arıcı, Mustafa Başaran. İstanbul: Efe Akademi Yayınları: 25-30.
- Korkmaz, Eyyüp, Mustafa Şeker. 2021. Ahilik Sisteminin Sosyal Bilgiler Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi. **Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi**. c.8 s.16: 190-212.
- Köksal, Mehmet Fatih. 2008. **Ahi Evran ve Ahilik**. 2. bs. Kırşehir: Kırşehir Valiliği Kültür Hizmetidir.
- Köksal, Mehmet Fatih. 2015. **Ana Kaynaklarıyla Türk Ahiliği Ahilik – Fütüvvet Yazıları**. İstanbul: Doğu Kütüphanesi.
- Lickona, Thomas. 1991. Educating For Character: How Our Schools Can Teach Respect and Responsibility. New York: Bantam Books.
- Lickona, Tom, Eric Schaps, Catherine Lewis. 2007. **Cep's Eleven Principles Of Effective Character Education**. Character Education Partnership.
- Milli Eğitim Bakanlığı. [10.02.2022]. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6 ve 7. Sınıflar). <https://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=354>

- NCSS (1994). **Curriculum Standards For Social Studies: Expectations Of Excellence**. Washington DC: National Council For The Social Studies.
- Oruç, Şahin, Genç Osman İlhan. 2015. Values Education In Ottoman Empire In The Second Constitutional Period: A Sample Lesson. **Educational Research and Reviews**. c.10 s.8: 1227-1235.
- Özbirecikli, Mehmet, İlker Kıymetli Şen. 2018. Ethics Education and Vocational Training Process Of Accounting and Auditing Professions In Turkey: A Historical Perspective. **Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi**. c.20 s.1: 116-143.
- Özdaş, Faysal. 2013. Ortaokullarda Değerler Eğitimi ve İstenmeyen Öğrenci Davranışlarına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi. Doktora Tezi. Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Öztürk, Cemil. 2015. Sosyal Bilgiler: Toplumsal Yaşama Disiplinlerarası Bir Bakış. **Sosyal Bilgiler Öğretimi Demokratik Vatandaşlık Eğitimi**. 4. bs. ed. Cemil Öztürk. Ankara: Pegem Akademi: 1-31.
- Pınaz, Elif. 2020. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Değerler Eğitimine ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Kök Değerlere Yönelik Görüşleri (Kahramanmaraş İli Örneği). Yüksek Lisans Tezi. Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Poyraz, Hakan. 2011. Değerler Nasıl Oluşur?. **Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi**. c.1 s.1: 61-71.
- Safran, Mustafa. 2015. Sosyal Bilgiler Öğretimine Bakış. **Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi**. 4. bs. ed. Bayram Tay, Adem Öcal. Ankara: Pegem Akademi: 1-18.
- Sarı, Mediha. 2007. Demokratik Değerlerin Kazanımı Sürecinde Örtük Program: Düşük ve Yüksek “Okul Yaşam Kalitesi”ne Sahip İki İlköğretim Okulunda Nitel Bir Çalışma. Doktora Tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Silver, Michael. 1976. **Values Education (Developments In Classroom Instruction)**. National Education Association Washington D.C.
- Spranger, Eduard. (1928). **Types Of Men The Psychology and Ethics Of Personality**. Authorized Translation of The Fifth German Edition: Paul J. W. Pigors. Halle: Max Niemeyer Verlag.
- Sönmez, Veysel. 2010. **Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Öğretmen Kılavuzu Yeni Programa Göre Düzenlenmiş Ders Planı Örnekleri**. 6. bs. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sönmez, Veysel, Füsün G. Alacapınar. 2019. **Örneklendirilmiş Bilimsel Araştırma Yöntemleri**. 7. bs. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Şahin, Taner. 2013. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Değerler Eğitimi Öz-Yeterliliklerinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Şan, Selda, Ali Yılmaz, Selen Subaşı, Saif Mohammed. 2021. An Example Of Entrepreneurship In Women's Education: Akhism-Baciyani Rum Training In

- Vocational Education From Past To Present. Overcoming Challenges and Barriers For Women In Business and Education: Socioeconomic Issues and Strategies For The Future. **IGI Global**: 21-44.
- Şeker, Mustafa. 2018. **Mutlu ve Başarılı İnsanlar Yetiştirmek İçin Değer Sizseniz Değer Sizsiniz**. İstanbul: Babıali Kültür Yayıncılığı.
- Şimşirgil, Ahmet. 2016. **Osmanlı Gerçekleri: Sorularla Osmanlıyı Anlamak**. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Taşpınar, Mehmet, Bünyamin Atıcı. 2002. Öğretim Model, Strateji, Yöntem ve Becerileri/Teknikleri: Kavramsal Boyut. **Eurasian Journal Of Educational Research**. s.8: 207–215.
- Tatlılıoğlu, Kasım. Bir Kavram Olarak Ahilik: Sosyal Psikolojik Bir Yaklaşım. **II. Uluslararası Ahilik Sempozyumu Bildiriler Kitabı, 19-20 Eylül 2012**. haz. Kazım Ceylan. Kırşehir: Ahi Evran Üniversitesi, 2012: 150-163.
- Torun, Ali. 1998. **Türk Edebiyatında Türkçe Fütüvvetnameler**. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Tulunay Ateş, Öznur. 2017. The Effect Of Values Education Practices On Positive Characteristics Desired For Students Gaining In Turkey. **Journal Of Values Education**. c.15 s.34: 41-60.
- Turan, Osman. 2009. **Türk Cihan Hakimiyeti Mefküresi Tarihi: Türk Dünya Nizamının Milli, İslami ve İnsani Esasları**. 18. bs. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Turan, Refik. 2018. 2017 İlkokul ve Ortaokul Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Üzerine Genel Bir Değerlendirme. **Diyalektolog-Ulusal Hakemlin Sosyal Araştırmalar Dergisi**. c.19 s.19: 295-328.
- Türnüklü, Abbas. 2000. Eğitimbilim Araştırmalarında Etkin Olarak Kullanılabilecek Nitel Bir Araştırma Tekniği: Görüşme. **Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi**. c.24 s.24: 543-559.
- Uçkun, Ceylan Gazi, Seher Uçkun, Burcu Üzümlü. 2018. Türk Kültüründe Ahilik: İnsan Kaynağı Yetiştirmedeki Yeri ve Önemi. **TÜRKKÜM 2018, Uluslararası Türk Kültürü ve Medeniyeti Kongresi, 5-8 Eylül 2018**. Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi: 1022-1030.
- Uçma, İsmet. 2003. Bir Sosyal Siyaset Kurumu Olarak Ahilik. Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Uğur, Abdullah, Sevgi Coşkun Keskin, Taha Şenel. 2022. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programına Yönelik Görüşleri. **Teacher Education and Instruction**. c.3 s.1: 17-37.
- Ulusoy, Kadir, Bülent Dilmaç. 2020. **Değerler Eğitimi**. 6.bs. Ankara: Pegem Akademi.
- Ünsür, Ahmet. 2020. Ahilik Sistemi Değerleri Yönetim ve Eğitimi. **Değerler Eğitimi Dergisi**. c.18 s.39: 297-337.
- Ünlü, İhsan, Alper Kaşkaya. 2018. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Değer Eğitimi İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi. **Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitimi (Teke) Dergisi**. c.7 s.4: 2656-2679.

- Yalar, Taha, Tuğba Yanpar Yelken. 2011. Değerler Eğitiminin İyileştirilmesi İle İlgili Öğretmen Görüşlerinin Belirlenmesi ve Bir Program Modülü Örneğinin Geliştirilmesi. **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**. c.10 s.38: 79-98.
- Yazar, Taha, Berna Özekinci, Özlem Lala. 2017. Öğretmen ve Okul Yöneticilerinin Değerler Eğitimi Kavramına İlişkin Metaforik Algıları. **Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi**. c.5 s.3: 245-269.
- Yeşil, Rüştü, Mehmet Kart. 2018a. Değer Eğitimi Modeli Olarak Ahilik. **Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi**. c.7 s.3: 161-177.
- Yeşil, Rüştü, Mehmet Kart. “Ahilikte Rol Model Birey: Ahi”. **III. Uluslararası Değerler Eğitimi Kongresi Bildiriler Kitabı, 5-6 Nisan 2018**. ed. Hasan Meydan. Zonguldak: Bülent Ecevit Üniversitesi, 2018b: 147-164.
- Yeşil, Rüştü, Mehmet Kart, Mustafa Aslander. 2020. **Ahilik ve Değer Eğitimi Modeli “Adem”**. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Yıldırım, Ali, Hasan Şimşek. 2018. **Sosyal Bilgilerde Nitel Araştırma Yöntemleri**. 11. bs. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, Sevdâ Gülşah, Sabri Becerikli, Muammer Demirel. 2017. Farklı Bakış Açılarına Göre Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitimi. **İlköğretim Online (Elektronik)**. c.16 s.4: 1575-1588.
- Yiğit, Yasin. 2021. Kültürel Miras Öğretimi Bağlamında Ahilik: Din Eğitimi Perspektifinden Bir Değerlendirme. **Bilimname**. c.46 s.91: 91-123.

EKLER

Ek 1: Görüşme Soruları Formu

Yaşınız:

Cinsiyet:

Mezun olduğunuz -bölüm:

Görev yaptığınız il/ilçe:

Kaç yıldır öğretmenlik yapmaktasınız:

1. Ahilik kavramı size neler çağrıştırmaktadır? Neden?
 - a. Ahilik sistemini nasıl tanımlarsınız?
2. Sosyal Bilgiler eğitimi ile Ahilik sistemi arasında bir bağ kurulabilir mi? Neden?
3. Değerler hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?
 - a. Değerler eğitimi hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?
 - b. Değer eğitimi ve Sosyal Bilgiler eğitimi arasında bağ var mıdır? Neden?
4. Bir Sosyal Bilgiler öğretmeni olarak Ahilik sistemi ve değerler eğitimi ilişkilendirilebilir mi? Neden?
5. Ahilik sistemini hangi değerlerle ilişkilendirmektesiniz? Neden?
 - a. Bu değerleri kazandırmak için neler yapılabilir?
 - b. Siz neler yapıyorsunuz?

6. Sosyal Bilgiler programında ahilik yer almakta mıdır?
 - a. Sosyal Bilgiler müfredatında Ahilik konusunu yeterli bulmakta mısınız?
 - b. Daha fazla neler yapılabilir? (Buna yönelik çözüm önerileriniz nelerdir?)
7.
 - a. Ahilik sistemindeki değerlerin aktarılması sürecinde yaşadığınız zorluklar var mıdır? Nasıl zorluklar yaşıyorsunuz?
 - b. Buna yönelik çözüm önerileriniz nelerdir?
8.
 - a. Öğrencilerde Ahilik bilinci oluşturmak için neler yapılabilir?
 - b. Siz neler yapıyorsunuz?
9.
 - a. Ahilik sistemindeki değerlerin öğretimine yönelik sosyal bilgiler dersi adına okullarda faaliyet yapılmakta mıdır? Nasıl bir yaklaşım sergilenmektedir?
 - b. Sizce ideal yaklaşım ya da etkinlikler nasıl olmalıdır?
10. Ahilik ve değer eğitiminin okullarda artırılması öğrencilerin öğretim hayatlarından sonra etkisi olur mu? Neden?
11. Ahilik sistemi ve değerler eğitimi ile ilgili ifade etmek istediğiniz başka düşünceleriniz var mı?